

Handlingsplan 2017-2020 med årsbudsjett 2017

Rådmannens forslag

INNHold

INNHold	1
RÅDMANNENS FORORD	3
HOVEDGREPENE I HANDLINGSPLAN 2017-2020	4
PLAN- OG STYRINGSYSTEMET	9
PLANSYSTEMET I SARPSBORG KOMMUNE	9
STYRINGSMODELL.....	9
BEFOLKNING, SYSSELSETTING OG LEVEKÅR	12
MÅL OG VERDIER	14
SAMFUNNSMÅL	14
MEDARBEIDERMÅL	15
ØKONOMIMÅL	16
VERDIER.....	17
ØKONOMISKE RAMMEBETINGELSER	18
ØKONOMIPLAN 2017-2020 MED DRIFTSBUDSJETT 2017	20
KRAV TIL BALANSE OG REALISME I BUDSJETTET	20
ØKONOMISKE HOVEDUTFORDRINGER I PLANPERIODEN.....	20
BUDSJETTETS INNTEKTSSIDE.....	24
FINANSINNTEKTER OG -UTGIFTER	27
BUDSJETTETS UTGIFTSSIDE	29
INVESTERING OG FINANSIERING	31
INVESTERINGER I ØKONOMIPLANPERIODEN.....	31
DE ØKONOMISKE FORUTSETNINGENE FOR INVESTERINGSBUDSJETTET	32
KOMMUNEOMRÅDE VELFERD	34
TJENESTER OG OPPGAVER	34
VIKTIGE UTVIKLINGSTREKK.....	35
TJENESTEMÅL	36
STRATEGISKE PROSESSER.....	37
PRIORITERINGER OG ØKONOMISKE RAMMER.....	38
KOMMUNEOMRÅDE OPPVEKST	45
TJENESTER OG OPPGAVER	45
VIKTIGE UTVIKLINGSTREKK.....	46
TJENESTEMÅL	47
STRATEGISKE PROSESSER.....	48

PRIORITERINGER OG ØKONOMISKE RAMMER.....	49
KOMMUNEOMRÅDE SAMFUNN	54
TJENESTER OG OPPGAVER	54
VIKTIGE UTVIKLINGSTREKK.....	55
TJENESTEMÅL	56
STRATEGISKE PROSESSER.....	57
PRIORITERINGER OG ØKONOMISKE RAMMER.....	61
KOMMUNEOMRÅDE ORGANISASJON	66
TJENESTER OG OPPGAVER	66
VIKTIGE UTVIKLINGSTREKK.....	67
TJENESTEMÅL	68
STRATEGISKE PROSESSER.....	68
PRIORITERINGER OG ØKONOMISKE RAMMER.....	69
KOMMUNEOMRÅDE TEKNISK	73
TJENESTER OG OPPGAVER	73
VIKTIGE UTVIKLINGSTREKK.....	74
TJENESTEMÅL	74
STRATEGISKE PROSESSER.....	75
PRIORITERINGER OG ØKONOMISKE RAMMER.....	78
RÅDMANN.....	85
PRIORITERINGER OG ØKONOMISKE RAMMER.....	85
AVGIFTER, GEBYRER OG EGENBETALINGER 2017	86
VEDLEGG.....	101

RÅDMANNENS FORORD

2016 – jubileumsåret – har vært fantastisk for Sarpsborg. Jeg har hatt mange hyggelige samtaler med sarpinger om hvor fint det er blitt i byen. Mange har gledet seg over de nye attraksjonene vi har fått. Innbyggere i Sarpsborg har skapt nye bånd seg imellom. Sammen har vi skapt gode opplevelser for hverandre. Og vi har blitt mer stolte av byen vår.

I årene som kommer skal vi bygge videre på det vi har bygd opp og opplevd før og under jubileumsåret. Jeg er overbevist om at tusenårsjubileet vi nå er i ferd med å legge bak oss vil hjelpe oss med å utvikle Sarpsborg til et enda bedre sted å bo, jobbe og besøke.

Gjennom de siste årene har Sarpsborg kommune gjort mange store investeringer. Flere av dem har vært knyttet til tusenårsjubileet, som for eksempel ny gågate og nytt Kulås amfi. Dette har bidratt til å gjøre byen mer attraktiv.

De største investeringene har imidlertid vært i bygg som kommunen selv skal benytte. Vi har bygd en ny skole, nye barnehager, et nytt omsorgssenter og et nytt helsehus. Dette bidrar til at vi kan tilby gode og effektive tjenester i fremtiden.

Men selv om investeringene har vært riktige, har det kostet. Sarpsborg kommunes gjeld pr. innbygger har gått fra å ligge klart under snittet av norske kommuner til å ligge over. Gjeldsveksten kan ikke fortsette.

Handlingsplan 2017-2020 forutsetter at kommunens gjeld skal holdes på samme nivå gjennom perioden. Sarpsborg kommune skal altså ikke ta opp mer i lån i fireårsperioden enn kommunen betaler i avdrag. Omfanget av investeringer blir

vesentlig lavere de kommende årene. Det er også naturlig siden de nødvendige løftene for barnehage, skole og eldreomsorg nå i stor grad er gjennomført.

Sarpsborg kommune har over en lang periode hatt vesentlige nedskjæringer i driftsbudsjettet fra år til år. Det har vært krevende å være en kommune med både lavere inntekter og større utgiftsbehov enn landsnittet. De økonomiske rammene for tjenestene har blitt stadig strammere.

I årsbudsjettet for 2017 er det forholdsvis moderate nedskjæringer. Slik er også bildet for de påfølgende årene. Dette skyldes i stor grad de endringer i inntektssystemet som Stortinget har vedtatt. Norge har fortsatt et inntektssystem for kommunene som gir Sarpsborg dårligere forutsetninger for å tilby innbyggerne gode tjenester enn andre kommuner. Men med de endringene som er gjort vil Sarpsborgs forutsetninger bli noe bedre enn de har vært.

Historikken med stadig trangere driftsrammer medfører at det er et sterkt press på tjenestene i Sarpsborg kommune. Det har vært nødvendig å styrke enkelte budsjettposter som følge av at rammene har vist seg å være for små. Samtidig har handlingsplanen noen klare satsinger som vil være viktig både for å øke innbyggernes livskvalitet og redusere kommunens utgifter på lengre sikt – som for eksempel omsorgsteknologi som gjør at eldre kan bo hjemme lenger.

Handlingsplanen for 2017-2020 forteller om en kommune med fortsatt stram økonomi. Likevel skal kommunen også i årene framover gi befolkningen gode tjenester, og bidra til å utvikle Sarpsborgsamfunnet på en positiv måte.

Sarpsborg, 27.10.16

Unni Skaar
Rådmann

HOVEDGREPENE I HANDLINGSPLAN 2017-2020

Sarpsborg kommune får i 2017 en vekst i de såkalte frie inntektene på 3,2 prosent, ut fra regjeringens forslag til statsbudsjett. Dette er klart bedre enn landssnittet og også bedre enn Østfold-snittet. Nytt inntektssystem slår positivt ut for en folkerik kommune som Sarpsborg. Samtidig rammer deler av forslaget til statsbudsjett Sarpsborg mer negativt enn andre kommuner, blant annet at kommunene selv må dekke en enda større andel av kostnadene til ressurskrevende tjenester.

Sarpsborg kommunes driftsbudsjett vil i 2017 være på nærmere 2,9 mrd. kr. Budsjettet inneholder påplussinger fra 2016-budsjettet på nærmere 87 mill. kr. Dette skyldes i stor grad økt behov for kommunale tjenester. Samtidig er det prioritert å styrke enkelte områder for å begrense veksten i kommunens utgifter på lengre sikt. Økte midler til omsorgstjenester i hjemmet og økt vedlikehold av kommunale bygg er eksempler på dette. Det er også enkelte statlige satsinger som bidrar til å styrke kommunens tjenestetilbud i 2017.

Samtidig er det nødvendig å gjennomføre effektiviseringstiltak og nedskjæringer for 32 mill. kr. Dette er et lavere beløp enn foregående år, men likevel krevende fordi kommunen har mange år med omfattende nedskjæringer bak seg og driftsrammene i utgangspunktet er svært trange.

Sarpsborg kommunes økonomiplaner har ofte vist en stor ubalanse mellom inntekter og utgifter mot slutten av fireårsperioden. Handlingsplanen for 2016-2019 viste tilnærmet balanse, mens handlingsplanen for 2017-2020 tyder på at kommunen kan få et visst rom for å styrke det samlede tjenestetilbudet i 2019 og 2020. Det er viktig for å kunne møte økte behov, og for å kunne bygge opp egenkapital til investeringer.

Nedenstående tabell gir et bilde på omfanget av endringer i kommunens drift for 2017 og de påfølgende årene. For hvert av årene er det sammenlignet med 2016. Tabellen viser kun endringer i kommuneområdene, og ikke endringer i overordnede inntekter som eksempelvis eiendomsskatt.

Sarpsborg kommune	2017	2018	2019	2020
Netto driftsbudsjett før endring	2 837	2 837	2 837	2 837
Kapasitets-/kostnadsvekst, styrkinger	77	100	116	126
Økte inntekter	-1	-1	-1	-2
Netto driftsendringer selvkost	-5	-15	-23	-28
Andre statlige føringer og tiltak	10	12	12	12
Effektivisering/reduert aktivitetsnivå	-32	-34	-37	-38
Netto driftsbudsjett etter endring	2 885	2 899	2 905	2 907

Skatt og rammetilskudd utgjør 70 % av Sarpsborg kommunes inntekter. Kommunen kan i liten grad påvirke disse på kort sikt.

Eiendomsskatt er en betydelig inntektspost som kommunen innenfor lovfestede rammer selv kan styre. For 2017 holdes både takster og skattesats uendret. Det betyr en eiendomsskatt på cirka 5.600 kr for en gjennomsnittlig

enebolig. Satsen vil være 4,9 promille for bolig og fritidseiendommer, mens den for næring er på lovens maksimalsats på 7 promille.

For 2018 økes eiendomsskatten med 10 prosent gjennom en generell oppjustering av takstene, noe det er anledning til 11 år etter siste taksering. Satsene endres ikke.

Samlede inntekter for eiendomsskatt vil utgjøre 188,5 mill. kr for Sarpsborg kommune i 2017. Oppjustering av takstene medfører en inntektsøkning på 15 mill. kr fra 2018. Kommunens inntekter fra eiendomsskatten vil dermed passere 200 mill. kr.

Gebyrene for vann, avløp, renovasjon og feiing henger direkte sammen med omfanget av investeringer og driftskostnader på disse områdene. Disse gebyrene øker samlet sett med 2,2 % fra 2016 til 2017 for en standard enebolig. Det er en økning på ca 200 kr, fra 9.200 til 9.400. Økningen er marginalt lavere enn den generelle prisveksten.

De fleste øvrige priser på kommunale tjenester øker med 2,5 %, som er den forventede lønns- og prisveksten i kommunesektoren. For enkelte tjenester øker prisene noe mer.

Sarpsborg kommunes investeringsgjeld vil ved inngangen til 2017 være 3,4 mrd. kr. Sarpsborg har tidligere hatt lavere gjeld enn gjennomsnittet av norske kommuner målt mot brutto driftsinntekter. Som følge av stor vekst de siste årene har kommunen nå høyere gjeld enn landsgjennomsnittet.

Årsaken til gjeldsveksten er at Sarpsborg kommune har gjort omfattende investeringer de senere årene, og da først og fremst i skoler, barnehager og omsorgsbygg. Investeringene har gitt kommunen et bedre grunnlag for å drive effektivt og for å møte framtidens behov på disse områdene. Gjeldsveksten medfører på den annen side at kommunen må betale mer i renter og avdrag, totalt rundt 280 mill. kr årlig gjennom perioden. Det blir da mindre igjen til å drive kommunens tjenester.

Handlingsplan 2017-2020 er bygd på en handlingsregel om at den delen av kommunens gjeld som belaster driften, ikke skal øke. Som en følge av dette er gjennomsnittlige investeringer begrenset til 246 mill. kr, årlig, og til 985,5 mill. kr i fireårsperioden.

Kommunen kan dermed ikke investere like mye i årene framover som i de foregående årene. Behovet for investeringer er da heller ikke like stort som det har vært.

Det er i handlingsplanen lagt opp til beskjedne investeringer i omsorgssektoren. For barnehager gjenstår fortsatt noe av den store satsingen kommunen har igangsatt og det vil blant annet bli bygd en ny barnehage i sentrum i 2017. Den største enkeltinvesteringen i handlingsplanen er en ny skole i vest mot slutten av perioden.

Handlingsplanen inneholder ikke investeringsmidler til bibliotek eller kulturskole. Ny idrettshall på Sandbakken gjennomføres som forutsatt. Det er lagt opp til ytterligere oppgradering av Sarpsborg scene.

2016 har vært et spesielt år for Sarpsborg kommune og dens innbyggere, med markering av tusenårsjubileet. I den kommende fireårsperioden vil kommunen fortsatt satse på å gjøre Sarpsborg til et mer attraktivt sted å bo, jobbe og besøke.

Kommuneområde velferd

Kommunens omsorgstjenester står foran en formidabel utfordring som følge av at antall innbyggere over 80 år vil øke betydelig framover. Dette kan ikke løses kun ved å etablere flere heldøgns plasser. Handlingsplanen omfatter derfor en betydelig satsing på å legge til rette for at eldre kan bli boende i eget hjem så lenge som mulig.

Hjemmetjenestene har som følge av dette fått styrket sitt budsjett med 6,1 mill. kr for 2017. Velferdsteknologi er styrket med 2,2 mill. kr, mens fysio-, ergoterapi og oppfølging, montering og service av korttidshjelpemidler er styrket med i alt 1,8 mill. kr. For å begrense framtidig etterspørsel etter heldøgns plasser, vil det også være nødvendig å endre arbeidsmetodikk og skape forståelse hos brukere og pårørende for at tjenester i hjemmet kan være et godt alternativ til heldøgns plass.

Omsorgslønn er også et viktig virkemiddel for å forebygge behov for andre og dyrere tjenester. Antallet mottakere av omsorgslønn har økt betydelig, og budsjettet er derfor styrket med 5,0 mill. kr fra 2017.

Samtidig er presset på heldøgns plassene så stort at de 10 midlertidige langtids plassene som ble etablert på Kurland sykehjem i februar 2016 videreføres gjennom det meste av 2017. De er forutsatt avvirket når det etableres 14 nye korttids plasser ved helsehuset. Nødvendigheten av å prioritere økt kapasitet gjør at kommunen vil ha seks dobbeltrom også i 2017. Det er lagt opp til full eneromsdekning fra 2019. Legetjenesten på Helsehuset styrkes med 2,6 mill. kr fra 2017.

Det har også vært påkrevd med en påplussing på 7 mill. kr til kjøp av omsorgsplasser til brukere med omfattende tjenestebehov. For boveiledningstjenesten gjennomføres en varig innsparring på 3 mill. kr på årsbasis.

Det er gledelig at antall bostedsløse i Sarpsborg er blitt redusert radikalt. Kommunen vil framover prioritere å bistå unge som har behov for hjelp til å anskaffe og beholde bolig.

Som resultat av statlige satsinger økes midlene til habilitering og rehabilitering samt til forebygging av vold og overgrep med totalt 1,5 mill. kr.

Det kommunale rusarbeidet styrkes også som følge av en statlig satsing, med totalt 3 mill. kr.

NAV vil særlig prioritere å hjelpe ungdom inn i utdanning, arbeid eller annen aktivitet. Det vil være en utfordring å gjennomføre en aktivitetsplikt slik staten har lagt opp til uten at staten kompenserer for de faktiske kostnadene ved ordningen.

For barnevernets del er det grunn til å være bekymret for utviklingen, med flere bekymringsmeldinger og flere hjelpetiltak. Det jobbes med en samordning av kommunens tjenester overfor utsatte barn

og unge som i større grad vil sikre tidlig og helhetlig hjelp.

Det blir beskjedne investeringer for kommuneområde velferd i perioden 2017-2020. Dette må ses i sammenheng med at nytt omsorgssenter og nytt helsehus nå er ferdigstilt og åpnet. Det er satt av midler til nye utleieboliger på Bodalsjordet, til permanent etablering av 10 modulbaserte boliger og til innkjøp og rehabilitering av andre utleieboliger. 12 omsorgsboliger for utviklingshemmede med bemanning på Værn vil være i full drift fra 2020.

Kommuneområde oppvekst

Sarpsborg kommune legger stor vekt på faglig utvikling av skoler og barnehager. Det er et viktig mål å forbedre skoleelevenes resultater. Kommunen vil som en av landets første realfagskommuner ha et særlig fokus på dette området.

Skolene får en generell reduksjon på 2,5 mill. kr fra 2016 til 2017. Det kompenseres heller ikke for elevtallsvekst på 36 elever. Videre opphører et statlig forsøk med økt lærertetthet for enkelte ungdomsskoler fra høsten 2017, noe som medfører rundt 6 mill. kr i redusert tilskudd på årsbasis. På den annen side tilføres kommunene fra høsten 2017 midler til tidlig innsats som skal forebygge spesialundervisning, for Sarpsborgs del 3,6 mill. kr. årlig. Dessuten er kommunen med i et forskningsprosjekt som finansierer 6 lærerårsverk i perioden høsten 2016 til høsten 2020. Dette utgjør 4,2 mill. kr i 2017.

Antall barn mellom 1 og 5 år i Sarpsborg har sunket. Kommunen sparer nærmere 2 mill. kr på å drive noen færre barnehageplasser enn planlagt våren 2017. Flere barn enn forutsatt faller inn under ordninger med prismoderasjon i barnehager, noe som gjør at budsjettet må styrkes med 1 mill. kr.

Antall barn i førskolealder med behov for spesialpedagogisk hjelp har økt merkbart. Enhet spesialpedagogiske tiltak vil fra 2017 bli delt i to enheter, og få en økt ramme på 4 mill. kr samlet sett.

Det opprettes en ny stilling for å koordinere arbeidet med utsatte og sårbare barn og unge. Enhet kompetanse og kvalitet oppvekst må gjennomføre en innsparing på 0,8 mill. kr gjennom redusert bemanning.

Innen kommuneområde oppvekst er det fortsatt vesentlige investeringsbehov. Kommunens store satsing på nye barnehager avsluttes i denne omgang ved at nye barnehager i Sentrum og Skjeberg skal stå klare til åpning i august 2017. Bygging av ny skole vest i Sarpsborg er planlagt startet opp mot slutten av fireårsperioden. I mellomtiden vil det også måtte investeres i lærerarbeidsplasser og i andre tiltak for å øke kapasiteten. Midler til årlig investering i IKT-utstyr økes fra 2017.

Kommuneområde samfunn

Det pågår planarbeid som vil ha stor betydning for den videre utviklingen av Sarpsborg som by og lokalsamfunn. En ny sentrumsplan skal legge til rette både for flere arbeidsplasser og flere boliger i sentrumsområdet. Kommunedelplanen som omhandler utbygging av dobbeltsporet jernbane gjennom Sarpsborg og ny veiforbindelse over Glomma skal gi byen framtidrettede transportløsninger. Kommunen skal også få en ny samfunnsplan der «Veien videre etter 2016» vil være et sentralt tema. For at planene skal bli gode og gjennomførbare er det viktig med et bra samarbeid med lokalt næringsliv og andre aktører om uformingen.

Smart City er en viktig satsing på miljø og innovasjon i samarbeid med lokale næringsaktører.

Satsingen på byselskapet «isarpsborg AS» videreføres med et samlet kommunalt tilskudd på 3,4 mill. kr i 2017. Det er mindre enn i jubileumsåret, men mer enn de foregående årene. Det gis også et tilskudd på 0,5 mill. kr til Sarpsborg næringsforening. Enhet kultur må redusere aktiviteten i etterkant av jubileet. Det er samtidig prioritert å styrke driften av Sarpsborg

scene slik at dette skal framstå som et velfungerende kulturhus på varig basis.

Midler til Olavsfestivalen er redusert med 0,9 mill. kr.

Enhet byggesak, landbruk og kart har ansvaret for forvaltningsoppgaver også innen vann og avløp. Det vil bli prioritert å øke kapasiteten til pålegg om separering og tilkobling til kommunalt vann- og avløpsnett. Dette finansieres gjennom vann- og avløpsgebyrene.

En ny idrettshall på Sandbakken skal stå ferdig til skolestart 2018. Sarpsborg scene vil bli ytterligere oppgradert i perioden. Det pågår utredning av nytt bibliotek og nye kulturskolelokaler.

Kommuneområde organisasjon

Kommuneområdet omfatter støttefunksjoner som blant annet HR, IKT og økonomi, samt publikumsrettede funksjoner som servicetorg, informasjon og kemner. Gjennom prosjektet «Kommune for 2020» er det gjennomført en omfattende nedbemanning for enheter i dette kommuneområdet. Det er derfor krevende å opprettholde nivået på støttefunksjonene overfor kommunens øvrige enheter.

Det vil i den kommende fireårsperioden bli prioritert å styrke kommunens arbeid med innovasjon, forbedre grunnleggende IKT-ferdigheter blant ansatte, øke antall lærlingplasser og sikre en god oppfølging av personer i arbeidspraksis. Kapasiteten innenfor innkjøp styrkes med ett årsverk.

Kommunen viderefører satsingen på IKT-løsninger som effektiviserer driften. Digitalisering av arkiver er prioritert.

Kommuneområde teknisk

Kommuneområdet vil ha fokus på å ta i bruk nye teknologiske løsninger for å løse framtidige behov. Mer effektiv energistyring i kommunens bygg er prioritert. Energikostnader i byggene forventes redusert med 3 mill. kr i 2017. Midler til vedlikehold av kommunale bygg styrkes med 2,5 mill. kr fra 2016 til 2017.

Det er lagt inn midler både til hyppigere snøbrøyting av sykkelfelt og tidligere gatefeiling om våren.

Ny gang- og sykkelbru mellom Opsund og Hafslundsøy skal stå ferdig i 2017.

Det gjøres omfattende investeringer innen vann og avløp med grunnlag i kommunedelplanen som ble vedtatt i 2016.

Det er satt av midler til regulering og opparbeidelse av bolig- og næringstomter flere steder i kommunen. Bolig- og næringsområder på Kløvningsten vil bli

videreutviklet i 2017, og det jobbes med regulering av boligområdene Yvenåsen og Navestad/Berg. Områderegulering av et nytt boligområde på Maugesten vil bli igangsatt. Salgsinntekter fra kommunal eiendom i perioden 2017-2020 er anslått til 130 mill. kr.

Rådmannen

Formannskapetets tilleggsbevilgningskonto styrkes med 1 mill. kr. Hensikten er å gi rom for støtte til ulike typer prosjekter innen næringsutvikling eller byutvikling i tiden etter byjubileet.

PLAN- OG STYRINGSYSTEMET

PLANSYSTEMET I SARPSBORG KOMMUNE

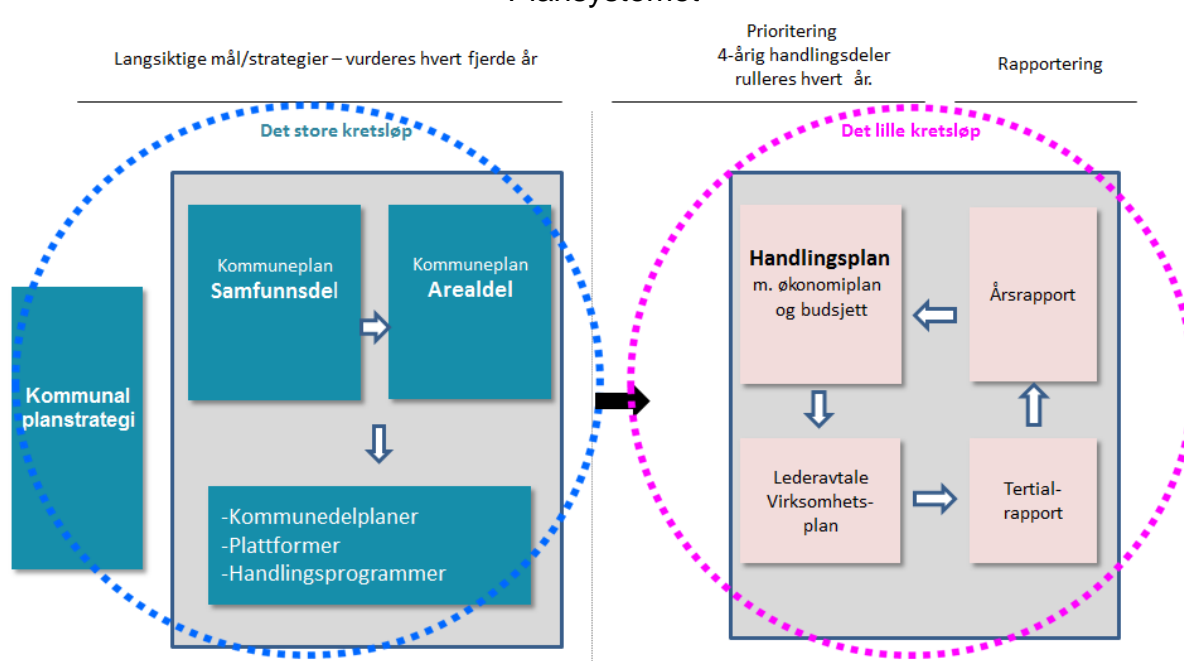
Kommuneplanens samfunnsdel (samfunnsplanen) er kommunens overordnede styringsdokument. Den tar stilling til langsiktige utfordringer, mål og strategier for kommunesamfunnet som helhet og kommunen som organisasjon. Samfunnsplanen ble vedtatt av bystyret 16. juni 2011. Den danner grunnlag for kommunens 4-årige handlingsplan og budsjett.

Kommuneplanens arealdel (arealplanen) styrer arealbruken innenfor kommunens grenser. Arealplanen for perioden 2015-2026 ble vedtatt av bystyret 18. juni 2015.

I plansystemet inngår også flere kommunedelplaner, som f.eks. kommunedelplan for mangfold, inkludering og likeverd, kommunedelplan for folkehelse og kommunedelplan for skolekapasitet og skolestruktur. Kommunen har også andre typer styringsdokumenter i form av plattformer og handlingsprogrammer.

Hvilke planer som skal utarbeides og fornyes avklares gjennom kommunens planstrategi. Planstrategi for perioden 2016-2019 ble vedtatt 15. sept. 2016.

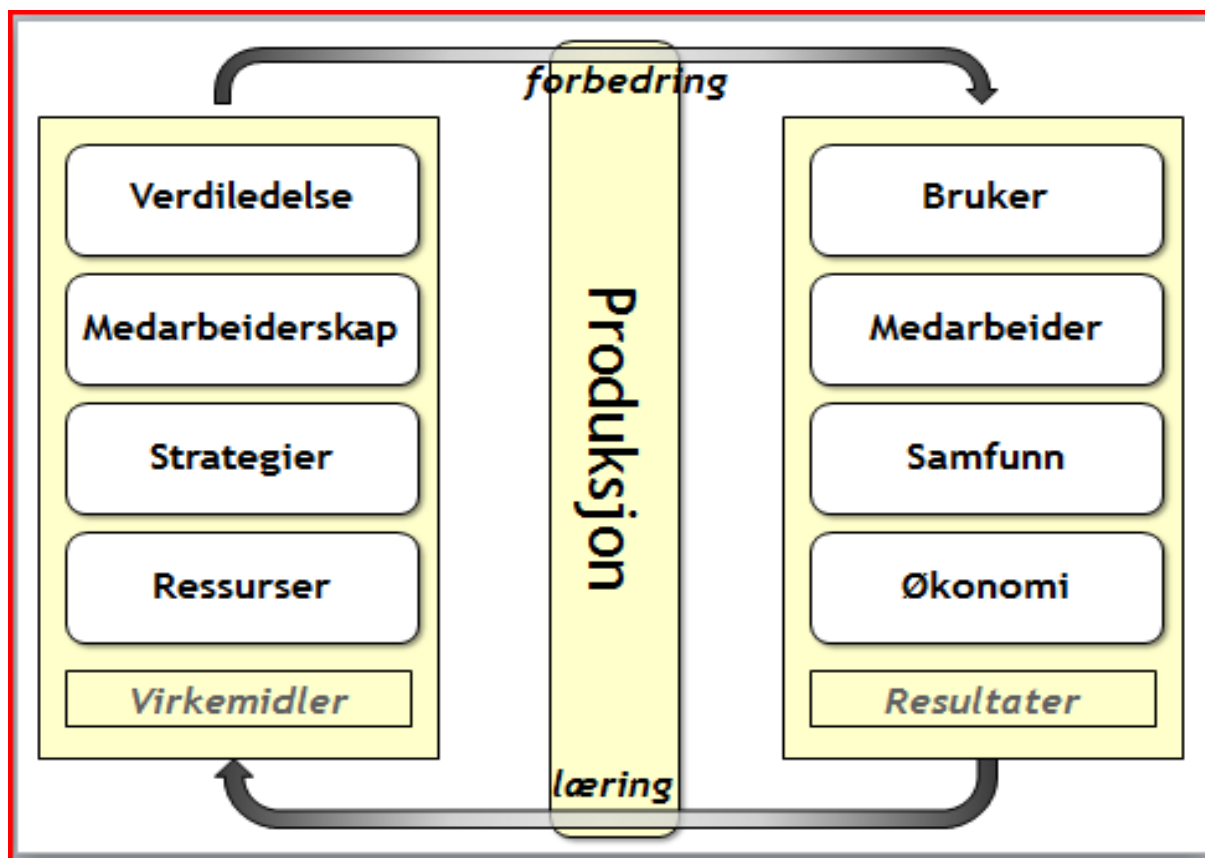
Plansystemet

STYRINGSMODELL

Sarpsborg kommune legger til grunn en styringsmodell som et viktig element i kommunens styringssystem. Modellen illustrer hvordan ulike virkemidler/innsatsfaktorer samvirker for å skape best mulig resultater innenfor ulike områder. Disse resultatområdene benyttes

både i måling av utviklingstrekk og i fastsettelse av mål med ambisjonsnivå. Oppnådde resultater danner grunnlag for refleksjon, læring og forbedringsarbeid, som igjen påvirker bruken av virkemidler/innsatsfaktorer.

Virkemidler

Verdiledelse

Verdiene skal understøtte Sarpsborg kommunes visjon, «Sarpsborg – der barn og unge lykkes», og hjelpe ledere og medarbeidere til å ta riktige avgjørelser og prioriteringer i det daglige.

Verdiene er:

- Framtidsrettet
- Åpen
- Respektfull
- Troverdige

Verdisettet er forankret i dokumentet «Vi i Sarpsborg – plattform for ledelse og medarbeiderskap».

Sarpsborg kommune har gjennom verdissetet og plattformen «Vi i Sarpsborg» ønsket å få et forsterket fokus på verdiledelse. Lederne skal ta ansvar for at verdissetet omsettes til aktive handlinger i det daglige, og at ledere og medarbeidere utvikler arenaer for læring og forbedring. Verdiledelse skal legge til rette for effektive og gode beslutninger, myndiggjorte medarbeidere og stadig

utvikling av tjenestene til beste for brukerne.

Medarbeiderskap

Medarbeiderskap handler om å ta ansvar og vise initiativ. Dette innebærer at medarbeiderne ser hva som bør gjøres og sørger for at det blir gjort. Stadig økende forventninger til tjenestene og økt kompleksitet i oppgavene, stiller sterkere krav til profesjonalitet og fleksibilitet. Det er et økt behov for eierskap, forpliktelse og bred enighet om felles verdier. Verdiene blir premisser for beslutninger, men gir samtidig handlingsrom. Når ting endres hurtig kommer reglene til kort, mens verdiene skaper retning og gir nødvendig fleksibilitet. Godt medarbeiderskap krever god kompetanse. Det er et uttalt mål at Sarpsborg kommune skal ha nødvendig kompetanse til å løse dagens oppgaver og møte framtidens utfordringer.

Strategier

Strategier er planer hvor hensikten er å nå ett eller flere mål. En god strategi krever en overordnet retning som konkretiseres til

mål og aktiviteter på ulike organisatoriske nivåer. Strategiske prosesser er viktige for å fremme en ønsket utvikling av tjenester og samfunn.

Ressurser

Ressurser er et fellesbegrep på konkrete faktorer som brukes inn i produksjonen av kommunale tjenester, forvaltnings- og utviklingsoppgaver. Eksempler på ressurser kan være økonomiske ressurser og menneskelig ressurser som fysisk arbeidsevne, kompetanse, innovasjonskraft, motivasjon med mer. I tillegg kommer strukturelle ressurser som bygninger, inventar og kommunikasjonsmidler.

Resultater

Bruker

Enhetene skal definere og sette mål for gode tjenester og undersøke om dette blir oppnådd. Dette gjøres gjennom aktuelle mål for de forskjellige tjenestene og tilhørende målbare indikatorer. Kvalitet måles gjennom brukerundersøkelser og andre datakilder som for eksempel KOSTRA. Det er viktig å sette fokus på opplevd kvalitet.

Medarbeider

Det er valgt ut fire viktige mål-områder knyttet til medarbeiderresultater. Disse er «attraktiv arbeidsgiver», «utviklende arbeidsmiljø», « redusert sykefravær » og «mindre uønsket deltid og vikarbruk». Det er utarbeidet målbare indikatorer som er presentert i en felles måltavle for hele kommunen. For de tre siste målene utarbeides også rapporter pr enhet slik at lederne kan bruke dette i sitt forbedringsarbeid.

Samfunn

Samfunnsdelen i kommuneplanen fastsetter de overordnede målene for samfunnsutvikling i perioden 2011 – 2023. Planen har fire innsatsområder; identitet, verdiskapning, levekår og miljø. I handlingsplanen prioriteres de viktigste målene og tiltakene for neste fireårsperiode.

Økonomi

De økonomiske resultatene forteller om kommunens økonomiske stilling og utvikling. Det er valgt ut fem målindikatorer; netto driftsresultat, netto lånegjeld, disposisjonsfond, avkastning på finansielle plasseringer samt avvik i forhold til tildelte budsjetttrammer samlet for kommuneområdene. For indikatoren avvik budsjett – regnskap utarbeides løpende rapporter for kommuneområder og enheter for å ivareta god budsjettstyring på alle ledernivåer i kommunen.

Produksjon

Resultatene skapes i kommunens enheter, områder og team. Det rapporteres på de ulike resultatmålene gjennom tertial- og årsrapportering til formannskapet og bystyret.

Forbedring og læring

Forbedring og læring er en kontinuerlig prosess. Den skal involvere brukere, medarbeidere og ledere. For å få til forbedring og læring er det nødvendig med forankring i toppledelsen, systematisk styring og gode avviksrutiner. Det kreves god ledelse, kompetanse i utviklingsarbeid og en organisasjonskultur som legger vekt på å lære av både ønskede og uønskede hendelser.

BEFOLKNING, SYSSELSETTING OG LEVEKÅR

Befolkning

Pr. 01.01.16 hadde Sarpsborg 54 678 innbyggere. Sarpsborg ønsker å legge til rette for en sterk befolkningsvekst og har en ambisjon om 1,2 % årlig vekst. Dette tilsvarer ca. høyalternativet i prognosene til statistisk sentralbyrå (SSB). En økt befolkning tilfører kommunen større aktivitet, nye impulser og høyere skatte- og rammetilskuddsinntekter, og bærer bud om en attraktiv kommune.

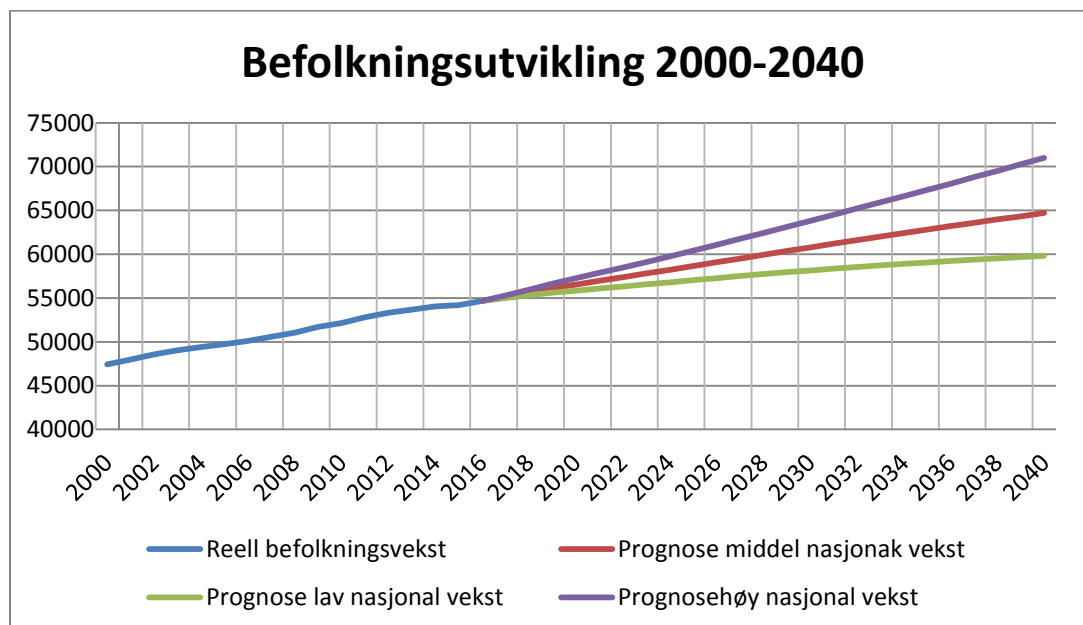
Befolkningsveksten avtok fra 2010 og nådde et bunnivå i 2014 med kun en økning på 133 personer. Den lave veksten skyldtes både mindre nettinnflytting og lavere fødselsoverskudd. Etter 2014 ser det derimot ut til at den negative trenden har snudd. I 2015 økte befolkningen med 486 personer og veksten første halvår 2016 har vært på 332 personer. Det er den største veksten siden 2011.

Gjennomsnittlig årlig befolkningsvekst 2000-2015 var 450 personer. Til sammenlikning gir høyalternativet til SSB

en årlig vekst på 644 personer i handlingsplanperioden mens middelalternativet gir 455 personer.

Det knytter seg stor usikkerhet til befolkningsutviklingen, ikke minst pga. skiftende konjunkturer som har betydning både for arbeidsmarkedssituasjonen og boligbyggingen. Det er viktig at kommunen er forberedt på raske endringer ved å ha tilgjengelige boligarealer og ferdig regulerte boligområder.

Aldersgruppene 6-12 år (barneskolebarn) forventes å øke med i underkant av 100 barn i handlingsplanperioden mens gruppen 13-15 år (ungdomsskole) reduseres nesten tilsvarende. I barnehagegruppen (1-5 år) forventes ingen vekst. Aldersgruppene med størst vekst er de over 67 år. «Eldrebølgen» vil slå inn for fullt fra ca. 2025. (Kilde SSB 2015)

Kilde: Statistisk sentralbyrå 2016

Sysselsetting

Arbeidsledigheten har gått noe ned de siste årene. Ifølge NAV er arbeidsledigheten i Sarpsborg 2,7 prosent av arbeidsstyrken ved utgangen av september 2016. Snittet for fylket er 2,9 prosent. Det er imidlertid en bekymring at sysselsettingsgraden er lav. Kun 59,5 prosent av den yrkesaktive delen¹ av befolkningen i Sarpsborg er registrert som sysselsatt ved utgangen av 2015. Tallet for Østfold er 60,9, mens for landet som helhet er sysselsettingsgraden 66,1 prosent.

Kampen om arbeidskraften vil være stor framover. Helse/sosial, teknisk sektor og utdanningsinstitusjonene har allerede rekrutteringsutfordringer. Det vil være viktig å høyne utdanningsnivå og kompetanse i befolkningen i Sarpsborg og få flere inn i arbeid.

Antall sysselsatte «sarpinger» har vært relativt stabilt siden 2010 med ca 24 500, mens antallet arbeidsplasser har økt fra 23 000 til 26 700.

Veksten i arbeidsplasser henger sterkt sammen med etablering av nytt sykehus på Kalnes. Innenfor privat sektor har det vært en nedgang i arbeidsplasser. Det vil være viktig å tilrettelegge for økt næringsetablering i kommunen fremover.

Et godt arbeidstilbud er ofte ikke tilstrekkelig for å få ønsket arbeidskraft til å flytte til kommunen. I dag legger mennesker vekt på en rekke andre forhold enn kun arbeid. De er opptatt av

stedskvaliteter som bolig, kultur- og fritidstilbud, trygt nærmiljø og gode oppvekstvilkår for barn og unge. Det siste har blant annet sammenheng med at det er de unge voksne som flytter mest. Skal næringslivet og kommunen være attraktiv for arbeidskraft må en med andre ord satse bredt.

Levekår

Levekårsrapporten fra 2014 og kommunedelplan for folkehelse som sluttbehandles 2016 viser at det er en klar sammenheng mellom utdanningsnivå, deltakelse i arbeidslivet, levekår og helse. Det er sentralt å ha fokus på utdanning og kompetansebyggende tiltak i egen befolkning og da særlig hos barn og unge. Barn og unge skal motiveres til utdanning for å møte framtidens utfordringer. Kommunen fortsetter den langsiktige innsatsen som ser helhetlig på læringsløpet fra barnehage til videregående skole. Planmessig arbeid med kvalitetsutvikling av barnehage og skole videreføres. Et bærende prinsipp i kommunedelplan for folkehelse er tidlig innsats og at det er bedre samfunnsøkonomi «å bygge barn enn å reparere voksne».

En utfordring de siste årene har vært lite boligbygging. Det kan se ut til at denne trenden har snudd. Ny arealplan ble vedtatt i 2015, og mange av de nye utbyggingsområdene er allerede under regulering. I 2015 ble 175 boenheter ferdigstilt, noe som er betydelig over bunnåret 2012 da kun 90 boenheter ble ferdigstilt.

¹ Defineres som aldersgruppen 15-74 år.

MÅL OG VERDIER

Kapitlet beskriver kommunens mål innen områdene samfunn, medarbeider og

økonomi. Mål for tjenestene beskrives under hvert kommuneområde.

SAMFUNNSMÅL

VISJON

Sarpsborg - der barn og unge lykkes

Identitet

Sarpsborgs innbyggere skal være stolte og engasjerte

Slik vil vi ha det!

- Sarpsborg skal oppleves som en kultur-, idretts- og aktivitetsby
- Sarpsborg skal ha spennende og allsidige jobbmuligheter
- Sarpsborg sentrum skal være attraktivt og levende
- Sarpsborg skal være en attraktiv by å bosette seg i for barnefamilier

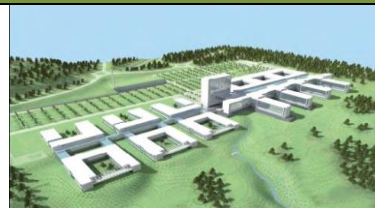

Verdiskaping

Sarpsborg skal ha et allsidig og konkurransedyktig næringsliv med høy kompetanse og spennende jobbmuligheter

Slik vil vi ha det!

- Sarpsborg skal ha spennende og allsidige jobbmuligheter
- Næringslivet og kommunen skal være attraktiv for faglært arbeidskraft og arbeidskraft med høyere utdanning
- Næringslivet og kommunen skal tilby arbeid til alle grupper av arbeidssøkende

Levekår

Barn og unge skal motiveres til utdanning for å møte framtidens utfordringer. Sarpsborg skal være en by som fremmer likeverd og inkludering

Slik vil vi ha det!

- Sarpsborg skal ha et helhetlig læringsløp med høy kvalitet fra barnehage til videregående skole
- Helsefremmende og forebyggende tiltak skal ha en sentral plass i arbeidet for å bedre levekår
- Innbyggerne skal ha mulighet til å leve et meningsfylt liv uavhengig av funksjonsevne
- Sarpsborg skal ha et variert kultur- og fritidstilbud for alle
- Levekårene skal bedres og levekårsforskjeller skal utjevnes
- Sarpsborg skal ha trygge, attraktive og levende bo- og nærmiljøer

Miljø

Alle i Sarpsborg skal være miljøbevisste og delta i en felles miljødugnad for framtida

Slik vil vi ha det!

- Sarpsborg skal ha miljøvennlige bo-, transport- og arbeidsforhold
- Sarpsborgsamfunnet skal ha lavt energiforbruk og bruke fornybar energi
- Sarpsborgsamfunnet skal produsere lite avfall og være gode på gjenvinning
- Sarpsborg skal sikre seg mot skadevirkninger som følge av klimaendringer
- Sarpsborg skal forvalte naturressursene på en miljøvennlig måte.

Kommuneplanen setter fokus på fire innsatsområder (se skjematisk framstilling på forrige side). Det er identitet, verdiskaping, levekår og miljø. Sarpsborgs visjon er: Sarpsborg – der barn og unge lykkes. Innenfor hvert innsatsområde er det beskrevet overordnet mål. I tillegg til disse spesifiserer planen flere delmål (Slik vil vi ha det!) og strategier (Slik gjør vi det!).

Kommuneplanen uttrykker kommunens samfunnspolitiske mål. Planens fire innsatsområder griper ofte inn i hverandre. Det er for eksempel sterke forbindelser mellom verdiskaping og levekår og temaene arbeid og bolig går igjen i flere av innsatsområdene. Arbeid er viktig for den enkelte og tilgang på god arbeidskraft er viktig for næringslivet, kommunen og samfunnet som helhet. Samhandling med næringslivet er viktig for å legge til rette for verdiskaping.

MEDARBEIDERMÅL

Medarbeider			
	Resultat		Ambisjon
	2014	2015	2017
Mål: Attraktiv arbeidsgiver			
Antall søkere på stilling	18,3	19,1	> 19
Turnover	8,4 %	16 %	< 14 %
Antall lærlinger	79	79	85
Antall praksisplasser	-	243	300
Mål: Utviklende arbeidsmiljø			
Medarbeiderundersøkelsen - samlet resultat	4,3	4,4	4,5
Mål: Redusert sykefravær			
Sykefravær totalt	8,7 %	8,9 %	< 8,0 %
Mål: Mindre uønsket deltid og vikarbruk			
Gjennomsnittlig stillingsstørrelse	79 %	79,4 %	> 81 %
Antall medarbeidere med stilling under 40 %	522	506	< 470
Andel midlertidige ansatte ²	6,9 %	7,1 %	< 6,8 %
Timelønnede ansatte, årsverk ³	358	342	< 300

² Antall midlertidig ansatte sett i forhold til totalt antall faste og midlertidig ansatte

³ Totalt antall utbetalte arbeidstimer, som ikke er fastlønn, omregnet til årsverk. (Basert på et gjennomsnittlig årstimetall på 1900 timer).

Sarpsborg kommune er ved siden av sykehuset den største arbeidsgiveren i Sarpsborg. Kommunen er en profesjonell og utviklingsorientert organisasjon med viktige samfunnsoppdrag og dyktige medarbeidere. Det er en kompetansebedrift med sterkt fokus på de ansatte som den viktigste ressurs for kommunen. Målene på medarbeiderområdet er basert på «Vi i Sarpsborg – plattform for ledelse og medarbeiderskap» og støtter opp under kommunens visjon og mål for sine tjenester.

Det er viktig å følge utviklingen og ha måleindikatorer innenfor særlig disse fire mål-områdene:

- Attraktiv arbeidsgiver

- Utviklende arbeidsmiljø
- Redusert sykefravær
- Mindre uønsket deltid og vikarbruk

Ny medarbeiderundersøkelse er innført fra høsten 2016, og dette er et viktig verktøy for gode prosesser knyttet til arbeid med arbeidsmiljø, medarbeiderskap og ledelse i hele organisasjonen.

For bedre å kunne følge utviklingen knyttet til deltid og vikarbruk, er det innført en ny indikator på dette målområdet; «Timelønnede ansatte». Dette for å kunne overvåke utviklingen på vikarutgifter og bruk av timelønnede medarbeidere, og for å kunne sette inn tiltak i enhetene knyttet til ressurs- og arbeidsplanlegging.

ØKONOMIMÅL

Økonomi		
	Resultat	Ambisjon
	2015	2017
Mål: God kommuneøkonomi		
Netto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter ⁴	1,4 %	> 0,55 %
Netto lånegjeld i % av brutto driftsinntekter ⁵	86,3 %	< 86,3 %
Disposisjonsfond (ikke formålsbestemt) ⁶	50 mill. kr	> 50 mill.kr
Meravkastning kortsiktig likviditet ⁷	0,6 %	> 0,6 %
Avvik budsjett – regnskap for kommuneområdene samlet		0 %

⁴ Gjelder Sarpsborg kommune som kommune konsern, dvs. kommunen inkl. kommunale foretak og andel av interkommunale selskaper hvor kommunen er medeier.

⁵ Gjelder kommunen som kommune konsern. Bystyret har tidligere vedtatt at netto lånegjeld ikke skal overstige gjennomsnittet for landet uten Oslo. Nivået for 2016 vil ikke være kjent før offentliggjøring av foreløpige KOSTRA tall per 15.03.2017

⁶ Etter avsetning i forbindelse med avleggelse av regnskap for 2015 er fondet på 50 mill. kr.

⁷ Meravkastning utover referanseindeks ST1X. Gjelder kun kommunen.

Ambisjonsnivå for netto driftsresultat, netto lånegjeld og disposisjonsfond samsvarer med det ambisjonsnivå bystyret selv har vedtatt gjennom syv prinsipper for god økonomistyring. Krav til meravkastning på kortsiktig likviditet følger ambisjonen vedtatt i kommunens finansreglement. Netto driftsresultat og netto lånegjeld gjelder kommunen som konsern, dvs. kommunen inklusiv kommunale foretak og andel av interkommunale selskaper hvor kommunen er medeier. Indikatorene for disposisjonsfond og meravkastning på kortsiktig likviditet gjelder kommunen alene.

Netto driftsresultat viser årets driftsoverskudd etter at renter og avdrag er betalt, og er et uttrykk for hva kommunen har til disposisjon til avsetninger og investeringer. Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi anbefaler et netto driftsresultat på 1,75 %. Dette er for å sikre kommunene et økonomisk handlingsrom blant annet til å kunne foreta investeringer uten å få større gjeld enn de kan håndtere. For Sarpsborg kommune må det være et langsiktig mål å budsjettere med et netto driftsresultat i tråd med den anbefalingen.

Bystyret har tidligere vedtatt at netto lånegjeld ikke skal overstige gjennomsnittet for landet uten Oslo. For økonomiplanperioden innføres en handlingsregel om at den delen av gjelden som belaster kommunens drift ikke skal øke fra 2016-nivå.

Ikke formålsbestemt disposisjonsfond gjelder disposisjonsfond hvor midlene ikke er avsatt av til bestemte formål av bystyret selv.

Referanseindeksen ST1X er Oslo Børs sin indeks for avkastning på statsobligasjoner med løpetid på 3 måneder.

VERDIER

«Vi i Sarpsborg – plattform for ledelse og medarbeiderskap» beskriver hvordan kommunen som organisasjon ønsker å framstå og bli oppfattet av omverdenen. Plattformen skal uttrykke de handlinger, holdninger og verdier kommunens medarbeidere praktiserer og står for i sitt daglige virke. Grunntanken er at alle medarbeidere tar felles ansvar for felles utfordringer. Plattformen skal være helhetlig og framtidsrettet, basert på områdene ledelse, medarbeiderskap og kompetanse.

Verdiskapning og utvikling skjer gjennom samhandling i møte mellom mennesker, ikke gjennom detaljstyring og kontroll. Dette krever en organisasjon som setter ansvar og tillit i fokus, og som i større grad enn før evner å styre etter verdier.

«Vi i Sarpsborg» beskriver et overordnet verdisett for kommunens ledere og medarbeidere. Verdiene er:

- Framtidsrettet
- Åpen
- Respektfull
- Troverdige

Verdiene skal prege hverdagen til medarbeidere i Sarpsborg kommune. De skal veilede medarbeiderne til å gjøre de riktige valgene og motivere dem til å yte sitt beste. Verdiene blir premisser for beslutninger, men gir samtidig handlingsrom og mening. Når ting endres hurtig kommer reglene til kort, mens verdiene skaper retning og gir nødvendig fleksibilitet.

ØKONOMISKE RAMMEBETINGELSER

Dette kapitlet beskriver det økonomiske opplegget for kommunesektoren slik det framgår av regjeringens forslag til statsbudsjett, som ble lagt frem 06.10.2016.

Nytt inntektssystem fra 2017

Inntektssystemet fordeler de frie inntektene til kommuner og fylkeskommuner. De frie inntektene består av rammetilskudd og skatteinntekter. Formålet med inntektssystemet er å jevne ut forutsetningene kommunene og fylkeskommunene har for å gi et likeverdig tjenestetilbud til innbyggerne sine.

Nytt inntektssystem for kommunene iverksettes fra 2017. Det iverksettes i samsvar med de prinsipper som ble vedtatt gjennom behandling av kommuneproposisjonen i mai 2016. De viktigste endringene i inntektssystemet er:

- kostnadsnøklerne er oppdatert for å fange opp endringer i befolknings sammensetning, levekår, reiseavstander og andre strukturelle forhold.
- årlig gjennomgang av hvordan delkostnadsnøklerne skal vektet
- endret beregning av basistilskudd
- omlegging av regionalpolitiske tilskudd med større vekt på innbyggertall
- veksttilskudd til de kommuner som har hatt en årlig befolkningsvekst på mer enn 1,5 % de siste tre årene. Fra 2017 endres denne til 1,4 %

Kommunesektorens inntekter i 2016

I Revidert nasjonalbudsjett 2016 (RNB) ble anslaget for kommunesektorens skatteinntekter i 2016 oppjustert med 0,7 mrd. kr for kommunene. Samtidig ble det pekt på at effekten av lavere lønnsvekst ble motvirket av lavere rente. Den samlede pris- og kostnadsveksten i kommunesektoren i 2016 ble nedjustert fra 2,7 % til 2,6%. Dette medførte lavere kostnader for kommunesektoren på 0,4 mrd kr.

Oppdatert informasjon om skatteinngangen ved fremleggelse av statsbudsjettet for 2017 viser en skattevekst på 3,8 mrd kr utover det som ble lagt til grunn i revidert nasjonalbudsjett. Veksten forklares med ekstraordinære utbytter til personlige skatteyttere for inntektsåret 2015, som trolig skyldes tilpasninger av skattereformen for 2016. Det gir økt skatt på alminnelig inntekt, som deles mellom kommuner, fylkeskommuner og staten. Veksten i skatteinntektene forventes derfor ikke å bli videreført i 2017.

For Sarpsborg kommune er prognosene for skatt og rammetilskudd nedjustert noe fra kommuneproposisjonen i mai til statsbudsjettforslaget i oktober.

Det økonomiske opplegget for 2017

Regjeringens forslag til statsbudsjett for 2017 er en oppfølging av de politiske prioriteringene som fremkom i kommuneproposisjonen 2017.

Regjeringens budsjettforslag for kommunene innebærer en reell vekst i kommunesektorens frie inntekter på knappe 4,1 mrd kr. Det er noe over det som ble signalisert i kommuneproposisjonen på 3 1/4 - 4 mrd kr. Veksten i frie inntekter må sees i sammenheng med kommunesektorens merutgifter til befolkningsutviklingen, samt sektorens anslåtte merutgifter til pensjon. Større deler av realveksten i 2017 er bundet opp i statlige satsninger.

Det er kommet signaler om at bedriftsbeskatningen igjen skal bli en del av kommunenes inntektsgrunnlag og at kommunene skal få beholde en større andel av sine skatteinntekter. Det siste betyr en dreining i retning av lavere andel rammeoverføringer til fordel for økte skatteinntekter. Dette vil være til fordel for kommuner med høye skatteinntekter og til ulempe for kommuner som Sarpsborg med skatteinngang under landsgjennomsnittet. Saken er foreløpig utsatt.

Kommunesektorens inntekter i 2017

Basert på anslått inntektsnivå i revidert nasjonalbudsjett 2016, legges det opp til en reell vekst i kommunesektorens samlede inntekter på 12,1 mrd. kr, tilsvarende 2,7%. Av veksten er frie inntekter 7,2 mrd. kr. Det er da tatt hensyn til økte skatteinntekter.

Sarpsborg kommune får i 2017 en beregnet vekst i forhold til oppgavekorrigerede frie inntekter⁸ i 2016 på nominelt 87,9 mill. kr eller 3,2 %. Dette er over gjennomsnitt for landet (2,7 %) og Østfold (3,0%). Veksten er regnet fra regnskap 2016. Veksten i frie inntekter må først og fremst ses i sammenheng med anslåtte merutgifter knyttet til befolkningsveksten. Nytt inntektssystem slår positivt ut for Sarpsborg kommune. Moss kommune er den kommunen i Østfold som får den største prosentvise økningen (4,1%).

Forslaget til statsbudsjett inneholder en del særskilte tiltak som er beskrevet nedenfor.

Særskilte tiltak m.v. innenfor helse og velferd

- En videreføring av opptrappingsplan for rusfeltet som skal bidra til kapasitet og kvalitet i tilbudet til personer med rusproblemer.
- Ordningen med refusjon av utgiftene kommunene har til enslige, mindreårige asylsøkere endres til en ordning med fast tilskudd pr barn som bosettes i kommunen.
- Ordningen med investeringstilskudd til fornying og bygging av heldøgns omsorgsplasser i sykehjem og omsorgsboliger videreføres. Ny ordning trer i kraft fra 2021.
- Etablering av et folkehelseprogram med en flerårig finansiering i samsvar med det som ble varslet i Folkehelsemeldingen.
- Ordningen med kommunal betalingsplikt for utskrivningsklare pasienter innen psykisk helsevern og tverrfaglig spesialisert behandling skal etter planen innføres fra 2018.

⁸ Hensikten med å korrigere for oppgaveendringer mv. er å gjøre inntektsnivået i 2016 sammenliknbart med inntektsnivået i 2017.

- Styrking av bostøtteordningen, samtidig som beregningsprinsippene endres.
- Helsestasjon og skolehelsetjenesten. Opptrappingsplan mot vold og overgrep. Det foreslås å videreføre en styrking av helsestasjon og skolehelsetjenesten.
- Kommunal øyeblikkelig hjelp skal også omfatte brukere med psykisk helse- og rusproblematikk fra 2017.
- Innslagspunktet for toppfinansiering av ressurskrevende tjenester økes med kr 50 000 utover anslått lønnsvekst for 2016 til kr 1 157 000. Økningen er begrunnet i sterk vekst i statens utgifter til ordningen. Kompensasjon for kommunenes utgifter utover innslagspunktet beholdes uendret på 80 %.
- Ordning med tilskudd til psykologer er styrket i 2017.
- Aktivitetsplikt for unge sosialhjelpsmottakere trer i kraft fra 1. januar 2017. Ordningen vil gjelde for mottakere under 30 år.

Særskilte tiltak for barn og unge

- Satsing på kvalitet og kompetanse i det kommunale barnevernet. Midlene skal brukes til å øke kvaliteten i undersøkelses- og tiltaksarbeidet i barneverntjenesten, og til å bedre kommunenes operative og strategiske ledelse av de kommunale barneverntjenestene.
- Styrking av tidlig innsats. Det er tiltak som skal kunne gjennomføres uten sakkyndige vurderinger og enkeltvedtak om spesialundervisning.

I tillegg er det varslet om en økning av grunnrenteskattesatsen med 1,3%. Dette medfører redusert eiendomsskatt til kommunene fra verk og bruk.

Lønns- og prisvekst

Lønns- og prisveksten i kommunal sektor⁹ er anslått til 2,5 %. Lønnsveksten er satt til 2,7% og prisveksten på varer og tjenester er satt til 2,1%. Anslaget for lønns- og prisvekst er benyttet i kommunens budsjett for 2017.

⁹ Lønns- og prisveksten i kommunal sektor benevnes vanligvis som «den kommunale deflator» og fremkommer av statsbudsjettet for 2017. Lønnskostnadene utgjør knapt 2/3 av deflator.

ØKONOMIPLAN 2017-2020 MED DRIFTSBUDSJETT 2017

Sarpsborg kommunes driftsbudsjett for 2017 fremgår av budsjettskjema 1A og 1B, side 101-144.

KRAV TIL BALANSE OG REALISME I BUDSJETTET

Kommuneloven oppstiller to krav til de kommunale budsjetter:

- Budsjettet skal være i balanse
- Budsjettet skal være realistisk

Balansekravet innebærer at budsjetterte inntekter minst må dekke budsjetterte utgifter.

Realismekravet betyr at budsjettet skal bygge på realistiske anslag over inntekter og utgifter. Dette kravet kan ofte være vanskelig å forene med krav i gjeldende rettighetslovgivning som setter standarder for kvalitet og omfang på tjenestene til innbyggerne. Begge krav må være oppfylt for hvert enkelt budsjettår i økonomiplanperioden.

Fylkesmannen, som statlig tilsynsmyndighet, skal påse at kravene er oppfylt. Dersom budsjettet ikke oppfylder kravene kan fylkesmannen returnere budsjettet til bystyret med krav om at budsjettet behandles på nytt.

Økonomiplan for perioden 2017-2020 med årsbudsjett 2017 legges frem i balanse for det enkelte budsjettår slik kommuneloven krever.

Det er i 2017 budsjettert med følgende avsetninger til disposisjonsfond og rentebufferfond:

	Tall i mill. kr
Avsetning til disposisjonsfond ¹⁰	19
Avsetning til rentebufferfond	6
Sum	25

¹⁰ Avsetning til disposisjonsfond – 0,5% av netto brutto driftsinntekter.

ØKONOMISKE HOVEDUTFORDRINGER I PLANPERIODEN

Kommunenes inntekter

Kommunal sektor er tillagt viktige samfunnsoppgaver og har stor nasjonal og lokal betydning for både verdiskapning og sysselsetting. Målt i forhold til brutto nasjonalprodukt (BNP) for Fastlands-Norge utgjorde kommunesektorens inntekter 17,6 % i 2015¹¹.

Skatt på personlig inntekt og formue, rammeoverføringer og øremerkede tilskudd utgjorde i 2015 til sammen ca. 72 % av kommunenes samlede inntekter. Kommunen kan i liten grad styre disse selv. De resterende inntektene består av brukerbetalinger og andre salgs- og leieinntekter, overføringer, eiendomsskatt og finansinntekter som renter og utbytte fra aksjeselskaper hvor kommunene er eiere. Dette er inntekter som kommunene i større grad kan påvirke selv.

Skatt på personlig inntekt og formue og rammetilskudd omtales ofte som kommunenes "frie inntekter". I realiteten er dette et ganske misvisende uttrykk da staten ikke bare bestemmer finansiering, men også i all hovedsak hvilke oppgaver kommunene skal løse.

Prinsipper for god økonomistyring

En robust og sunn kommuneøkonomi er en avgjørende forutsetning for å nå målet om «tjenester av god kvalitet». For å understøtte en slik utvikling har bystyret tidligere vedtatt syv prinsipper for god økonomistyring i Sarpsborg kommune:

- Kommunens langsiktige planlegging skal ha mål om en bærekraftig økonomisk utvikling som ivaretar nåtidens behov uten å stå i veien for at fremtidige generasjoner klarer å ivareta sine (generasjonsprinsippet).

¹¹ Tall hentet fra rapport fra Det tekniske beregningsutvalget for kommunal og fylkeskommunal økonomi, høst 2015 side 2. Publisert på www.regjeringen.no

- Det skal over driftsbudsjettet årlig avsettes et beløp som egenkapital i årets/fremtidige investeringer. Beløpet skal minimum tilsvare forventet utbytte til kommunen fra eierskap i selskaper, og ikke være under 0,5 prosent av budsjetterte brutto driftsinntekter for kommunen.
- Kommunen skal til enhver tid ha et disposisjonsfond på minst 50 mill. kr som buffer ved et eventuelt driftsunderskudd. Beløpet kommer i tillegg til de fondsavsetninger som er knyttet til over-/underskudd på enhetene.
- Kommunen skal ha en lånegjeld som ikke overstiger gjennomsnittet for norske kommuner og samtidig ivaretar generasjonsprinsippet.
- Kommunens økonomiplan for de fire neste årene skal ses i lys av det investerings- og driftsbehov kommunen vil ha i et perspektiv på inntil 8 år.
- Kommunen skal ha myndiggjorte enhetsledere med ansvar for og myndighet til å disponere tildelte driftsrammer.
- Kommunen skal opparbeide et buffer rentefond som minst er stort nok til at kommunen kan tåle en rente på inntil 6,0 % i minimum 2 år på renteeksponert investeringsgjeld målt per 31.12 året før budsjettåret.

Netto driftsresultat

Netto driftsresultat regnes som en hovedindikator for økonomisk balanse i kommunesektoren. Netto driftsresultat er differansen mellom alle budsjettets inntekter og utgifter, men før bruk og avsetning til fond, overføringer til investeringsbudsjettet og inndekning/bruk av tidligere års resultat.

Det er et uttrykk for hva kommunen har til disposisjon til avsetninger (sparing) og investeringer. Bare gjennom et positivt netto driftsresultat kan det skaffes til veie tilstrekkelig med egenkapital til fremtidige investeringer og samtidig bygges opp økonomiske «buffer» som kan benyttes til dekning av et eventuelt merforbruk på driftsbudsjettet som ikke er planlagt.

Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) anbefaler et netto driftsresultat for kommunene på minimum 1,75 %. Måltallet bør ses som et anbefalt gjennomsnittlig nivå for over tid. Det er satt for at kommunen skal være i stand til å fornye sine anleggsmidler med tilstrekkelig egenkapital. Et netto driftsresultat på 1,75 % ville tilsvare om lag 68 mill. kr for Sarpsborg kommune i 2017.

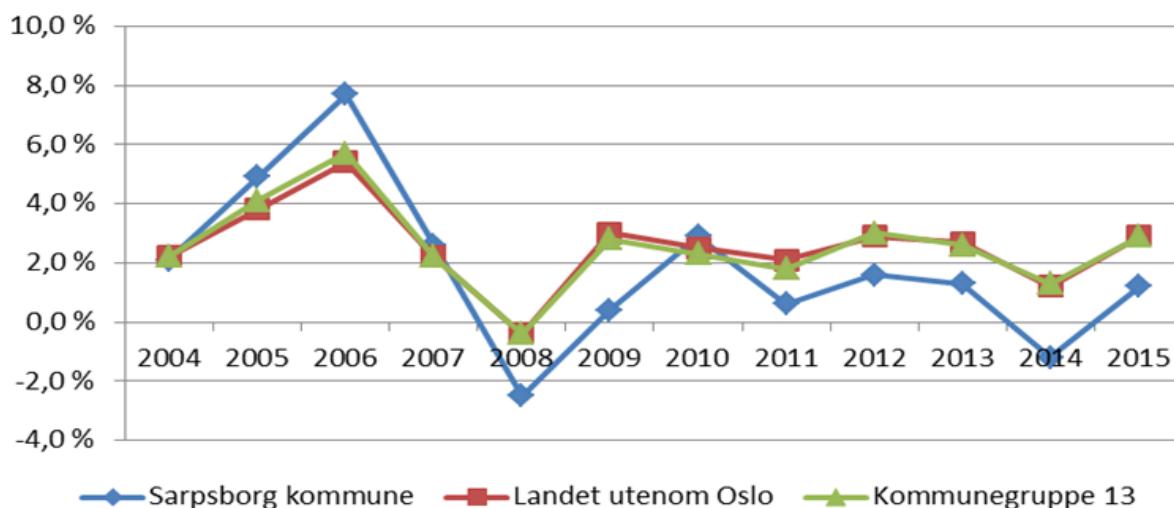
Budsjettet for 2017 viser et positivt netto driftsresultat på 21,8 mill. kr, som tilsvarer 0,55 % av brutto driftsinntekter.

Figuren nedenfor viser utviklingen i netto driftsresultat for Sarpsborg kommune og gjennomsnitt for landet utenom Oslo for kommunekonsern.

Et netto driftsresultat regelmessig på under 1,75 % vil gjøre at nødvendige investeringer må skyves frem i tid. Alternativt må det foretas så store låneopptak at gjeldens andel av brutto driftsinntekter gradvis vil øke.

Netto driftsresultat i perioden 2011-2013 var svakt positive. Resultatet i 2014 var derimot negativt. Dette resultatet var preget av svikt i skatt og rammetilskudd, lavere statlig tilskudd til ressurskrevende tjenester enn budsjettert og økte overføringer til private barnehager. For 2015 fikk kommunen et positivt netto driftsresultat på 52,9 mill. kr eller 1,4 % av brutto driftsinntekter og et regnskapsmessig mindreforbruk på 75,3 mill. kr.

Netto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter

Kommunens fondsbeholdning

Kommunens fondsbeholdning består av disposisjonsfond, bundet driftsfond (selvkost og/eller øremerkede tilskudd til særskilte formål) og investeringsfond. Disposisjonsfond kan brukes til både drifts- og investeringsformål, mens investeringsfond kun kan brukes til investeringsformål. Disposisjonsfond kan altså både fungere som en buffer mot svingninger i driftsinntektene og som egenkapital i investeringer. Investeringsfond kan være bundet (øremerket tilskudd til særskilte formål) eller ubundet.

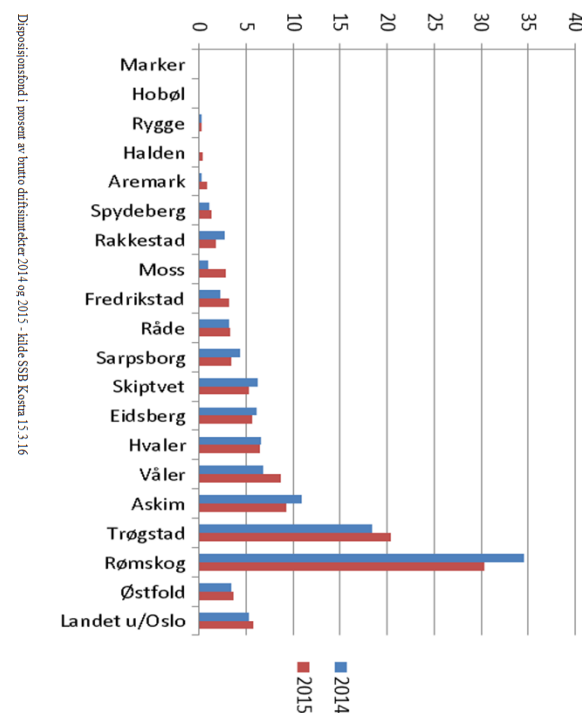
Tabellen nedenfor viser kommunens fondsbeholdning pr 31.12.2015.

	Tall i mill. kr
Disposisjonsfond	128,4
Bundne driftsfond	81,6
Ubundne investeringsfond	51,1
Bundne investeringsfond	8,6

Disposisjonsfondet inneholder blant annet enhetenes overskuddsfond, rentebufferfondet og fond til 1000-års jubileet. Ved bystyrets behandling av årsregnskap for 2015 ble det avsatt henholdsvis 47,8 og 12,9 mill. kr til disposisjonsfond og rentebufferfond. Avsetningen til disposisjonsfondet medførte at økonomiprinsippet om at kommunen til enhver tid skal ha et disposisjonsfond på 50 mill. kr ble innfridd. Enhetenes overskuddsfond er på 90,7 mill. kr. I februar 2016 var det en sak til bystyret der reglementet for over- og underskudd

ble revidert. Grensen for avsetning til overskuddsfond ble redusert fra 5 til 3 %.

Figuren til høyre viser status for både bundne og ubundne fond per innbygger ved utgangen av 2015 for kommunene i Østfold.

Som nevnt ovenfor er det i 2017 budsjettert med en avsetning til disposisjonsfond på 19 mill. kr i tråd med økonomiprinsippet om at avsetningen skal være minimum 0,5 prosent av budsjetterte brutto driftsinntekter.

Det er i tillegg budsjettert med 6,0 mill. kr i avsetning til rentebufferfond for å følge opp bystyrets vedtak om endret

rentestyring. Avsetningen til rentebufferfond er en beregning der differansen mellom normert rente og faktisk (betalt) rente skal avsettes til rentebufferfond. Normrenten er satt til 3,6%, som er renten i økonomiplan for 2016-2019, og den faktiske renten er satt til 3,25%, som er den renten som legges til grunn ved beregning de samlede renteutgiftene. Resultatet blir en avsetning på 6 mill. kr i 2017.

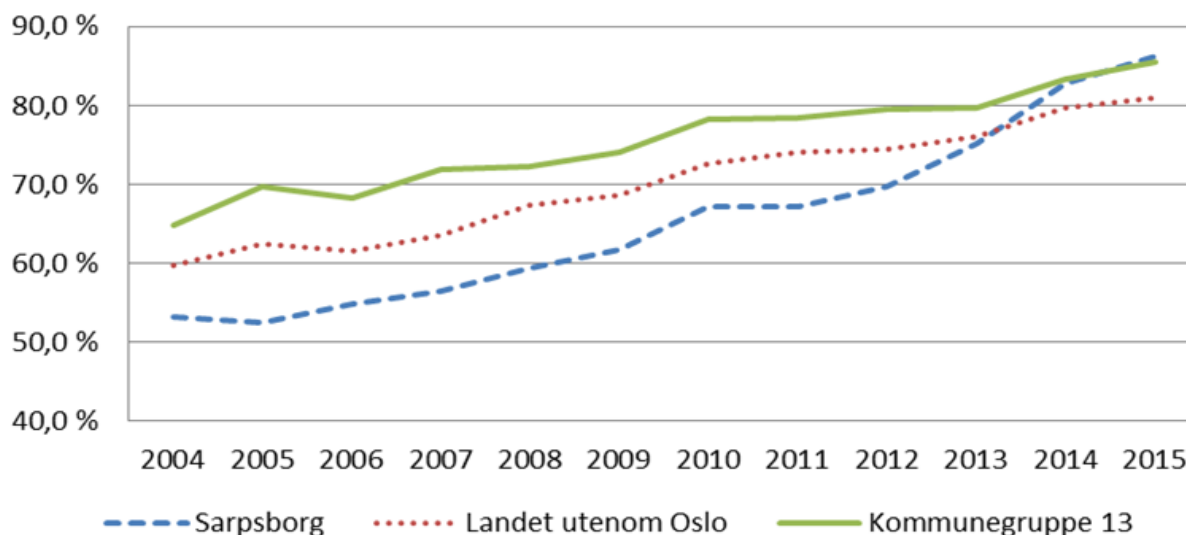
Etter regnskapsavslutningen for 2015 utgjør rentebufferfond 19,9 mill. kr. I 2016 er det en budsjettert avsetning på 5 mill. kr til fondet. For 2017 er det budsjettert med en avsetning til rentebufferfond på 6,0 mill. kr. Avsetningen vil øke fremover i planperioden.

Tall i mill. kr			
2017	2018	2019	2020
6,0	9,0	12,0	15,0

Ubundne investeringsfond utgjorde ved utgangen av 2015 51,1 mill. kr hvorav det generelle fondet utgjorde 24,9 mill. kr. Med det generelle fondet menes avsetninger som ikke er knyttet til bestemte formål. Midlene kan kun brukes til investering, men formålet kan bystyret selv bestemme. Det generelle investeringsfondet var i HP 2016- 2019 disponert hovedsakelig til inndekning av egenkapitalinnskuddet til KLP. Egenkapitalinnskuddet var finansiert ved bruk av investeringsfond frem til 2018. Egenkapitalinnskuddet kan ikke lånefinansieres og må derfor finansieres ved løpende driftsinntekter eller ved bruk av ubundne drifts- eller investeringsfond. Fra 2018 er det nå lagt opp til at egenkapitaltilskuddet skal dekkes av overføringer fra driftsregnskapet. Bundne investeringsfond er avsetninger som bystyret ikke kan disponere fritt.

Kommunens gjeld

Netto lånegjeld i % av brutto driftsinntekter

Sarpborg kommunes netto lånegjeld som andel av brutto driftsinntekter har økt betydelig siden 2003. Gjeldsøkningen har vært større enn både gjennomsnittet for landet utenom Oslo og kommunegruppe 13.

Bystyret har vedtatt at kommunen skal ha en lånegjeld som ikke overstiger gjennomsnittet for norske kommuner og samtidig ivaretar nåtidens behov uten å stå i veien for at fremtidige generasjoner klarer å ivareta sine (generasjonsprinsippet). Kommunen hadde i 2014 for første gang i

måleperioden en lånegjeld over landsgjennomsnittet, og har også passert kommunegruppe 13¹². Netto lånegjeld for kommunen alene utgjorde for 2015 86,3 % av driftsinntektene.

Sarpsborg kommune har de senere årene gjennomført store investeringer. Dette har bidratt til en gradvis innstramming i driftsrammene over flere år, men samtidig også gitt grunnlag for gode og mer effektive tjenester. Ved behandling av sak om foreløpige rammer og føringer for arbeidet med handlingsplan 2017-2020 og årsbudsjett 2017 var kommunens gjeldsbelastning ett av flere utfordringsområder som ble beskrevet. Sarpsborg kommune er den kommunen i Østfold som har høyest langsiktig lånegjeld når man ser på KOSTRA tallene 2015 for konsern. Renter og avdrag legger beslag på en stor del av kommunens inntekter. For at kommunen fremover fortsatt skal ha et økonomisk handlingsrom er det behov for å redusere gjeldsveksten. Bystyret vedtok ved behandling av saken at planlagte investeringer for perioden 2017-2020 gjennomgås med sikte på å redusere gjelden som belaster driftsregnskapet.

Ikke all gjeld påvirker kommunens driftsbudsjett i samme grad. Kommunen tar opp lån i Husbanken til videre utlån. Her vil mottatte renter og avdrag fra låntagerne i praksis dekke alle kommunens finansutgifter knyttet til formålet. Videre finansierer kommunen alle investeringer innenfor selvkostområdene (vann, avløp, renovasjon m.f.) med lån. Her dekker innbyggerne i realiteten både renter og avdrag gjennom gebyrene. I tillegg mottar kommunen rentekompensasjon for flere investeringer i skoler, sykehjem og kirker og i noen tilfeller også avdragskompensasjon. Kommunen har også ubrukte lånemidler hvor renteutgiftene langt på vei nøytraliseres av tilsvarende renteinntekter på de sammen midlene.

¹² Alle kommuner er inndelt i kommunegrupper ut fra prinsippet "mest sammenlignbare". Sarpsborg tilhører kommunegruppe 13.

Momskompensasjon fra investeringer

Momskompensasjon kommer fra kjøp av varer og tjenester til både drifts- og investeringsformål. Etter at reglene ble endret med en overgangsperiode på 5 år ble all momskompensasjon fra investeringer fra og med 2014 inntektsført i investeringsregnskapet. For 2017 er momskompensasjon fra investeringer anslått til 35,0 mill. kr.

BUDSJETTETS INNTEKTSSIDE

Skatt og rammetilskudd

Skatt og rammetilskudd utgjør til sammen 73 % av kommunenes samlede driftsinntekter¹³ og fastsettes hvert år av staten gjennom Stortingets vedtak på statsbudsjettet. For Sarpsborg utgjør inntektene 72,9 %.

Sarpsborg kommune tilhører de skattesvake kommunene med skatteinntekter på 77,5 % av landsgjennomsnittet per innbygger i 2015 før inntektsutjevning, en økning fra 75,7 % fra året før. Etter omfordeling mellom kommunene har Sarpsborg skatt og rammetilskudd tilsvarende 95, % av landsgjennomsnittet. Lavere inntektsnivå enn landsgjennomsnittet virker negativt inn på Sarpsborg kommunes muligheter til å tilby sine innbyggere likeverdige tjenester sammenlignet med gjennomsnittet for landet.

Den sterke utjevningseffekten av dagens inntektssystem gjør at nasjonal skatteinngang har større betydning for Sarpsborgs inntekter enn kommunens egen skatteinngang. Kommunen vil derfor først og fremst rammes av en merkbar inntektssvikt dersom den nasjonale skatteinngangen faller under det som er forutsatt i statsbudsjettet.

Skatt og rammetilskudd for 2017 er satt til det nivået som er beregnet av KS med utgangspunkt i statsbudsjettet for 2017. For årene 2018-2020 er det budsjettet med en årlig realvekst på skatt og

¹³ Basert på KOSTRA 2015. Tall for kommunene som konsern.

rammetilskudd på 0,5 % årlig, i samsvar med forventet befolkningsvekst. Dette tilsvarer om lag 14,2 mill. kr årlig.

Eiendomsskatt

Eiendomsskatten bestemmes av kommunen selv innenfor rammen av Lov om eiendomsskatt. Eiendomsskatten for 2017 holdes uendret på 4,9 promille for bolig og fritidseiendommer, og 7 promille for næring. Det jobbes kontinuerlig med å ta inn et etterslep i taksering av tilbygg og nybygg innenfor både bolig og næring. Det forventes en volumøkning på 3,5 mill. kr i eiendomsskatt fra 2016. Eiendomsskatten for 2017 er etter dette anslått til 188,5 mill. kr.

Eiendomsskatt på enebolig 120 m ² (kr/år)					
	2012	2013	2014	2015	2016
Moss	5 880	5 600	5 530	5530	4 875
Fredrikstad	5 100	5 100	5 100	5500	5 530
Sarpsborg	3 827	4 122	4 780	5198	5 659
Halden	3 200	4 250	5 200	4875	6 000

Kilde: SSB/KOSTRA

Tabellen ovenfor viser sammenlignbare tall for årlig eiendomsskatt på en gjennomsnittlig enebolig på 120 m² i årene 2011-2016 for utvalgte kommuner i Østfold. For den aktuelle boligtypen har Sarpsborg kommune i 2016 en eiendomsskatt noe over gjennomsnitt for de tre øvrige bykommunene i oversikten.

I henhold til eiendomsskatteloven skal såkalt «allmenn taksering» skje hvert tiende år. Siste alminnelig taksering i Sarpsborg var i 2008. Neste taksering blir da i 2018. I stedet for alminnelig taksering kan bystyret gjøre vedtak om å øke den taksten som eiendommene ble fastsatt til ved siste alminnelig taksering med inntil 10 % årlig. Økningen kan skje skrittvis over flere år uten tidsbegrensning. Alminnelig taksering innebærer at all fast eiendom må befares og takseres. Dette vil medføre relativt store kostnader for kommunen, mens en justering av takstene som her beskrevet vil være betydelige enklere og medføre kun minimale kostnader.

Alternativt kan kommunen benytte formuesgrunnlaget (likningstakstene) fra skatteetaten for boliger fra året før skatteåret som grunnlag for å skrive ut eiendomsskatten. En slik taksering vil også være betydelig enklere å gjennomføre enn alminnelig taksering der hver enkelt eiendom må besiktiges. Ordningen med å bruke formuesgrunnlaget i verdifastsettelsen er imidlertid så langt relativt lite utprøvd. Det kan derfor være en fordel å se hvilke erfaringer andre kommuner har ved denne formen for verdifastsettelse før kommunen tar stilling til om denne takseringsformen skal benyttes. Ordningen gjelder kun for boligeiendommer slik at øvrige eiendommer må takseres på ordinær måte.

Det legges i budsjett 2017 opp til at det gjøres vedtak om at taksten som eiendommene ble fastsatt til ved siste alminnelig taksering økes med 10 % for skatteåret 2018. Med bakgrunn i denne justeringen er budsjettet eiendomsskatt oppjustert med 15 mill. kr årlig fra 2018. For perioden 2018-2020 er det i tillegg budsjettet med en årlig økning i eiendomsskatten på 2,0 mill. kr som følge av fortsatt vekst i skattegrunnlaget.

I statsbudsjettet ligger det inne et forslag om å øke den statlige beskatningen av verk og bruk. Forslaget får som konsekvens at kommunenes eiendomsskatt fra verk og bruk reduseres. Dette kombinert med svakere resultater for kraftverkene medfører reduserte inntekter for Sarpsborg kommune på 3 mill. kr i 2017.

Momskompensasjon på drift

Momskompensasjon på driftsutgifter budsjetteres og inntektsføres på den enkelte enhet.

Statstilskudd flyktninger

Kommunen har vedtatt å ta imot et økt antall flyktninger i 2016. Statstilskuddet til flyktninger ble satt til 54,8 mill. kr for hvert år i hele planperioden. Anslaget bygger på et noe høyere antall nye flyktninger enn det kommunen har bosatt de senere årene. I første tertial ble tallet oppjustert til

74 mill. kr. Det forutsetter en bosetting på 130. I forslaget til statsbudsjett ligger det inne et forslag om å endre ordningen med refusjon av utgiftene kommunene har til enslige mindreårige asylsøkere til en ordning med fast tilskudd pr barn som bosettes i kommunen. Begrunnelsen er at det skal være en mer effektiv ordning å administrere. Det faste tilskuddet ser ikke ut til å dekke de kostnadene Sarpsborg kommune har på dette området. Hvilke konsekvenser dette vil få må belyses i egen sak om bosetting av flyktninger for 2017.

Kompensasjonstilskudd – renter og avdrag

Kompensasjon for renter og avdrag til bygging av sykehjemsplasser, omsorgsboliger og opprustning av skoler og kirkebygg må ses i sammenheng med budsjetterte renter og avdrag. Rentekompensasjonen følger Husbankens flytende rente. Budsjettet er satt til 12,5 mill. kr i 2017 med en gradvis reduksjon frem mot 2020. Det er ikke forventet at kommunen vil bli tildelt ytterligere midler under ordningen i planperioden.

Ressurskrevende tjenester

Det er budsjettert med 60 mill. kr i statlig tilskudd til ressurskrevende tjenester. Det er 4 mill. kr mindre enn i 2016. Reduksjonen skyldes at innslagspunktet foreslås økt med 50.000 kr pr bruker utover anslått lønnsvekst fra 2017 i forslag til statsbudsjett. Tilskuddet er et estimat basert på budsjetterte forventede utgifter til tjenesten i 2017. Det endelige tilskuddet basert på kommunens faktiske utgifter for året vil først være kjent og komme til utbetaling i 1. halvår 2018. Et avvik mellom estimatet og faktisk inntekt i 2017 føres til inntekt/utgift i 2018.

Kompensasjon for kommunens utgifter utover innslagspunktet beholdes uendret på 80 %. Siden stat og kommune følger ulike regnskapsprinsipper får endringen virkning for kommunene allerede fra 2016. For 2017 vil det medføre en mindreinntekt på 4 mill. kr.

Avgifter, gebyrer og egenbetalinger

Satsene for avgifter, gebyrer og egenbetalinger for 2017 fremgår av sidene 86-100 i plan- og budsjettokumentet. De fleste satsene er videreført med et påslag for forventet lønns- og prisvekst i kommunesektoren på om lag 2,5 %.

Enkelte satser avviker fra dette:

Områdene vann, avløp, husholdningsrenovasjon og feiertjenester (VARF) er omfattet av selvkostregelverk og vedtatt av bystyre at skal inndeckes i sin helhet gjennom gebyrer til brukeren av tjenesten. Selvkost er definert som den totale kostnadsøkning kommunen påføres ved å produsere disse tjenestene.

Gebyrene for vann, avløp, renovasjon og feiing økes samlet sett med 2,2 % for en standard enebolig med stipulert forbruk på 200 m³ og en boenhet. Økningen er dermed marginalt lavere enn den generelle prisveksten.

Gebyrendringene innen vann, avløp renovasjon og feiing har de siste årene vært som følger:

Gebyrendring 2009-2017:	%
2009-2010	1,94
2010-2011	0,34
2011-2012	1,01
2012-2013	5,00
2013-2014	5,75
2014-2015	5,56
2015-2016	4,16
2016-2017	2,16
Gjennomsnittlig årlig økning i perioden 2009-2017	3,22

Gebyrene for en standard bolig med stipulert forbruk på 200 m³ og en boenhet (inkl. mva)		
Beskrivelsen	2016	2017
Vanngebyr, fast	752	752
Vanngebyr, variabelt	2 060	2 060
Avløpsgebyr, fast	984	1 028
Avløpsgebyr, variabelt	2 995	3 130
Renovasjonsgebyr, fast	1 100	1 100
Renovasjonsgebyr variabelt (130 liter)	840	840
Feiegebyr	465	485
Sum årsgebyr	9 196	9 394
Økning fra året før	4,2 %	2,2 %

- Utleie av mobil Scene, Kulås og Scenebygget øker med mer enn 2,5 % for kommersielle og utenbys leietakere.
- betaling for gravlegging på navnet minnelund innføres som ny betalingstjeneste.

FINANSINTEKTER OG -UTGIFTER

Renter, avdrag og avkasting på finansielle plasseringer

I henhold til kommuneloven kan gjenstående løpetid for kommunens samlede gjeldsbyrde ikke overstige den veide levetiden for kommunens anleggsmidler ved siste årsskifte. Bestemmelsen legger til grunn at nedbetaling på kommunens investeringslån minst må skje i takt med det beregnede verditapet på anleggsmidlene. Etter denne endringen i kommuneloven, en gradvis forverring av kommuneøkonomien og større fokus på styring av kommunens finansportefølje, er det blitt vanlig at årlige avdrag i budsjettet settes lik minste tillatte avdrag. For 2017 er minste tillatte avdrag beregnet til 156,7 mill. kr basert på anslag for gjeld og bokført verdi av anleggsmidlene per 01.01.17. Med investeringene det legges opp til i økonomiplanperioden er avdragene beregnet å øke til 172,7 mill. kr i 2020. Et høyere investeringsvolum enn planlagt i 4-årsperioden finansiert med lån vil medføre økte avdragsutgifter.

Norges Bank senket 17.03.16 styringsrenten, det vil si renten på bankenes innskudd i Norges Bank, til et historisk lavt nivå på 0,50 %. Styringsrenten regnes som «gulvet» i rentemarkedet og har vanligvis stor

betydning for bankenes rentesetting i det korte pengemarkedet. Lav rente er isolert sett positivt for kommunene sett under ett, selv om virkningene er forskjellig fra kommune til kommune.

Norges Bank har signalisert at de er ferdig med rentekutt. Arbeidsledigheten faller og boligprisene stiger. På lengre sikt må det forventes at renten kommer til å stige.

Kommunenes adgang til å oppta lån er hjemlet i kommunelovens § 50. Kommuner og fylkeskommuner kan ta opp lån for å finansiere investeringer i bygninger, anlegg og varige driftsmidler til eget bruk. I tillegg kan kommunene ta opp lån for videre utlån.

Ved inngangen til 2017 vil den samlede gjeld knyttet til investeringer i fast eiendom, maskiner og annet utstyr utgjøre om lag 3,4 mrd. kr for Sarpsborg kommune. Samtidig forventes det at kommunen har om lag 0,7 mrd. kr plassert i bank, verdipapirer og lignende som, sett i sammenheng med gjeldsporteføljen, reduserer nettovirkningene av en eventuell renteøkning. Med det investeringsvolumet det legges opp til er det beregnet at gjelden i løpet av planperioden vil passere 3,8 mrd. kr (2017-priser). I tillegg kommer Husbankens videreformidlingslån (Startlån) hvor mottatte renter og avdrag i prinsippet dekker kommunens lånekostnader.

Det er et mål å redusere kommunens renteutgifter på lengre sikt gjennom en overgang fra fast til flytende rente. Kommunen vil som følge av dette ta større egenrisiko for fremtidige rentesvingninger ved at en større del av lånegjelden har flytende rente. Med dagens markedsrente vil dette på sikt gi vesentlig lavere renteutgifter, men samtidig økt risiko for at kommunen i fremtiden vil oppleve større svingninger i årlige renteutgifter. For at ikke konsekvensene av en eventuell renteøkning skal bli for store er det vedtatt et prinsipp om at kommunen skal bygge opp et rentebufferfond. Dette er et av kommunens sju prinsipper for god økonomistyring.

Per 31.08.2016 var gjennomsnittlig gjenværende rentebindingstid for renteeksponert gjeld 6,63 år. Gjennomsnittlig rente på kommunens samlede investeringsgjeld var på samme tidspunkt 3,39 %. Samlet investeringsgjeld er vel dobbelt så høy som den renteeksponerte delen av kommunens investeringsgjeld.

Tabellen på side 29 viser de forutsetninger som økonomiplanen bygger på hva gjelder utvikling i renter, avdrag og avkastning på finansielle plasseringer.

Budsjetterte renteutgifter i planperioden er basert på en sannsynlig utvikling i pengemarkedsrenten på tidspunktet for utarbeidelse av budsjettet og nåværende avtaler om rentebinding på kommunens lån på 3,25 % fallende til 2,7 % i 2020.

Det er tatt hensyn til at kommunesektoren den siste tiden har opplevd økt

marginpåslag på Nibor¹⁴ på finansiering ved lån på inntil tre års løpetid i sertifikat og obligasjonsmarkedet. Årsaken er stor etterspørsel i kommunesektoren etter lån med korte løpetider de siste tre årene. Beregningen av årlig renteutgifter bygger på de forutsetninger om investering og finansiering som fremgår av investeringsbudsjettet. I tillegg er det forutsatt at kommunen ikke inngår flere rentesikringsavtaler i økonomiplanperioden etter hvert som gjeldende avtaler løper ut.

Det er i beregningen lagt til grunn at kommunens beholdning av likvide midler i bank og verdipapirer vil bli redusert fra gjennomsnittlig 700 mill. kr i 2017 til 400 mill. kr i 2020. Avkastningen på likvide midler fremgår av tabellen på neste side.

¹⁴ Nibor (Norwegian Interbank Offered Rate) er en samlebetegnelse på norske pengemarkedsrenter med ti ulike løpetider, fra en uke til ett år. Nibor beregnes som et gjennomsnitt av hva Nibor-bankene angir at de vil kreve i renter på usikrede utlån til andre banker. Rentene er indikative og ikke basert på faktiske handler. (Kilde: Finans Norge).

Investeringslån	Bud. 2017	Bud. 2018	Bud. 2019	Bud. 2020
Rentesats – lån	3,25 %	3,10 %	2,90 %	2,70 %
Avdrag investeringslån	156,7	162,8	169,2	172,7
Renteutgifter investeringslån	120,5	118,7	113,5	110,6
Rentesats - plassering	1,75 %	1,50 %	1,75 %	2,00 %
Renteinntekter	14,5	11,2	11,0	10,2
Markedets renteforventning (1)	0,95 %	0,97 %	1,06 %	1,19 %

(1) Basert på 3 mnd. Nibor som er renten på lån mellom norske banker.

Aksjeutbytte

Det er budsjettert med et utbytte på 1 mill. kr fra Skjebergkilens Marina AS for hvert år i hele økonomiplanperioden. Det er ikke lagt inn utbytte fra Østfold Energi i 2017. Dette er på bakgrunn av de signalene som selskapet har gitt.

Konsesjonskraft

Kommunen kjøper konsesjonskraft til selvkost og selger den videre til markedspris. Konsesjonskraft kan ses på som en kompensasjon for de naturverdier en kommune må avstå til storsamfunnet i forbindelse med vannkraftutbygging. Inntektene er budsjettert til 0,7 mill. kr, som er 0,5 mill. kr mindre enn budsjett 2016.

BUDSJETTETS UTGIFTSSIDE

Lønns- og prisvekst

Lønns- og prisveksten i budsjettet følger anslaget i statsbudsjettet for 2017 på 2,5 %. Lønnsveksten og prisveksten på varer og tjenester er hver for seg satt til det samme.

Pensjon

Kommunens pensjonskostnader øker. Finanstilsynet har besluttet at den såkalte grunnlagsrenten (beregningsrenten) som pensjonsselskapene benytter for å beregne premier skal settes ned fra 2,5 % til 2 % fra 01.01.15. Dette gjør det dyrere for kommunen. En historisk sett uvanlig situasjon med en kombinasjon av høy lønnsvekst og svært lav rente de senere årene har gitt en merkbar økning i både premieinnbetalinger og årlige pensjonskostnader som føres i kommuneregnskapet.

Samtidig har det årlige avviket mellom det kommunen betaler til KLP/SPK¹⁵ og det kommunen er pliktig til å kostnadsføre i driftsregnskapet (premieavviket) økt. Premieavviket er i virkeligheten en utsatt kostnad som vil bli belastet kommuneregnskapet en gang frem i tid. Ved utgangen av 2016 er det akkumulerte premieavviket i Sarpsborg kommune på 195 mill. kr. Årets premieavvik amortiseres (utgiftsføres) med 1/7 årlig i de påfølgende 7 år¹⁶. I tillegg til en regnskapsmessig virkning har premieavviket en likviditetsvirkning. For Sarpsborg kommune betyr det at kommunens likviditet ved utgangen av 2016 vil være tappet for om lag 195 mill. kr uten at beløpet har en tilsvarende utgiftsside i driftsregnskapet.

For interne budsjetteringsformål ble det i 2016 benyttet en pensjonsrate på 10,0 % for lærere (Statens Pensjonskasse) og 15,85 % på alle øvrige ansatte (Kommunal Landspensjonskasse) uavhengig av pensjonsordning. For 2017 økes den interne budsjettsatsen for pensjon for medlemmer i SPK til 10,6 % mens satsen for KLP videreføres med 15,85 %. Den budsjettmessige virkningen av økt kostnadsføring av pensjon i SPK inklusiv arbeidsgiveravgift er for 2017 beregnet til om lag 2,5 mill. kr i forhold til budsjett 2016.

¹⁵ KLP = Kommunal Landspensjonskasse, SPK = Statens Pensjonskasse

¹⁶ For perioden 2002-2010 ble premieavviket amortisert over 15 år. For avvik oppstått i årene 2011-2013 er amortiseringstiden 10 år. En kortere amortiseringstid innebærer at avviket "nedbetales" raskere med større, årlige kostnadsføringer i driftsregnskapet enn tidligere.

Driftsbudsjett for kommuneområdene

På lik linje med de senere budsjettårene, har det vært nødvendig å legge inn nye innsparingstiltak for å balansere budsjettet i 2017.

Som følge av det nye inntektssystemet og lavere rente på gjeld i perioden har Sarpsborg kommune fått noe bedre forutsetninger enn det som lå i handlingsplan 2016-2019. Kommunen har de senere årene vært nødt til å gjennomføre omstillingstiltak for å holde budsjetttrammene. For 2016 har det vært utfordringer med å holde seg innenfor rammene som følge av store og økende behov.

I sum er det innarbeidet tiltak som innebærer effektivisering eller redusert aktivitetsnivå på til sammen 32 mill. kr i 2017. Samtidig har det vært behov for å styrke enhetenes budsjetter på enkelte områder som følge av kapasitets- og kostnadsvekst med til sammen 77 mill. kr. Andre statlige føringer og tiltak utgjør 10 mill. kr. Videre er det lagt inn økte inntekter utover ordinær lønns- og prisvekst på til sammen 1 mill. kr i tillegg til økte gebyrer innenfor selvkostområdene vann, avløp, renovasjon og feiing.

Det vises for øvrig til kapittelet ovenfor om hovedgrepene i handlingsplan 2017-2020.

De viktigste driftsendringene med fordelte netto driftsrammer per tjenesteområde/enhet fremgår under omtalen av hvert kommuneområde. For øvrig vises det til budsjettskjema 1B på side 103 i budsjettdokumentet hvor driftsrammene for alle enheter, kommuneområder og kommunen samlet fremkommer.

Bedre balanse mellom inntekter og utgifter i planperioden

Handlingsplanen for 2016-2019 viste tilnærmet balanse mot slutten av perioden, mens handlingsplanen for 2017-2020 tyder på at kommunen kan få et visst rom for å styrke det samlede tjenestetilbudet mot slutten av perioden. Dette vil være viktig for å kunne imøtekomme økte behov.

Det økte handlingsrommet i slutten av perioden muliggjør også en avsetning til investeringsfond i 2019 og 2020. Det bidrar til at kommunens investeringer i større grad kan finansieres opp med oppsparte midler.

En vesentlig forutsetning for en slik utvikling er et moderat investeringsvolum i årene fremover som ikke bidrar til ytterligere vekst i kommunens lånegjeld målt som andel av brutto driftsinntekter.

Det er for hvert år i planperioden budsjettet med en avsetning til «fritt» disposisjonsfond på 19 mill. kr. Beløpet fremkommer av budsjettskjema 1A under «til ubundne avsetninger». For 2018 er det budsjettet med 12,3 mill. kr i overføring fra drift til investering for å dekke det årlige egenkapitalinnskuddet i KLP. Anslaget for frie inntekter i planperioden forutsetter en årlig befolkningsvekst på 0,5 %. For 2019 og 2020 er det budsjettet med en avsetning til investeringsfond på 14,8 mill. kr. Kommunen har en høy gjeldsgrad og det vil være behov for å dreie til mer egenfinansiering av investeringsprosjekter for at investeringsvolumet ikke skal redusere handlingsrommet.

Forutsatt stabilitet i norsk økonomi, er det grunn til å anta at nivået på statens overføringer til kommunesektoren i årene fremover vil dekke kommunens økte utgifter knyttet til demografiske endringer, pensjon og særskilte statlige satsinger, men ikke særlig mer. Dette gjør at det fortsatt vil være behov for omstilling og effektivisering av kommunens samlede virksomhet for å møte økt behov for tjenester, særlig innenfor helse og omsorg.

INVESTERING OG FINANSIERING

INVESTERINGER I ØKONOMIPLANPERIODEN

Investeringer med finansiering for perioden 2016-2019 fremgår av budsjettskjema 2A, side 105.

Investeringer i bygg, anlegg, maskiner og utstyr utgjør 1 631 mill. kr i hele økonomiplanperioden målt i 2017-priser. Av dette utgjør investeringer innenfor VAR-sektoren 645,5 mill. kr.

Investeringer har i den senere tid i hovedsak vært finansiert opp med låneopptak. Økte renter og avdrag har dermed redusert det økonomiske handlingsrommet i kommunens driftsregnskap. Bystyret vedtok i sak om foreløpige rammer og føringer for arbeidet med handlingsplan 2017-2020 og

årsbudsjett 2017 at planlagte investeringer for perioden gjennomgås med sikte på å redusere gjelden som belaster driftsregnskapet. Det betyr at i kommende fireårsperiode kan det tas opp lån som tilsvarer det kommunen skal betale i avdrag. I tillegg til låneopptak, kan investeringer finansieres ved salg av eiendeler, tilskudd, overføringer fra drift, bruk av fond, samt merverdiavgiftskompensasjon som kommunen får refundert. Renter og avskrivninger i investeringer til vann, avløp, renovasjon og feiing (VARF) kan holdes utenfor da dette dekkes gjennom kommunale gebyrer. Det er i tabellen nedenfor vist hvordan investeringer i perioden skal finansieres. Samlet låneopptak er på samme nivå som avdragene, hvilket betyr at gjelden i perioden ikke øker.

Tall i mill kr.

	2017	2018	2019	2020	Totalt
Investeringer uten VARF	256,2	218,8	239,8	270,7	985,5
Salg av kommunal eiendom	-24,1	-15,1	-40,1	-50,1	-129,4
Tilskudd	-107,5	-12,1	-30,0	-1,5	-151,1
Overført fra driftsregnskapet	0	0	0	0	0
Bruk av udisponert investeringsfond	0	0	-10,0	-15,0	-25,0
Bruk av fond	-5,0	-1,0	-8,0	-3,5	-17,5
MVA - kompensasjon	-35,0	-30,0	-33,0	-43,5	-141,5
SUM økt gjeld uten VARF	84,6	160,6	118,7	157,1	521,0
Avdrag uten VARF	124	129,0	133,0	135,0	521,0
Differanse	-39,4	31,6	-14,3	22,1	-

Tilskuddsbeløpet i tabellen ovenfor omfatter omsorgsboliger, regionalt kulturhus, idrettsanlegg og gang- og sykkelvei. Tilskuddene er beskrevet i en egen oversikt på side 112. Bruk av fond på 17,5 mill kr er i hovedsak fond tidligere avsatt til kulturhus og bibliotek. Det legges opp til bruk av udisponert investeringsfond slik at gjelden i perioden ikke øker. Bruk av fond er beskrevet i oversikt på side 105. En oversikt over investeringene i fireårsperioden fremkommer av budsjettskjema 2B på side 106-111 i handlingsplanen. I tillegg er de viktigste investeringene omtalt under det enkelte kommuneområde i dokumentet.

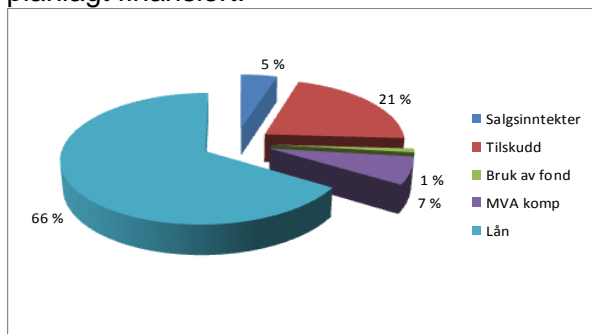
Tabellen nedenfor viser samlet investeringsvolum i bygg, anlegg og andre varige driftsmidler fordelt på hvert av kommuneområdene i økonomiplanperioden.

Investeringsområde	2017	2018-2020
Velferd	38,7	119,0
Oppvekst	42,7	309,2
Samfunn	48,0	64,2
Organisasjon	13,0	21,0
Teknisk	113,8	215,9
Selvkost (VARF)	250,4	395,1
SUM investering	506,6	1124,4

DE ØKONOMISKE FORUTSETNINGENE FOR INVESTERINGSBUDSJETTET

Finansiering

Figuren nedenfor viser hvordan budsjetterte investeringer i bygg, anlegg og andre varige driftsmidler i 2017 er planlagt finansiert.

66 % av investeringene er forutsatt finansiert med lån. Resten er momskompensasjon på investeringer, salgsinntekter og tilskudd/refusjoner. I 2017 er en stor andel finansiert med tilskuddsmidler. Det skyldes tilskuddsmidler fra Husbanken i forbindelse med oppgradering og rehabilitering av Helsehuset som utbetales i 2017. Det totale lånebeløpet er 495 mill. kr. Av dette gjelder 250,4 mill. kr selvkostinvesteringer hvor renter og avdrag i prinsippet blir dekket gjennom gebyrer for tjenestene.

Egenkapitalinnskuddet i KLP ble tidligere finansiert med driftsinntekter, men er fra og med 2012 finansiert med ubundet investeringsfond. Beløpet er anslått til 11,2 mill. kr i 2017. Dette er ingen ønskelig bruk av investeringsfondet, som bør benyttes til egenkapital i investeringer. Fra og med 2018 er derfor egenkapitalinnskuddet budsjettert med finansiering over driftsbudsjettet.

Handlingsregel for investeringer

En handlingsregel om at gjelden som belaster kommunens drift ikke skal øke er lagt til grunn for omfanget av investeringer i planperioden. Dette vil bidra til å dempe veksten i investeringsgjeld og til at en mindre del av kommunens inntekter må brukes til renter og avdrag.

Dersom gjelden ikke skal øke i planperioden, må gjennomsnittlige

investeringer begrenses til om lag 246 mill. kr årlig. Totalt kan det investeres for 985,5 mill. kr i 4-årsperioden. Alternativt må andelen egenkapital i investeringene øke utover det som er forutsatt.

Rentekompensasjon

Kommunen kan motta rentekompensasjon for å bygge nye skoleanlegg, rehabiliterer eller ruste opp eksisterende anlegg. Ordningen følger Husbankens flytende rente.

Det er viktig å være klar over at ordningen med rentekompensasjon forutsetter nedbetaling av lånet over 20 år, mens kommunens praksis med beregning av årlig minimumsavdrag etter reglene i kommuneloven innebærer at kommunen nedbetaler et lån knyttet til investeringer i skolebygg over 40 år. Det oppstår derved over lånets nedbetalingstid et økende gap mellom det kommunen betaler i renter og den kompensasjon kommunen mottar fra staten. De siste 20 årene av lånets løpetid vil ikke kommunen motta noen rentekompensasjon.

En lignende ordning gjelder for rehabilitering av kirkebygg.

Salg av kommunale eiendommer

Det er budsjettert med salg av fast eiendom og varige driftsmidler på til sammen 129,4 mill. kr i økonomiplanperioden, hvorav kr 24,1 mill. kr gjelder 2017. Det gis en nærmere oversikt over eiendommer som er planlagt solgt på side 111. Det vil bli fremmet egne politiske saker i forbindelse med eiendomssalg av prinsipiell karakter. Ved lavere salgsinntekter enn budsjettert må inntektsbortfallet erstattes med lån, overskudd på løpende drift eller bruk av fond, såfremt budsjetterte investeringer skal gjennomføres som planlagt.

Investeringer på selvkostområdene

De kommunale tjenestene vannforsyning, avløpshåndtering, innovasjon og feiing finansieres ut fra et prinsipp om selvkost. At investeringene er til selvkost betyr at

renter og avdrag dekkes ved gebyrinntekter. Også disse investeringene påvirker gjeldens andel av brutto driftsinntekter. Selvkost-investeringer utgjør nærmere 650 mill. kr i økonomiplanperioden, hvorav 250 mill. kr i 2017. Et oppsett over selvkost, gebyrinntekter og bruk/avsetning til fond fremgår av tabell på side 113-114 i plan- og budsjettdokumentet.

Momskompensasjon på investeringer

Momskompensasjon på investeringer inntektsføres i sin helhet i investeringsregnskapet. Beløpet er anslått til 35,0 mill. kr i 2017. Inntektsføring av

momskompensasjon i investeringsregnskapet reduserer lånebehovet tilsvarende.

Startlån

Startlån er Husbankens låneordning for vanskeligstilte. Ordningen administreres av kommunene. Det er budsjettert med et årlig låneopptakt på 160 mill. kr i 2017. Det er en økning på 10 mill. kr fra 2016 til 2017. Det ligger ikke inne noen ytterligere økning utover i perioden.

Samlet utlån ved utgangen i 2015 var 677,8 mill. kr. Det var en økning på 40,8 mill. kr fra året før.

KOMMUNEOMRÅDE VELFERD

TJENESTER OG OPPGAVER

Enhet/tjeneste	Oppgaver
Kommunesjef velferd med stab	Budsjett, plan og utredning av tjenester, ASVO-plasser, kontroll av salgs- og skjenkebevillinger, oppfølging av mangfold, inkludering og likeverd. Kommunedelplan helse og omsorg, kvalitet og internkontroll.
Enhet bolig og omsorg	Kjøp, innleie og forvaltning av kommunalt disponerte boliger, Husbankens låne- og støtteordninger, bistand til etablering og oppfølging i bolig. Avlastning, støttekontakt, omsorgslønn, brukerstyrt personlig assistanse og krisesenter. Saksbehandling av dag- og døgntilbud til utviklingshemmede.
Enhet helse	Velferdsteknologi og hverdagsmestring, demensteam, opplæring, forebyggende helsearbeid, miljørettet helsevern, smittevern, kriminalitetsforebygging, samarbeid om ansvarlig alkoholskjenking (MAKS), fastleger, sykehjemsleger og fengselshelse, helseberedskap og kriseteam.
Enhet forebyggende tjenester	3 familiesentre med helsestasjon 0-6 år, jordmortjeneste, svangerskapskontroll, skolehelsetjeneste i barne-/ungdoms- og videregående skoler, helsestasjon for ungdom 13-20 år, Herkules helsestasjon for gutter, Utekontakten, Home Start, fysioterapitjeneste barn/voksne, fysioterapeuter med driftsavtale og ergoterapitjeneste barn/voksne.
Enhet kompetansesenter rus og psykisk helse	Psykiatritjenesten, rustjenesten, miljøarbeidertjenesten og senter for rehabilitering og aktivitet inkl. sysselsetting.
Enhet kjøkken og kantine	Matproduksjon, utkjøring av varmmat, catering og kantine.
NAV sosial	Økonomisk sosialhjelp, råd og veiledning, økonomisk rådgivning, bosetting av flyktninger, introduksjonsordningen, kvalifiseringsprogrammet, rådgivning i videregående skole og fengsel.
Omsorgstjenester	Heldøgns plasser i sykehjem og bofellesskap, hjemmesykepleie, praktisk og personlig bistand, barnebolig og dagsenter.
Enhet helsehus	Korttidsplasser, pasientkoordinator, tildelingskontor, legevakt, legekontor, diabetes poliklinikk og vaksinekontor.
Boveiledning	Bofellesskap med heldøgns bemanning, aktivitetstilbud, ambulerende tjenester og avlastning.
Enhet barnevern	Vurdering av bekymringsmeldinger, undersøkelser, råd og veiledning, forebyggende hjelpetiltak, familiebaserte tiltak, avlastning, besøkshjem, plassering i fosterhjem og institusjon, ettervern, utredning og forberedelse av saker for fylkesnemnda, botiltak for enslige mindreårige flyktninger og asylsøkere, akuttarbeid og beredskapsvakt.

VIKTIGE UTVIKLINGSTREKK

Viktige utviklingstrekk			
Enhet/tjeneste	Resultat		
	2013	2014	2015
Enhet bolig og omsorg			
Personer med individuelle planer, hele kommunen	361	326	269
Antall bostedsløse	69	53	20
Personer innvilget støttekontakt	315	344	354
Personer innvilget avlastning	140	144	138
Personer innvilget omsorgslønn	171	181	197
Personer innvilget brukerstyrt pers. assistanse (BPA)	11	11	9
Brukere av krisesenteret (voksne)	114	64	59
Enhet helse			
Antall ledige listeplasser hos fastleger	1 695	1 186	706
Antall overliggerdøgn for utskrivningsklare pasienter fra sykehuset	31	45	196
Antall innleggelse i kommunale «øyeblikkelig hjelp» senger	93	197	294
Enhet kompetansesenter rus og psykisk helse			
Antall søknader rus- og psykisk helsetjenester	1 024	1 134	1 274
Enhet kjøkken og kantine			
Antall porsjoner varmmat levert til hjemmeboende pr. mnd.		7 400	7 270
Enhet NAV sosial			
Netto driftsutgifter til økonomisk sosialhjelp	88 532	93 777	88 134
Sosialhjelpsmottakere	1 665	1 693	1 520
Sosialhjelpsmottakere i alderen 18-24 år	383	397	307
Mottakere av introduksjonsstønad	106	125	133
Omsorgstjenester			
Mottakere av pleie- og omsorgstjenester	2 633	2 640	2 642
Mottakere av hjemmetjenester	2 177	2 207	2 212
Boveiledningstjenester			
Antall personer registrert som psykisk utviklingshemmede over 16 år	238	238	232
Antall brukere som mottar tjenester i bolig med heldøgns tjenester	115	115	127
Barnevern			
Andel meldinger som går til undersøkelse	69 %	63 %	66 %
Andel undersøkelser som førte til tiltak	40 %	40 %	38 %

TJENESTEMÅL

Tjenestemål		
Enhet/tjeneste	Resultat 2015	Ambisjon 2017
Kommunesjef velferd med stab		
Mål: Tjenester med god kvalitet		
Antall overliggerdøgn for utskrivningsklare pasienter fra sykehuset	196	< 100
Enhet bolig og omsorg		
Mål: En trygg bolig for alle		
Totalt antall husstander som er bosatt med bistand fra team bolig	88	> 100
Enhet NAV sosial		
Mål: Tjenester med god kvalitet		
Opplevd kvalitet (skala 1 – 6) (årlig)	4,5	4,5
Mål: Tjenester som fremmer aktivitet og mestring		
Andel av alle mottakere av økonomisk sosialhjelp som er under 25 år	16 %	< 16 %
Gjennomsnittlig stønadslengde mottakere 18-24 år (måneder)	5,2	< 4,5
Andel flyktninger i arbeid eller aktivitet etter endt introduksjonsprogram (siste 12 mnd.)	49 %	> 50 %
Omsorgstjenester		
Mål: Tjenester med god kvalitet		
Opplevd kvalitet i sykehjem (beboere) (skala 1-6)	4,8	5,0
Opplevd kvalitet i sykehjem (pårørende) (skala 1-6)	4,4	4,6
Helsehuset		
Mål: Tjenester med god kvalitet		
Antall klager legevakt	7	< 10
Boveiledning		
Mål: Tjenester med god kvalitet		
Opplevd kvalitet i boveiledningstjenesten (brukere) ¹⁷		
Opplevd kvalitet i boveiledningstjenesten (pårørende)	4,9 (2013)	4,9
Barnevern		
Mål: Redusere saksbehandlingstid		
Andel undersøkelser med behandlingstid over 3 måneder	32 %	< 25 %

¹⁷ Det gjennomføres tilrettelagt brukerundersøkelse som grunnlag for god dialog med brukerne om forbedring av tjenestene. Resultatene gir ikke en kvantitativ sammenligning.

STRATEGISKE PROSESSER

Strategisk prosess	De viktigste resultatene i 2017	De viktigste resultatene 2018-2020
Vedtatte styringsdokumenter		
Behovsanalyse av bo- og aktivitetstiltak til personer med psykisk utviklingshemning og autisme ved utflytting til egen bolig (2010-2016)	Behovsanalysen oppdateres og benyttes som styringsverktøy.	
Kommunedelplan mangfold, inkludering og likeverd (2016–2028), med handlingsdel (2016-2019)	Tiltak i handlingsdelen iverksettes.	Tiltak i handlingsdelen iverksettes.
Styringsdokumenter som skal utarbeides		
Kommunedelplan helse og omsorg (2017-2028)	Planen vedtas.	Handlingsplaner innenfor prioriterte områder utarbeides og tiltak iverksettes.
Plattform for livslange tjenester	Plattform for livslange tjenester vedtas.	Plattformen legges til grunn for det videre arbeid i boveiledningstjenesten.
Handlingsprogram mot vold i nære relasjoner	Handlingsprogrammet vedtas.	Tiltakene i programmet iverksettes.
Handlingsprogram mot rus		Handlingsprogrammet vedtas.
Prosjekter/enkelt saker		
12 utleieboliger på Bodalsjordet	Utleieboligene ferdigstilles.	Utleieboligene tas i bruk.
10 boliger til bostedsløse (modulboliger)	Boligene ferdigstilles.	Boligene tas i bruk.
12 boliger i bofelleskap på Værn	Bygging av boligene starter opp.	Boligene ferdigstilles og tas i bruk.
Krisesenteret	Samarbeid om felles krisesenter med Fredrikstad/Hvaler avklares.	
Omlagging fra heldøgns-omsorg til hjemmebaserte tjenester	Hjemmebaserte tjenester styrkes. Arbeidsmetodikken legges om. Velferdsteknologi er mer i bruk. Kompetanse i hjemmetjenesten styrkes. Færre overliggerdøgn registreres ved sykehuset. Flere kan bli boende i eget hjem.	Holdninger til tjenesten endres.
Velferdsteknologi	Deltagelse i nasjonalt velferdsteknologi program gjennomføres. Sarpsborg deltar som utviklings- og ressurskommune fram til 2020.	Velferdsteknologi programmet gjennomføres.

	3-årig prosjekt for personer med kroniske sykdommer gjennomføres (MESTRY).	Prosjektet videreføres tom. juni 2018. Det avsluttes med en forskningsrapport og anbefalinger bl.a. fra SINTEF.
Nytt helsehus	Fysio- og ergoterapitjenesten flyttes til 3. etasje i helsehuset og 2 nye øyeblikkelig hjelp-plasser (KAD) etableres. 14 korttidsplasser i 1. etasje tas i bruk. Øyeblikkelig hjelp/døgnopphold for mennesker med psykisk sykdom eller rusproblematikk etableres.	Helsehuset driftes med alle vedtatte funksjoner.
Forskrift om rett til opphold i sykehjem eller tilsvarende bolig med heldøgns tjenester	Lokal forskrift utarbeides innen 1.7.2017.	

PRIORITERINGER OG ØKONOMISKE RAMMER

Drift

I løpet av de neste 10 årene forventes en betydelig økning av befolkningen over 80 år. Dette vil stille store krav til omsorgstjenestene. Utviklingen kan ikke alene møtes med etablering av flere heldøgns plasser. Tiltak som kan bidra til at eldre kan bli boende lengst mulig i eget hjem må prioriteres. Tjenestene må gis på en slik måte at de bidrar til økt livskvalitet og mestringsevne hos den enkelte. Velferdsteknologi kan gi viktige bidrag til at det blir enklere for den enkelte å mestre hverdagen.

Det arbeides med en ny kommunedelplan helse og omsorg. Behov for utvikling og omlegging av tjenestene vil bli nærmere drøftet i planen.

Det er behov for bedre samordning av tjenestene til utsatte barn og unge. Det vil bli gjennomført en samordning av tjenestene, som vil sikre tidlig og helhetlig hjelp og som samtidig er oversiktlig og lett tilgjengelig for brukerne.

Kommunesjef velferd med stab

Det er betydelig økte utgifter til eksterne kjøp av omsorgsplasser til brukere med omfattende tjenestebehov. Budsjettet er styrket med 7 mill. kr til dette formål.

For å bidra til større grad av selvhjulpenhet og effektivisering av tjenestene, er det avsatt 4 mill. kr til kjøp av blant annet digitale trygghetsalarmer, elektroniske låser og medisindispensere. Midlene skal i tillegg benyttes til utskifting av inventar og utstyr. Disse formål ble tidligere finansiert gjennom investeringsbudsjettet.

Enhet bolig og omsorg

Prisene i boligmarkedet har de siste årene steget betydelig både ved kjøp og leie. Mange unge trenger bistand til anskaffelse, innflytting og til å beholde boligen. Noen har behov for spesielt tilrettelagte boliger.

10 modulbaserte boliger er tidligere plassert midlertidig. Disse boligene skal være ferdigstilt og få permanent plassering i 2017.

Gjengs leie for boliger i bofelleskap ble innført fra 2015, med en gradvis opptrapping fram til og med 2017. Det gir i 2017 en økt inntekt med 0,55 mill. kr. Omsorgslønn er en støtte til familier med omfattende og krevende omsorgsoppgaver. De tre siste årene har antallet mottakere økt med 24 %. Omsorgslønn er med på å forebygge etterspørselen etter andre tjenester som er dyrere. Budsjettet er styrket med 5,0 mill. kr.

Det er vedtatt å utrede et samarbeid med Fredrikstad/Hvaler om drift av krisesenter. Fylkesmannen har samtidig påpekt at kommunen ikke har et tilfredsstillende tilbud til menn. Dette må løses, enten ved et samarbeid med andre eller ved bygningsmessige utbedringer.

Enhet helse

Det er en stor utfordring å forebygge sykdom relatert til livsstil og levekår. Tjenestene må stimulere til at den enkelte tar større ansvar for egen helse. Kommunen får stadig nye helseoppgaver, bl.a. som følge av mer poliklinisk behandling og raskere utskrivning fra sykehus.

Velferdsteknologi er styrket med 2,2 mill. kr for å tilrettelegge for at flest mulig kan bli boende lengst mulig i eget hjem. Midlene skal bl.a. benyttes til lisenser og abonnement for digitale trygghetsalarmer, elektroniske låser, medisindispensere og vedlikehold og utvikling.

Innføring av ny digital velferdsteknologi utløser nye abonnemeter. Det er behov for å gjennomgå egenbetalingen for brukerne.

På grunn av etablering av flere øyeblikkelig hjelp-plasser og 14 nye korttidsplasser, er legetjenesten styrket med 2,6 mill. kr.

Enhet forebyggende tjenester

Mange barn og unge sliter med psykiske helseproblemer, vanskelige familieforhold, ensomhet og konsentrasjonsproblemer.

Regjeringen vil styrke innsatsen på habilitering- og rehabiliteringsområdet gjennom en opptrappingsplan. Som en del av satsingen er det lagt inn en styrking av de frie inntektene til kommunene med 100 mill. kr. Det er også lagt inn en styrking av helsestasjons- og skolehelsetjenesten med 50 mill. kr. Denne satsingen må ses i sammenheng med opptrappingsplan mot vold og overgrep. Kommunens andel av disse satsingene er 1,5 mill. kr. Fysio-, ergoterapi og oppfølging, montering og service av korttidshjelpemidler er styrket med i alt 1,8 mill. kr.

Styrkingen er en del av omleggingen til mer målrettet bruk av hjemmetjenester og korttidsplasser.

Enhet rus og psykisk helse

Det er stort press på tjenesten og økende antall søknader om psykisk helsehjelp. Barn og unge som lever i familier med rus og psykiske lidelser utgjør en spesiell utfordring. Det er stort fokus på tidlig intervensjon og ulike tiltak for å hindre at sosiale problemer går i arv.

I statsbudsjettet for 2017 er det lagt inn 300 mill. kr i de frie inntektene til styrking av det kommunale rusarbeidet. Sarpsborg kommunes andel av dette er innarbeidet i budsjettet med 3 mill. kr.

Fra januar 2017 innføres plikt til øyeblikkelig hjelp døgnopphold for brukere med psykisk helse og rusproblematikk. Det overføres 86,5 mill. kr fra de regionale helseforetakene til kommunene. Betalingsplikt for utskrivningsklare pasienter innenfor psykisk helsevern og rus er foreslått innført fra 2018.

I handlingsplanperioden er det innarbeidet investeringsmidler til bygging av 6 boliger i bofellesskap med bemanning for mennesker med psykiske lidelser. Boligene er planlagt ferdige i 2020 med oppstart av drift primo 2021.

Enhet NAV

Viktigste utfordring er ungdom som står uten utdanning, arbeid og aktivitet. Det er iverksatt en rekke tiltak og prosjekter som har bidratt til en positiv utvikling i utbetaling av økonomisk sosialhjelp.

Fra 1.1.2017 innfører regjeringen aktivitetsplikt for sosialhjelpsmottakere under 30 år. Formålet er å styrke den enkeltes muligheter for å komme i arbeid og bli selvforsørget. Det er spesielt viktig å hjelpe unge ut av en passiv tilværelse. Regjeringen har bevilget 60 mill. kr gjennom rammetilskuddet som kompensasjon for innføring av aktivitetsplikt. Dette er langt mindre enn kommunens egne beregninger av hva tiltaket koster. Oppfølging av

aktivitetsplikten søkes løst innenfor enhetens rammer, men det er stor økonomisk usikkerhet knyttet til dette.

Kommunen er anmodet om å bosette 90 flyktninger, herunder 6 enslige mindreårige, i 2017. Dette vil bli behandlet i egen sak.

Omsorgstjenester/helsehus

Presset på å ta imot utskrivningsklare pasienter fra sykehuset er fortsatt økende. Periodevis er det manglende kapasitet på korttidsplasser til dette formålet. Kommunen har store kostnader til overliggerdøgn. Tilrettelegging for mennesker med demens er en stor utfordring. Det er økende krav til avansert medisinsk behandling i hjemmetjenesten og i sykehjem.

Det er behov for å tenke nytt og satse mer på tiltak som kan støtte den enkeltes evne til å bli boende i egen bolig. Dette kan skje gjennom styrking av tjenester som bidrar til å skape trygghet for den enkelte og styrke evnen til å mestre dagliglivets helseutfordringer. Blant de viktigste tjenestene er hjemmetjenester, ergo- og fysioterapi, tilrettelegging av bolig, avlastning, opptrening og velferdsteknologi.

Omlegging til mer forebyggende innsats krever en bevisst og helhetlig endring i bruk av virkemidler. Endringene representerer et skifte til mer aktiv hverdagsrehabilitering. Det forutsetter ny metodikk og andre holdninger.

Hjemmetjenestene styrkes med 6,1 mill. kr. Styrkingen må brukes bl.a. til å øke kapasiteten, kvaliteten og arbeidet med å endre arbeidsmetodikken. Gjennom demensplan 2020 har kommunen mottatt midler til å etablere 10 nye dagsenterplasser for mennesker med demens. Det er lagt inn 0,3 mill. kr til å dekke den kommunale egenandelen.

For omsorgstjenestene ble det i budsjettet for 2015 vedtatt en generell innsparing på 11,3 mill. kr. I 2016 ble 6,45 mill. kr av innsparingen tilbakeført. Resterende 4,85 mill. kr tilbakeføres i 2017.

I februar 2016 ble det etablert 10 midlertidige langtidsplasser på Kurland sykehjem. Det er lagt inn 7 mill. kr til videreføring av disse plassene fram til 1. november 2017, da de er forutsatt avviklet. Fra samme tidspunkt etableres 14 nye korttidsplasser ved helsehuset til en kostnad på 3,8 mill. kr i perioden 1.11. – 31.12.2017. Plassene videreføres i 2018 med en helårskostnad på 14,4 mill. kr.

Satsingen på flere korttidsplasser og styrking av hjemmetjenestene innebærer en risiko for at kommunen ikke fullt ut dekker behovet for langtidsplasser. Utviklingen må følges nøye slik at nødvendige tiltak kan iverksettes.

Det er ikke funnet rom for å gjennomføre full eneromsdekning i 2017. Seks dobbeltrom gjenstår. Det er innarbeidet 4 mill. kr til full eneromsdekning fra 2019.

Boveiledning

Det er viktig å sikre trygge og forutsigbare tjenester og styrke brukermedvirkningen. Det har vært arbeidet med en gjennomgang av tjenesten for å få til mer kostnadseffektiv drift, økt bruk av velferdsteknologi og styrket selvstendighetstrening og mestring. Plattform for livslange tjenester er under utarbeidelse og vil bli sluttbehandlet i 2017.

Det foretas en varig reduksjon med 3 mill. kr.

Det planlegges drift av 12 omsorgsboliger med bemanning for utviklingshemmede på Værn i handlingsplanperioden. Det er innarbeidet midler til forberedelse av oppstart i 2019. Fra 2020 er det forutsatt full drift med en årlig kostnad på 22 mill. kr.

Enhet barnevern

Det har vært en jevn økning av antall bekymringsmeldinger til barnevernet. Det er også en økning av barn i fosterhjem med forsterkning, samt økt antall hjelpetiltak i hjemmet. Utviklingen er bekymringsfull.

For å gi barn og unge muligheter til å bo hjemme, tas det sikte på økt bruk av kommunens nye familiesenter Almuen. I størst mulig grad velges gruppetiltak framfor individuelle tiltak. Det er i 2016 gjennomført et prosjekt for samordning av tjenester til utsatte barn og unge. Som et resultat av prosjektet vil det i 2017 bli gjennomført en samordning av tjenestene, som i større grad vil sikre tidlig og helhetlig hjelp og som samtidig er oversiktlig og lett tilgjengelig for brukerne.

Regjeringen har foreslått endret finansiering av bosetting av enslige mindreårige flyktninger til en ordning med et fast tilskudd per person. Det skal utbetales en høyere sats til og med det året barnet fyller 16 år, deretter en lavere sats. Kommunen får i dag refundert 80 % av kostnadene. Hvordan kommunen skal forholde seg til denne omleggingen må vurderes i sak om bosetting.

Viktigste driftsendringer	2017	Kommentarer
Husleieinntekt	- 0,55	Oppfølging av bystyrets vedtak om gjengs leie.
Omsorgslønn	5,00	Flere mottakere.
Velferdsteknologi	2,20	Abonnementer, lisenser, vedlikehold og utvikling.
Legetjenester helsehus	2,60	Flere øyeblikkelig hjelp- og korttidsplasser. Delvis finansiert ved tilskudd innlemmet i rammetilskuddet i 2016.
Øyeblikkelig hjelp helsehuset	3,10	Flere øyeblikkelig hjelp plasser. Tilskudd innlemmet i rammetilskuddet i 2016.
Fysio- og ergoterapi	1,10	Styrke tjenesten i helsehuset.
Korttidshjelpemidler	0,70	Oppfølging, montering og service.
Habilitering og rehabilitering	1,00	Statlig opptrappingsplan for habilitering og rehabilitering.
Helsestasjon og skolehelsetjeneste	0,50	Statlig opptrappingsplan mot vold og overgrep.
Rustjenester	3,00	Statlig opptrappingsplan.
Øyeblikkelig hjelp – psykisk helse og rustjenester	0,45	Plikt til øyeblikkelig hjelp døgnopphold for mennesker med psykisk helse og rusproblematikk.
Dagsenterplasser for mennesker med demens	0,30	Demensplan 2020. Statlig tilskudd. Kommunal egenandel ved utvidelse med 10 plasser.
Heldøgns plasser	7,00	Volumøkning med 10 plasser ved Kurland sykehjem fram til 31.oktober.
Omsorgstjenester	4,85	Tilbakeføring av tidligere innsparing.
Korttidsplasser	3,81	14 nye korttidsplasser i helsehuset fra november.
Hjemmetjenesten	6,10	Styrke hjemmebaserte tjenester, øke den enkeltes mestringsevne. Økt livskvalitet og mestring.
Innsparing i boveiledningstjenesten	- 3,00	Varig reduksjon i fireårsperioden. Innsparingen dekkes gjennom organisatoriske tiltak.
Omsorgsplasser	7,00	Eksterne kjøp av omsorgsplasser til brukere med omfattende tjenestebehov.
Ansvarlig alkoholskjenking	0,10	Videreføre og styrke MAKS-samarbeidet.
Velferdsteknologi og utstyr	4,00	Kjøp av digitale trygghetsalarmer, elektroniske låser, medisindispensere, utskifting av inventar og utstyr. Tiltakene har tidligere vært finansiert gjennom investeringsbudsjettet.

Tallene i tabellen viser endring i mill. kr forhold til vedtatt budsjett 2016.

Fordeling driftsrammer (tall i mill. kr)

	R - 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19	Bud 20
Kommuneområde velferd						
Enhet bolig og omsorg	4,17	28,43	32,57	31,77	31,77	30,97
Enhet helse	70,85	55,46	59,96	59,96	59,96	59,96
Enhet forebyggende tjenester	52,25	56,87	60,36	60,36	60,36	60,36
Enhet kompetansesenter rus og psykisk helse	48,03	55,80	60,49	60,49	60,49	60,49
Enhet kjøkken og kantine	10,16	11,00	11,26	11,26	11,26	11,26
NAV sosial	160,31	173,11	177,54	177,54	177,54	177,54
Omsorgstjenester	572,62	630,39	670,57	674,62	677,62	677,62
Boveiledning	242,72	259,94	263,95	263,95	266,35	285,95
Enhet barnevern	97,41	103,05	107,72	107,72	107,72	107,72
Kommunesjef velferd med stab	1,67	-22,61	-11,68	-1,61	-3,01	-12,56
Sum kommuneområde velferd	1260,19	1 351,46	1 432,74	1 446,06	1 450,06	1 459,31

Investering

Enhet bolig og omsorg

Det er innarbeidet 10 mill. kr til boligsosiale formål. Midlene vil finansiere innkjøp og rehabilitering av utleieboliger. Det forventes tilskudd fra Husbanken til boligsosiale investeringer med i snitt 20 % av investeringene.

Det er tidligere bevilget midler til å fullføre permanent etablering av 10 modulbaserte boliger. Etter planen skal boligene være ferdigstilt i løpet av 2017.

Det er vedtatt bygging av 12 utleieboliger på Bodalsjordet. Boligene er forventet ferdigstilt mot slutten av 2017.

Kompetansesenter rus og psykisk helse

Det er innarbeidet totalt 35 mill. kr i HP-perioden til bygging av 6 boliger i bofellesskap med bemanning. Boligene skal være ferdig bygget i løpet av 2020 og er planlagt tatt i bruk fra januar 2021.

Boveiledning

Bygging av 12 boliger i bofellesskap på Værn igangsettes. Planlagt oppstart av drift er januar 2020. Husbanken har gitt tilsagn om investeringstilskudd til omsorgsboligene med i alt 16,5 mill. kr.

Lunstikka bofellesskap utbedres for å effektivisere driften og imøtekomme krav om forsvarlig arbeidsmiljø. Det tas forbehold om at prosjektet lar seg realisere i samarbeid med borettslag og SOBBL, samt at det gis dispensasjon fra gjeldende reguleringsbestemmelser.

Holtenga bofellesskap utbedres for å effektivisere driften og imøtekomme krav om forsvarlig arbeidsmiljø. Det tas forbehold om at prosjektet lar seg realisere i samarbeid med borettslag og SOBBL.

Investeringer (tall i mill. kr)

	Tidl. bevilget	Bud 17	Bud 18	Bud 19	Bud 20
Kommuneområde velferd					
Enhet bolig og omsorg					
Boligsosiale formål		10,00	10,00	10,00	10,00
12 boliger Bodalsjordet	7,00	20,00	3,00		
Sum enhet bolig og omsorg	7,00	30,00	13,00	10,00	10,00
Kompetansesenter rus og psykisk helse					
Bofellesskap psykiatriboliger				5,00	30,00
Sum kompetansesenter rus og psykisk helse	0,00	0,00	0,00	5,00	30,00
Boveiledning					
Utbedring Holtenga bofellesskap		3,20			
12 boliger i bofellesskap Værn	4,00		42,00	9,00	
Utbygging Lunstikka bofellesskap	1,50	5,50			
Sum boveiledning	5,50	8,70	42,00	9,00	0,00
Sum kommuneområde velferd	12,00	38,70	55,00	24,00	40,00

KOMMUNEOMRÅDE OPPVEKST

TJENESTER OG OPPGAVER

Enhet/tjeneste	Oppgaver
Kommunesjef oppvekst med stab	Ansvar for plan, strategi og saksutredning for politisk ledelse. Oppfølging av enhetene i prosjekter, satsingsområder og politisk vedtatte føringer. Administrere offentlig tilskudd til private barnehager.
Enhet kompetanse og kvalitet oppvekst	Enheden er en ressursenhet i det helhetlige arbeidet med barn og unge, og ivaretar utviklingsoppgaver, forvaltningsoppgaver og kvalitetsoppfølging innenfor oppvekstområdet. Enheten jobber i nær tilknytning til kommunesjef og stab oppvekst. Ansvar for barnehagemyndighet, herunder kompetansetiltak, opptak, godkjenning, veiledning og tilsyn. Ansvar for å føre tilsyn med barn/unge som er bosatt i fosterhjem i kommunen. Vedtak om spes.ped. og kvalitetssikring av tiltak for gjesteelever i andre kommuner. Gjennomføre kvalitetsvurderinger i skole og barnehage. Organisere og iverksette kommunale faglige satsinger. Drift av sentral læremiddelbase.
Barnehager	Ansvar for å drifte barnehagene i tråd med barnehageloven og Oppvekst- og utdanningspolitisk plattform for Sarpsborg kommune. Barnehagen skal i samarbeid med hjemmet ivareta barns behov for omsorg og lek, og fremme læring og dannelse som grunnlag for allsidig utvikling.
Grunnskole	Ansvar for grunnskoleopplæring i tråd med Opplæringsloven og Oppvekst- og utdanningspolitisk plattform for Sarpsborg kommune. Grunnskolen skal gi likeverdig og tilpasset opplæring til alle barn og unge. Opplæringen skal bygge på Kunnskapsløftets generelle del og planene for de enkelte fag.
Enhet norsksenteret	Enheden skal fremstå som et ressurscenter for skoler og barnehager med ansvar for den flerspråklige opplæringen i skolen og for språkutvikling i barnehage. Ansvar for eksamensrettet grunnskoleopplæring for voksne og for opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere etter introduksjonsloven.
Enhet PPT	Ansvar for å bistå med organisasjons- og kompetanseutvikling slik at opplæringa legges bedre til rette for barn og elever med særlige behov. Ansvar for å utarbeide sakkyndig vurdering av barn og elever der loven krever dette.
Enhet spesialpedagogikk, førskole	Ansvar for å organisere spesialpedagogisk hjelp i tråd med Barnehageloven, til barn i førskolealder, i barnehage eller der de oppholder seg.
Enhet spesialpedagogikk, grunnskole og voksenopplæring	Ansvar for å organisere opplæringen i tråd med Opplæringsloven ved grunnskolen forsterkede avdelinger og ved alternative opplæringsarenaer. Ansvar for spesialpedagogisk voksenopplæring.

VIKTIGE UTVIKLINGSTREKK

Viktige utviklingstrekk			
Enhet/tjeneste	Resultat		
	2013	2014	2015
Grunnskole			
Antall elever	6 452	6 510	6 585
Netto driftsutg. til grunnskole (202, 215, 222, 223), pr. innb. 6-15 år	93 544	95 819	93 617
Andel elever i grunnskolen som får særskilt norskopplæring	7,8 %	5,7 %	6,3 %
Andel elever i grunnskolen som får spesialundervisning, 1.-4. trinn	3,5 %	3,4 %	3,2 %
Andel elever i grunnskolen som får spesialundervisning, 5.-7. trinn	6,9 %	5,9 %	4,8 %
Andel elever i grunnskolen som får spesialundervisning, 8.-10.trinn	8,5 %	8,0 %	7,1 %
Gjennomsnittlig gruppestørrelse, 1.-4. trinn	14,5	14,2	15,6
Gjennomsnittlig gruppestørrelse, 5.-7. trinn	13,6	13,3	14,0
Gjennomsnittlig gruppestørrelse, 8.-10. trinn	15,4	15,8	15,8
Leseferdighet 9.trinn, andel elever laveste mestringsnivå	6,0 %	9,2 %	7,5 %
Grunnskolepoeng, gjennomsnitt ungdomstrinn	38,1	37,9	38,6 ¹⁸
Motivasjon 7. trinn	4,1	4,1	4,1
Trivsel 7. trinn	4,4	4,4	4,4
Mobbing 7. trinn	6,3 %	5,5 %	4,2 %
Motivasjon 10. trinn	3,5	3,6	3,7
Trivsel 10. trinn	4,2	4,2	4,3
Mobbing 10. trinn	5,3 %	5,1 %	5,2 %
Barnehage			
Andel barn 1-5 år med barnehageplass	85,9 %	87,5 %	87,9 %
Andel barn som får ekstra ressurser til styrket tilbud til førskolebarn, i forhold til alle barn i barnehage. Alle barnehager	-	20,7 %	21,7 %
Andel minoritetsspråklige ¹⁹ barn i barnehage i forhold til innvandrerbarn ²⁰ 1-5 år	65,3 %	68,2 %	67,9 %

¹⁸ Brudd i tidsrekke. Tallene er ikke sammenlignbare med tidligere år (Udir).

¹⁹ Barn med annet morsmål enn norsk, samisk, svensk, dansk eller engelsk (SSB).

²⁰ Førstegangsinnvandrere uten norsk bakgrunn og andregenerasjonsinnvandrere (SSB).

TJENESTEMÅL

Tjenestemål		
Enhet/tjeneste	Resultat 2015	Ambisjon 2017
Grunnskole		
Mål: Forbedre læringsresultater		
Eksamen matematikk 10.trinn, gjennomsnittskarakter	2,8	> 2,9
Nasjonal prøve lesing 5.trinn, andel elever laveste mestringsnivå	36,8 %	< 29 %
Mål: Forbedre deltakelse		
Andel elever med direkte overgang fra grunnskole til videregående opplæring	98,4 %	> 98,4 %
Andel innbyggere 6-9 år i SFO	54,7 %	> 58,9 %
Barnehage		
Mål: Øke andel kommunale barnehageplasser		
Andel barn i kommunale barnehager i forhold til alle barn i barnehage	26 %	50 %
Mål: Øke kompetanse i alle barnehager		
Andel ansatte med barnehagelærerutdanning	38,3 %	50 %

Ambisjonsnivå for indikatorer på grunnskole i 2017 er satt likt med eller høyere enn gjennomsnittresultater for Østfold i 2015. Ambisjonsnivået for læringsresultatene i Sarpsborg kommune må oppfattes å være en offensiv målsetting som det arbeides metodisk, målbevisst og langsiktig for å nå.

Det er videre et mål å opprettholde den høye andelen elever med direkte overgang fra grunnskole til videregående opplæring.

Ambisjoner på barnehageområdet er satt med utgangspunkt i Kommunedel plan for barnehageområdet 2011-2023, vedtatt av Bystyret 2011.

Ambisjonsnivå for andel kommunale barnehageplasser etter gjennomføring av pågående og planlagt

barnehageutbygging er satt til 50 % som også tilsvarer nasjonalt gjennomsnitt.

Resultatet 38,3 % ansatte med barnehagelærerutdanning inkluderer kommunale og private barnehager i Sarpsborg.

Pågående endring av bemanningsnorm i de kommunale barnehagene har som ambisjon at andel ansatte med barnehagelærerutdanning i de kommunale barnehagene skal utgjøre 50 %. Det er også ønskelig at de private barnehagene skal prioritere 50 % barnehagelærere, noe som vil være avgjørende for å nå et mål om 50 % for Sarpsborg. I 2015 er resultat tilnærmet likt med gjennomsnitt Østfold (38,6 %) og noe høyere enn nasjonalt gjennomsnitt (36,1 %).

STRATEGISKE PROSESSER

Strategisk prosess	De viktigste resultatene i 2017	De viktigste resultatene 2018-2020
Vedtatte styringsdokumenter		
Oppvekst- og utdanningspolitisk plattform	Resultater i grunnskolen forbedres. Flere Sarpsborg-elever fullfører videregående opplæring. Kunnskap og interesse for realfag heves.	Resultater i grunnskolen forbedres. Flere Sarpsborg-elever fullfører videregående opplæring. Kunnskap og interesse for realfag heves. Plattformen inngår i ny kommunedelplan for oppvekst.
Kommunedelplan for barnehageområdet 2011- 2023	Ny barnehage sentrum og ny barnehage søndre Skjeberg ferdigstilles.	Planen revideres og innarbeides i ny helhetlig kommunedelplan for oppvekstområdet.
Kommunedelplan for skolefritidsordningen 2013 – 2025	Skolefritidsordningen skal inngå som en del av et helhetlig opplæringstilbud.	Planen revideres og innarbeides i ny helhetlig kommunedelplan for oppvekstområdet.
Handlingsprogram for IKT i skoler og barnehager 2017-2020	Nytt handlingsprogram implementeres.	Barn og ungdom i barnehager og skoler skal ha gode digitale ferdigheter og holdninger. IKT implementeres innenfor alle fag/fagområder.
Kommunedelplan for skolekapasitet og skolestruktur 2015-2026.	Ny ungdomsskole vest i kommunen og utbedring av Tindlund skoleanlegg til barneskole utredes. Utbedring av arbeidsplasser ved skolene starter opp. Avdeling Studio flytter til nye lokaler i tidligere Hesthaugen barnehage.	Skolekapasitetstiltak utredes i henhold til gjeldende elevtallsprognoser.
Styringsdokumenter som skal utarbeides		
Kommunedelplan oppvekst	Helhetlig kommunedelplan for oppvekstområdet utarbeides og vedtas politisk.	Flere skal gjennomføre videregående opplæring.
Prosjekter/enkelt saker		
Ullerøy leirskole	Plan for videre drift og utvikling av Ullerøy leirskole utredes og behandles politisk.	
Strategiplan for realfagsatsing i barnehager og skoler 2015-2018	Barn og unge som strever i matematikk skal følges opp tidlig og systematisk. Ansatte i barnehager og skoler skal delta i prioriterte kompetansetiltak.	Barn og unges kompetanse i realfag forbedres gjennom bedre læring og økt motivasjon.
1+1 forskningsprosjekt 2016-2020	Smågruppe- undervisning ved 6 utvalgte skoler igangsettes.	Nivået i matematikk høynes både for de svake og de sterke elevene.

PRIORITERINGER OG ØKONOMISKERAMMER

Drift

Kommuneplanen fremholder nødvendigheten av planmessig arbeid for bedring av levekårene i Sarpsborg kommune. Virkemidler i slik levekårsforbedring er bl.a. at;

- Kommunen skal ha full barnehagedekning.
- Sarpsborgskolen skal bidra til at barn og unge opplever mestring og motiveres til videre utdanning.
- Barn skal sikres en stabil oppvekst og rask hjelp – tidlig innsats.

Gjennom Oppvekst- og utdanningspolitisk plattform har bystyret besluttet at det skal legges stor vekt på faglig utvikling av skoler og barnehager. Plattformen forsterker det generelle kravet om at opplæringen skal tilpasses den enkelte elevs ferdigheter og forutsetninger.

Sarpsborg kommune er plukket ut som en av Norges første realfagskommuner, et tiltak i den nye nasjonale realfagsstrategien for barnehage og grunnopplæring. Strategien skal gjelde i perioden 2015-2019. Formålet med realfagskommunene er i første rekke å oppnå bedre resultater og økt kompetanse. Basert på den overordnede strategien "Tett på realfag" skal realfagskommunene utvikle egne lokale strategier med mål og tiltak.

Det er opprettet en stilling som skal sikre bedre samordning av tjenestene til utsatte barn og unge. Stillingen skal koordinere tiltak fra både kommuneområde velferd og kommuneområde oppvekst.

Enhet kompetanse og kvalitet oppvekst
Enheden har en reduksjon på 0,8 mill. kr i 2017. Reduksjonen vil utgjøre ett årsverk.

Felles statlig ordning for foreldrebetaling i barnehage videreføres på samme reelle nivå som i 2016. Reduksjon i foreldrebetaling gjelder for årsinntekt under kr 500 500.

Statlig ordning med gratis kjernetid for 3-4-5-åringene for familier med lav inntekt videreføres. Fra 01.08.17 er

inntektsgrensen foreslått satt til kr 428 000. Beregninger viser at tidligere avsatte budsjettmidler ikke er tilstrekkelig. Det er derfor satt av 1 mill. kr til økte utgifter. Ordningen er fortsatt så ny at det er vanskelig å se hvordan utgiften vil bli i tiden fremover.

PPT

PPT tilføres 0,45 mill. kr til økt stilling for logoped. Samtidig må PPT bidra til effektivisering/generell innsparing med 0,6 mill. kr.

Barnehage

Antallet barn under 5 år har vært synkende i Sarpsborg fra 2012 til 2015. Et resultat av dette er færre søkere til barnehage. Noen plasser ved Hafslundsøy barnehage er derfor holdt vakante. De tidligere plassene ved Baterød holdes vakant til ny barnehage åpner i sentrum høsten 2017. Dette gir en innsparing på kr 1,95 mill.

Utbygging av de kommunale barnehagene har tatt lengre tid enn antatt. Dette medfører utfordringer med små og lite driftseffektive barnehager. I løpet av 2017 er det forventet å åpne ny barnehage i sentrum og ny barnehage i søndre Skjeberg. Som en følge av dette vil plassene ved Kurland og Peer Gyntveien bli mer driftseffektive. Dette vil påvirke tilskudd til private barnehager med noe virkning fra 2019 og helårsvirkning i 2020.

Regjeringen varsler innføring av bemanningsnorm senest fra 2020. Denne er ikke kostnadsberegnet, men vil få en negativ økonomisk konsekvens for Sarpsborg kommune i og med at bemanning i de kommunale barnehagene er lavere enn den varslede normen.

Enhet norsksenter

Enheden viderefører satsning på kompetanse på språkkartlegging og veiledning av ressurspersoner i kommunen innenfor det flerspråklige fagfeltet. Fokus på morsmålsopplæring opprettholdes.

Barnehageområdet er særlig prioritert. Det igangsettes etterutdanning for assistenter i

flerspråklig pedagogikk og veiledning av personalet i enkeltbarnehager ved behov.

Norsksenteret deltar i arbeidsgruppe for samarbeidsprosjekt med Fredrikstad kommune og Østfold Fylkeskommune for grunnskoleopplæring i videregående skole.

Enheten opprettholder fokus på overgang fra ungdomsskole til videregående opplæring for flyktninger/innvandrere.

Et heldagstilbud for personer som kommunen bosetter fra mottak utvikles i samarbeid med Intro/NAV.

Enheten holder fokus på gode, fleksible løsninger for å imøtekomme lovverk og enkeltpersoners rettigheter i en uforutsigbar flyktningsituasjon og stadige endringer i bosetting og mottak.

Norsksenteret får også en generell reduksjon på 0,2 mill. kr.

Grunnskole

Grunnskolene får en generell reduksjon på 2,5 mill. kr fra 2016 til 2017, noe som tilsvarer om lag 0,5 prosent av skolenes samlede budsjetter. Det kompenseres ikke for elevtallsvekst på 36 elever.

Innsparinger i grunnskolen fra dagens nivå antas å ha en negativ effekt på læringsarbeidet. Reduserte rammer krever fortsatt omstillingsarbeid for å ivareta kvaliteten i opplæringen. Det gir mindre rom for tilpasset opplæring.

I økonomiplan 2016-2019 var det forutsatt en reduksjon på omlag 7 mill. kr fra 2018. Økonomiplan 2017 – 2020 legger opp til at rammene for 2017 videreføres også de påfølgende årene.

Stortinget gir fra 2015 øremerket statstilskudd til flere lærere for de yngste elevene i grunnskolen. Dette utgjør 7,2 mill. kr for Sarpsborg i 2017. Kommunene tilføres midler til tidlig innsats i hele grunnskoleløpet fra høsten 2017. For Sarpsborg utgjør tilskuddet 1,5 mill. kr i 2017, og 3,6 mill. kr. fra 2018. Midlene fordeles på de 12 skolene som ikke har andre statlige prosjektstillinger. De skal gå

til tiltak som forebygger behov for spesialundervisning.

Det er inngått avtale med Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning, NIFU, om deltakelse i 1+1 forskningsprosjekt. Prosjektet skal se hvordan en best kan utnytte økt lærertetthet i begynneropplæringen. Prosjektet skal følge 6 utvalgte skoler over fire år og finansiere 6 lærerårsverk i perioden høst 2016 til vår 2020. Det gir en økning på 4,2 mill. kr per år. Opplæringen er knyttet til matematikkfaget.

Fireårig statlig forsøk etablert 2013 med økt lærertetthet for enkelte ungdomsskoler avsluttes våren 2017. I Sarpsborg kommune omfattes to skoler. Kruseløkka ungdomsskole er styrket med 5 lærerstillinger og Tindlund ungdomsskole er styrket med 3 lærerstillinger. Høsten 2017 bortfaller 2,5 mill. kr i statlig støtte ved disse to skolene. Helårseffekt fra 2018 utgjør reduksjon i statstilskudd på rundt 6 mill. kr.

Sarpsborg kommune deltar i KS Østfolds Skoleeierprogram. Hovedfokus er årlig tilstandsrapport som verktøy. Intensjonen med programmet er å stimulere kommunene til å gjennomføre lokalt utviklingsarbeid. Sarpsborg kommune vil ha fokus på helhetlig strategi for Sarpsborgskolen.

Enhet spesialpedagogiske tiltak

Enheten har store utfordringer med økt omfang av barn i førskolealder med behov for spesialpedagogisk hjelp. Med bedre barnehagedekning fanges også flere barn med behov for spesialpedagogisk hjelp opp.

Enheten vil fra 1.1.2017 deles i to enheter, med ansvar henholdsvis for spesialpedagogiske tiltak førskole og grunnskole/voksenopplæring. Enhetene gis samlet en økt ramme på 4 mill. kr i 2017 på grunn av flere barn/elever med enkeltvedtak ihht barnehageloven og opplæringsloven og mer komplekse saker.

Viktigste driftsendringer	2017	Kommentarer
Ny stilling – prosjekt utsatt og sårbare barn og unge	0,8	Dekkes av kommuneområdene oppvekst og velferd.
Innsparing enhet kompetanse og kvalitet	-0,8	Reduksjon årsverk.
PPT – økt stilling logoped	0,45	Økt ressurs for å imøtekomme økt behov.
Innsparing PPT	-0,6	Reduksjon årsverk.
Redusert tilskudd til private barnehager ved nye effektive kommunale barnehager	-5,0	Tilskudd for 2017 beregnes på regnskap for kommunale barnehager 2015.
Økte moderasjoner i barnehage – nye statlige føringer	1,0	Utgifter til moderasjon er blitt høyere enn tidligere beregnet.
Drift ny barnehage Sentrum fra august 2017	0,9	Barnehage Sentrum skal drifte 120 barnehageplasser, hvorav 18 er nye plasser.
Endret bemanningsnorm Kurland og Peer Gynt barnehager fra august 2017	-0,4	Ny bemanningsnorm må ses i sammenheng med overføring av plasser til Sentrum barnehage.
Drift av ny barnehage Søndre Skjeberg fra august 2017	1,0	Søndre Skjeberg skal drifte 70 plasser, hvorav 22 er nye plasser.
Økt ressurs for barnehagene	0,1	Økt administrativ ressurs.
Innsparing barnehagene	-1,95	Ledige plasser for våren 2017.
Innsparing grunnskoler	-2,5	Utgjør ca. 3,3 lærerstillinger på årsbasis eventuelt 8 stillinger fra august og ut året.
Tidlig innsats fra høst 2017 - grunnskole	1,5	Statsbudsjettet; til styrking tidlig innsats når vansker oppstår i hele grunnskoleløpet.
Innsparing Norsksenteret	-0,2	Reduksjon årsverk.
Økte ressurser spesialpedagogisk virksomhet	4,0	Flere barn og elever og mer komplekse saker. Enkeltvedtak ihht barnehageloven og opplæringsloven.

Tallene i tabellen viser endring i mill. kr forhold til vedtatt budsjett 2016.

Fordeling driftsrammer (tall i mill. kr)						
	R - 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19	Bud 20
Kommuneområde oppvekst						
Enhet kompetanse og kvalitet oppvekst	301,16	45,93	57,23	57,83	57,83	57,83
Enhet PPT	12,32	13,72	13,94	13,84	13,84	13,84
Barnehager	75,20	72,89	78,56	82,31	82,31	82,31
Skoler(inkl. enhet Norsksenteret og spes.ped. tiltak)	537,87	532,06	542,84	544,24	543,44	543,44
Kommunesjef oppvekst med stab	1,56	272,39	273,76	272,26	269,66	269,66
Sum kommuneområde oppvekst	928,12	936,99	966,33	970,48	967,08	967,08

Investering

Det er innarbeidet 6 mill. kr årlig i handlingsplanperioden til realisering av Handlingsprogram for IKT i skoler og barnehager, 2017-2020.

Handlingsprogrammet behandles som politisk sak høsten 2016.

Det er avsatt 1 mill. kr til nytt skole- og barneadministrativt system i 2017.

Barnehage

Investeringsbudsjettet har lenge vært preget av en offensiv satsing på barnehageutbygging. Bystyrets vedtak om bygging av nye barnehager står ved lag, og det arbeides nå med siste del av utbyggingen. Ny barnehage i sentrum skal stå klar til åpning august 2017.

Ny barnehage i Søndre Skjeberg er også planlagt åpnet i august 2017. Det er besluttet at moduler som i dag utgjør midlertidig barnehagebygg på Sandbakken flyttes og benyttes til den nye permanente barnehagen i Søndre Skjeberg.

Rehabilitering av barnehager til mer driftseffektive bygg må ses i sammenheng med utbygging av ny barnehage Sentrum.

Grunnskole

Forventet elevtallsvekst vil fortsatt utfordre kapasiteten ved noen av skolene.

Grunnskolene har utfordringer med skolebygg som i liten grad legger til rette for effektiv og fleksibel drift.

Det er behov for en planmessig utbygging og omgjøring av skoleanlegg. Tiltak bør iverksettes med grunnlag i kommunedelplan for skolekapasitet og skolestruktur 2015-2026.

Elevtallsprognosene tilsier at det er behov for enkelte kapasitetstiltak på grunnskoleområdet årlig i handlingsplanperioden. Tidligere Alvimhaugen barnehage bygges om til skolelokaler i 2018.

Det bevilges midler til utbedring/tilpasning av lærerarbeidsplasser ved skolene i handlingsplanperioden. Hafslundsøy barneskole prioriteres i 2017.

I henhold til kommunedelplanen skal det utredes ny ungdomsskole vest i kommunen som erstatning for Tindlund ungdomsskole og deretter omgjøring av skoleanlegget på Tindlund til barneskole. Utredningen gjøres i 2017. Det er avsatt midler til investering i ny skole i vest i 2019 og 2020.

Nye lokaler for forsterket avdeling Studio i tidligere Hesthaugen barnehage vil stå ferdig til skolestart høsten 2017.

Investeringer (tall i mill. kr)

	Tidl. bevilget	Bud 17	Bud 18	Bud 19	Bud 20
Kommuneområde oppvekst					
Skoler					
Handlingsprogram IKT skoler og barnehager 2017-2020		6,00	6,00	6,00	6,00
Nytt adm. IKT system skole og barnehager		1,00			
Kapasitetstiltak skole		2,00	2,00	2,00	2,00
Forprosjekt nye lokaler Norsksenter				0,20	
Utredning og utbedring av arbeidsplasser ved skolene	0,50		6,00	7,00	7,00
Utbedre arbeidsplasser Hafslundsøy barneskole		6,00	8,50		
Forprosjekt skole vest		1,50			
Ny skole vest				100,00	150,00
Omgjøre Alvimhaugen barnehage til skolelokaler		0,20	6,00		
Sum skoler	0,50	16,70	28,50	115,20	165,00
Barnehager					
Barnehage sentrum	56,00	6,00			
Barnehage Søndre Skjeberg	2,00	20,00			
Forprosjekt ny barnehage Alvim					0,50
Sum barnehager	58,00	26,00	0,00	0,00	0,50
Sum kommuneområde oppvekst	58,50	42,70	28,50	115,20	165,50

KOMMUNEOMRÅDE SAMFUNN

TJENESTER OG OPPGAVER

Enhet/tjeneste	Oppgaver
Kommunesjef samfunn med stab	Overordnet ansvar for ledelse av kommuneområdet. Kommuneadvokattjenesten. Oppfølging av kommunens eierskap i selskaper.
Enhet plan og samfunnsutvikling	Har sammen med Enhet økonomi et overordnet ansvar for utvikling og implementering av kommunens plan- og styringssystem. Utarbeide politiske styringsdokumenter/ planer innenfor samfunnsområdet, herunder planstrategi og kommuneplanens samfunnsdel. Utarbeide prognoser, statistikk, bruker- og samfunnsundersøkelser. Utarbeidelse av planer innenfor samferdselsområdet. Følge opp samarbeidsavtalen om areal- og transport. Utarbeide kommuneplanens arealdel og kommunedelplaner. Saksbehandle områdeplaner og detaljreguleringsplaner. Koordinere kommunens folkehelsearbeid. Gjennomføre tiltak for å fremme folkehelse. Være pådriver, initiere og koordinere miljøarbeid i kommunen.
Enhet kultur	Legge til rette for produksjon, utvikling og formidling av kunst, kultur og fritidstilbud for alle innbyggere, men med hovedfokus på barn og unge. Bidra til å utvikle et godt samarbeid mellom ulike kulturaktører, næringsliv og enkeltpersoner. Skape gode møteplasser med kulturaktører for produksjon og formidling av kunst, kultur og fritidstilbud. Styrke den kulturelle grunnmurens mulighet for å kunne ivareta og videreutvikle flerkulturelle møteplasser. Drift og utvikling av Sarpsborg scene. Drift og utvikling av hovedbiblioteket, områdebibliotek og to fengselsbibliotek. Utvikle parker, lekeplasser, friområder og kulturminner. Drift og utvikling av kulturskolen med fagområdene musikk, billedkunst, dans og drama, samt flerkulturelle tiltak. Bidra til å organisere, utvikle og øke frivillig innsats hos befolkning i kommunen i samarbeid med frivillige, frivillige organisasjoner, lag og foreninger.
Enhet byggesak, landbruk og kart	Behandler bygge- og delingssøknader, påser at plan- og bygningslovgivningen (pbl.) overholdes og fører tilsyn med foretak og byggevirksomhet. Bidrar til å sikre verdiskapning og bærekraftig forvaltning av jord- skogressursene. Behandle lovsaker og gi uttalelser innen fagområdene landbruk, vilt, biologisk mangfold, forurensning, m.m. Utfører oppgaver etter matrikkel- og eierseksjonslov, drifter karttjenester på web, og oppdaterer og ajourfører Matrikkelen. Ajourholder og foretar takseringer som er grunnlag for utskriving av eiendomsskatt.

VIKTIGE UTVIKLINGSTREKK

Viktige utviklingstrekk			
Enhet/tjeneste	Resultat		
	2013	2014	2015
Enhet plan og samfunnsutvikling			
Antall vedtatte reguleringsplaner	13	8	15
Enhet kultur			
Andel skoleelever i grunnskolen som benytter kulturskolens tilbud	13 %	11 %	11 %
Andel skoleelever i grunnskolen som benytter fritidsklubbenes tilbud	28,3 %	20 %	12 %
Antall besøkende på biblioteket	149 942	130 012	145 724
Antall lag og foreninger som får driftstilskudd	117	105	128
Økonomiske rammer for driftstilskudd (mill. kr)	2,2	2,2	2,5
Antall mottakere av tilskudd til kunst- og kulturtiltak	32	37	68
Økonomiske rammer tilskudd kunst- og kulturtiltak (mill. kr)	0,65	0,65	1,24
Antall brukere med lånekort	24 337	24 908	24 119
Antall besøkende Sarpsborg scene (ny i 2016)			12 182 ²¹
Enhet byggesak, landbruk og kart			
Antall innkomne byggesaker	810	850	840
Antall nye registrerte ulovlighetssaker	166	140	150
Antall innkomne delingssaker	69	82	110
Antall mottatte oppmålingssaker, matrikkelloven	304	204	197
Antall behandlede søknader om utslippstillatelser, spredt avløp	53	43	31
Totalvolum skogvirke for salg privat og offentlig (m ³)	37 452	58 866	58 990
Luft – antall overskridelser grenseverdi/time, SO2 (maks grenseverdi: 24)	7	16	17
Luft – antall overskridelser grenseverdi/døgn, SO2 (maks grenseverdi: 3)			3

²¹ Perioden 1.9.2015-31.12.2015

TJENESTEMÅL

Tjenestemål		
Enhet/tjeneste	Resultat 2015	Ambisjon 2017
Enhet plan og samfunnsutvikling		
Effektiv saksbehandling		
Saksbehandlingstid på reguleringsplaner (uker) ²²	40	40
Klager på reguleringsplaner som omgjøres av høyere instans. Antall klagesaker i parentes	0 (2)	0
Enhet kultur		
Fornøyde brukere		
Brukerundersøkelse i kulturskolen ²³		Gjennomført
Brukerundersøkelse i fritidsklubbene		Gjennomført
Enhet byggesak, landbruk og kart		
Mål: Saksbehandlingstid		
Antall byggesaker hvor 3-ukersfristen ikke er overholdt	10	< 2
Antall byggesaker hvor 12-ukersfristen ikke er overholdt	7	< 3
Antall oppmålingssaker/matrikkel hvor 16 ukers frist ikke er overholdt	0	0
Mål: Godt omdømme		
Arrangere kurs/dialogkveld med bransjen med fokus på byggesak	1	1
Mål: Kvalitet på saksbehandlingen		
Klager som omgjøres av høyere instans på grunn av saksbehandlingsfeil	0	0
Mål: Tilsyn/ulovlighetsoppfølging		
Tilsyn med firma/foretak iht. plan- og bygningsloven	5	15
Ulovlighetsoppfølging byggesak, avsluttede saker	81	> 100

²² Saksbehandlingstid fra planen vedtas utlagt på høring til den blir endelig vedtatt av bystyret.

²³ Det gjennomføres en brukerundersøkelse i 2017. Denne skal gi svar på hvordan kulturskolen og fritidsklubbenes tjenester oppfattes av brukerne. Ambisjonsnivå vil bli fastsatt etter at undersøkelsen er gjennomført.

STRATEGISKE PROSESSER

Strategisk prosess	De viktigste resultatene i 2017	De viktigste resultatene 2018-2020
Vedtatte styringsdokumenter		
Kommunedelplan for kultur, mål og strategier 2013-2023	<p>Bibliotek, kulturskole og fritidsklubber driftes og utvikles.</p> <p>Kommunens etablerte kulturarenaer driftes og utvikles.</p> <p>Identitetsskapende arbeid videreføres spesielt for nye generasjoner og nye innbyggere.</p> <p>Møteplasser for frivillige utvikles med sikte på å styrke den kulturelle kompetansen.</p> <p>Det etableres en samlet informasjon-base for arrangører.</p>	<p>Kommunedelplan kultur revideres</p> <p>Bibliotek, kulturskole og fritidsklubber driftes og utvikles.</p> <p>Det stimuleres til utvikling av varierte og kulturarenaer i ulike deler av kommunen.</p> <p>Det etableres faste tiltak for å styrke innbyggernes bevissthet om egen identitet.</p> <p>Møteplasser for frivillige videreføres. Det inngås samarbeidsavtaler med flere deler av frivilligheten.</p> <p>Informasjonsbasen for arrangører oppdateres og videreutvikles.</p>
Plattform for kulturskolen i Sarpsborg	Nasjonale rammeplaner for kulturskolen «Mangfold og fordypning» implementeres.	Rammeplanens opplæringsområder etableres og kulturskolen som ressurscenter videreutvikles. Regional samhandling styrkes.
Kommunedelplan for kulturminner	Det samarbeides med Østfold fylkeskommune for å utløse statlige og fylkeskommunale midler til tilrettelegging og informasjonstiltak ved kulturminner i kommunen.	Handlingsdel til kommunedelplan for kulturminner rulleres ikke i planperioden.
Kommunedelplan for fysisk aktivitet 2014-2025	I forbindelse med prioriteringen av søknader om spillemidler gjennomføres en rulling av det 4-årige handlingsprogrammet.	Spillemiddeltiltak det er søkt/innvilget midler til, gjennomføres både i regi av frivillige organisasjoner og kommunen. Samspill med frivillige aktører innen friluftsliv og idrett er sentralt i planlegging og gjennomføring.
Planstrategi 2016-2019	Prioritering av planoppgaver og andre strategiske styringsdokumenter skjer i henhold til planstrategien.	Prioritering av planoppgaver og andre strategiske styringsdokumenter skjer i henhold til planstrategien.
Kommuneplanens arealdel 2015-2026	Igangsatte reguleringsplaner og byggetiltak følges opp. Det utvikles attraktive bolig- og næringsområder som tar høyde for økt vekst. Boligbyggeprogrammet revideres.	Igangsatte reguleringsplaner og byggetiltak følges opp. Erstattes av ny arealplan 2018-2029.
Kommunedelplan for kystsonen 2015-2026	Planen legger til rette for allmenn ferdsel og vern av sårbare områder. Dette følges opp i	Planen legger til rette for allmenn ferdsel og vern av sårbare områder. Dette følges opp i reguleringsplaner

	reguleringsplaner og byggesaker.	og byggesaker.
Kommuneplanens samfunnsdel 2011-2023	Planen følges opp i kommunedelplaner, andre strategiske styringsdokumenter og enkeltsaker.	Erstattet av ny kommuneplanens samfunnsdel 2018-2030.
Kommunedelplan for klima og energi 2011-2020	Klima- og energiltak gjennomføres gjennom samarbeidet Klima Østfold iht. årlig handlingsplan og gjennom prosjekt Smart City Sarpsborg.	Rullering av planen igangsettes 2019.
Kommunedelplan sentrum 2013-2023	Planen følges opp gjennom byggetiltak og regulering. Målet er økt vekst i sentrum.	Planen erstattes av kommunedelplan sentrum 2017-2026.
Boligpolitisk plattform	Tiltak i plattformen følges opp gjennom bl.a. kommunal eiendomsstrategi, sentrumsplanen og reguleringsplaner. Dialogmøter med aktører innen bolignæringen avholdes.	Boligtilbudet blir mer variert, det blir flere boliger og bedre bomiljø i østre del av sentrum. Miljøfokus styrkes i boligplanlegging. Revidering av plattformen avklares gjennom Planstrategi 2020-2023.
Handlingsprogram for trafiksikkerhet 2016-2019	Tiltak, både fysiske og holdningsskapende, igangsettes i henhold til handlingsprogram. Flere skal gå og sykle, og antall ulykker med personskader skal reduseres.	Tiltak, både fysiske og holdningsskapende, gjennomføres i henhold til handlingsprogram. Flere skal gå og sykle, og antall ulykker med personskader skal reduseres. Revidering igangsettes 2019.
Kommunedelplan for folkehelse 2016-2027	Tiltak i handlingsdelen igangsettes.	Tiltak i handlingsdelen gjennomføres.
Styringsdokumenter som er under utarbeidelse / skal utarbeides		
Kommuneplanens samfunnsdel 2018-2030	Planprogram vedtas og planforslag sendes på høring. Vedtak årsskiftet 2017/2018	Vedtatt plan følges opp i kommunedelplaner, andre strategiske styringsdokumenter og i enkeltsaker, samt legges til grunn for prioritering i 4-årig handlingsplan med årsbudsjett.
Kommunedelplan Sandesund-Greåker	Planarbeidet er inntil videre satt på vent.	Planarbeidet gjenopptas. Ny trase for fylkesvei 109 og jernbane avklares. Dette vil være premissgivende for planarbeidet, i tillegg til supplerende grunnundersøkelser. Planforslag sendes på høring.
Kommunedelplan for sentrum 2017-2026	Planen, inkludert handlingsprogram, vedtas. Planen skal bidra til økt bolig- og næringsetablering, samt gjøre sentrum til et attraktivt sted å bo, jobbe og besøke.	Tiltak i kommunedelplanen gjennomføres eller igangsettes. Planen skal fungere som et styringsverktøy for økt boligbygging, flere arbeidsplasser og et sentrum som er et attraktivt sted å bo, jobbe og besøke.
Kommuneplanens arealdel 2018-2029	Planprogram vedtas. Hovedformålet er å finne erstatningsområder for de to utbyggingsområdene (Alvim og Skredderberget) kommunen ikke	Planen vedtas. Erstatningsområder for Alvim og Skredderberget og behov som følge av ny jernbane innarbeides i ny plan. Planen skal gi tilstrekkelige og attraktive arealer til

	fikk godkjent i 2016, samt ivareta nye behov som følge av ny dobbeltsporet jernbane.	nærings- og boligformål.
Hovedveinett for sykkel	Ny sykkelplan vedtas, inkludert handlingsplan. Realisering ved kommunale midler, belønningsavtale, Bypakke Nedre Glomma og evt. tilskuddsordninger. Tiltak igangsettes.	Tiltak igangsettes og gjennomføres i henhold til handlingsplan. Andel reiser med sykkel øker.
Kommunedelplan med konsekvensutredning for InterCity dobbeltspor Fredrikstad-Sarpsborg, rv. 110 Simo-St. Croix og fv. 118 Ny Sarpsbru med eventuell omlegging av rv. 111 sør for Hafslund	Planforslag sendes på høring.	Kommunedelplanen vedtas i 2018. Regulering igangsettes.
Regulering av forbindelse mellom fv. 109 Alvim renseanlegg og fv. 557 Alvimveien (tiltak i Bypakka)	Regulering igangsettes.	Planen vedtas. Utbyggingstidspunkt er avhengig av i hvilken fase i bypakka den blir prioritert. Utbygging må sees i sammenheng med framdrift på fv 109 og fremtidig situasjon for jernbanen.
Regulering av Vingulmorkveien, Torsbekkdalen og langtidsparkering (delvis i Bypakka)	Resultatene av grunnundersøkelsene skal foreligge. Planarbeid pågår.	Planen vedtas. Den regulerer forlengelse av Vingulmorkveien, gang-sykkelvei i Torsbekkdalen, langtidsparkering og arealer for utbyggingsformål.
Felles regional parkeringsutredning	Utredningen slutføres. Tiltak innarbeides i kommunens plan- og styringsdokumenter.	Målet er redusert bilbruk for arbeidsreiser. Parkeringsarealer på bakkeplan frigjøres til andre formål.
Handlingsprogram for vannmiljø, inkludert detaljert tiltaksplan for Tunevannet og Isesjø	Et helhetlig handlingsprogram for vannmiljø vedtas. Dette skal avklare ambisjoner og prioriteringer. Handlingsprogrammet følges opp med detaljerte tiltaksplaner for ulike vannforekomster. Tiltaksplan for Tunevannet vedtas og tiltak igangsettes. Tiltaksplan for Isesjø utarbeides.	Tiltak for å forbedre vannkvaliteten i Tunevannet gjennomføres, herunder bl.a. utbedring av VA-nettet. Tiltaksplan for Isesjø vedtas og tiltak igangsettes.
Prosjekter/enkeltsaker		
Byjubileet	Byjubileet avsluttes, evalueres og dokumenteres. Effektene av jubileet gir retning for videre arbeid innen kultur, opplevelser og byutvikling.	
Kulturproduksjoner	Det avklares hvilke jubileumsprosjekter som skal videreføres. Dette ses i sammenheng med evaluering av byjubileet og «Veien videre etter 2016» som er ett av temaene i ny	Sentrale prosjekter videreføres og styrkes.

	samfunnsplan.	
Nye biblioteklokaler	Mulighetsstudie igangsettes.	Mulighetsstudien fullføres. Vedtak følges opp.
Lokaler for kulturskole	Vedtatt fattes i politisk sak om lokaler for kulturskole.	Vedtatte planer for fremtidig lokalisering av kulturskole følges opp.
Registrering av kulturarenaer	Det kartlegges hvilke arenaer i kommunen som kan benyttes til forestillinger innen kulturområdet (konserter, teater mv.)	Det utarbeides en oversikt over hvilke muligheter de ulike arenaene har, samt forslag til utbedringer.
Sarpsborg scene	Prosjektperioden avsluttes. Langsiktig driftsform for Sarpsborg scene vurderes og vedtas.	Sarpsborg scene etableres som et naturlig sentrum for scenisk kunst i Sarpsborg.
Evaluering av tilskuddsordninger	Evaluering gjennomføres.	Nye retningslinjer for tilskuddsordninger vedtas.
Boligsoneparkering	Evaluering gjennomføres. Det besluttes om ordningen skal utvides til flere sentrumsnære boligområder.	Arbeid i perioden 2018-2020 er avhengig av politiske beslutninger i 2017.
Strategisk støykartlegging	Kartlegging gjennomføres.	Handlingsprogram vedtas. Målet er at færre er støyutsatt.
Levekårskartlegging på sonenivå	Områdeutviklingsprosjekt østre deler av sentrum: møteplasser etableres, boforholdene forbedres og nettverkene styrkes. Prosjektet innlemmes i sentrumsplan 2017-2026 (handlingsprogrammet) og opphører som eget prosjekt.	Ny levekårskartlegging i 2019. Kartleggingen er en del av den lovpålagte oversikten kommunen skal ha over befolkningens helsetilstand og påvirkningsfaktorer.
Smart City Sarpsborg ²⁴	Delprosjekt Gode overgangsløsninger for gange, sykkel og kollektiv på Grålum igangsatt. Prosjektet er et samarbeid med næringslivet. Kartlegging av reisevaner gjennomføres og regulering igangsettes. Delprosjekt Solcellebaserte ladestasjoner for sykkel gjennomføres. Prosjektet skjer i samarbeid med Inspiria.	Delprosjekt Gode overgangsløsninger Grålum: Reguleringsplan vedtas. Målet er at større andel arbeidsreiser skal tas med gange, sykkel og kollektiv. Arealbruken skal bli mer effektiv og miljøvennlig. Delprosjekt Solcellebaserte ladestasjoner: Tiltaket setter fokus på fornybar energi og skal bidra til økt sykkelbruk.

²⁴ Jf. også delprosjekter som ligger under kommuneområde teknisk.

PRIORITERINGER OG ØKONOMISKE RAMMER

Drift

Enhet plan og samfunnsutvikling

Ny sentrumsplan skal foreligge i 2017. Målet er økt sysselsetting og befolkningsvekst i sentrum. Sentrum skal være et attraktivt sted å bo, jobbe og besøke. En viktig oppgave blir å følge opp planen, og sammen med sentrale samarbeidspartnere som isarpsborg AS og Sarpsborg Næringsforening, være pådriver for realisering av planen. Tiltak og aktiviteter som bidrar til å styrke sentrum er prioritert.

Isarpsborg AS samler de viktigste gårdeierne i sentrum, samt alle de sentrale handels- og serviceaktørene. Det er avgjørende for sentrumsutviklingen at samarbeidet mellom isarpsborg AS, dets medlemmer og kommunen videreføres. Kommunens økonomiske bidrag skal sette selskapet i stand til å ivareta viktige sentrumsoppgaver og vertskapsfunksjoner.

Dialog og samarbeid med lokalt næringsliv vil også bli viet stor oppmerksomhet. Dette gjelder særlig ved utarbeidelse av ny samfunnsplan hvor næringsutvikling vil ha et hovedfokus. Temaet «Veien videre etter 2016» vil også være sentralt i ny samfunnsplan og omfatter samarbeid mellom kultur, idrett, næringsliv og kommunen.

Smart City er en viktig satsing på miljø og innovasjon. Samarbeid med lokale næringsaktører vektlegges.

Å sikre framdrift og gjennomføring av tiltak i Belønningsavtalen og Bypakke Nedre Glomma er en viktig prioritering.

Erfaring fra 2016 viser at forventninger til gebyrinntekter har ligget for høyt. For å få en drift i balanse vil derfor kapasiteten innenfor overordnet arealplanlegging reduseres. Dette er også lagt til grunn i planstrategi 2016-2019.

Det legges vekt på planers gjennomføringskraft. Dette fordrer forutsigbarhet, effektivitet og kvalitet i

saksbehandlingen. Det blir gjennomført felles utviklingsarbeid for fagområdene regulering og byggesaksbehandling.

Det er avsatt 0,5 mill. kr til samarbeid og støtte til Sarpsborg Næringsforening årlig fra 2017. Dette er omdisponering av midler som tidligere er forbeholdt oppfølging av regional utviklingsavtale. Eventuelle søknader om regionale utviklingsprosjekter må håndteres som egne saker.

Enhet kultur

Enhet kultur må redusere aktiviteten i etterkant av jubileet. Arbeidet med «Veien videre etter 2016» og evaluering av jubileet, vil legge føringer for prioriteringer og satsinger i handlingsplanperioden.

Prosjekt Sarpsborg scene skal ferdigstilles. Det er prioritert midler til ordinær drift av tilbudet. Framtidig driftsform behandles i egen sak i 2017.

Nytt ungdomstilbud i sentrum videreutvikles i takt med ferdigstilling av lokaler på Sarpsborg scene. Andre viktige oppgaver er implementering av ny rammeplan for kulturskolen, rullering av plattform for kulturskolen og rullering av kommunedelplan kultur.

Midler til kulturproduksjoner er redusert. Konkret innebærer dette en reduksjon i midler avsatt til Olavsfestivalen med 0,9 mill. kr. Kommunens rolle i framtidige kulturproduksjoner avklares i forbindelse med «Veien videre etter 2016».

Driftstilskudd til Olavs hall på Borgarsysse museum er lagt inn med 0,9 mill. kr hvert år i perioden. Tilskuddet er finansiert med fond i 2017 og 2018.

Kirken

Sarpsborg kommune overfører driftsmidler til kirkelig fellesråd, som spesifiserer budsjettet. Driftsmidlene reduseres med 0,5 mill. kr årlig fra 2017.

Enhet byggesak, kart og landbruk

Enheten har som mål en høyere opplevd service gjennom blant annet økt fokus på tilgjengelighet, kundebehandling og raske tilbakemeldinger. Det er en målsetning å redusere restansene for byggesaker og oppmålingssaker.

Med bakgrunn i tiltaksplan for luftkvalitet vil det bli økt fokus på oppfølging av området, bl.a. ved drift av ny målestasjon ved Alvim og økt fokus på informasjon.

VA – myndighetsutøvelse er tillagt enhetens ansvarsområde. I dette inngår

bl.a. enkeltvedtak og pålegg om separering innenfor område vann og avløp. Oppgaver og funksjoner med beslektede saksfelt blir da samlet med sikte på å bygge et sterkt fagmiljø, som vil gi effektive leveranser og god service.

Fagområdet styrkes med tre årsverk fra 2017, noe som blant annet vil føre til økte pålegg om separering og tilkobling til kommunalt nett. Utgiften dekkes over kommunale gebyrer for vann og avløp.

Viktigste driftsendringer	2017	Kommentarer
Redusert bemanning enhet kultur (kommune for 2020)	-0,7	Reduksjon knyttet til oppgaver i forbindelse med jubileumsarbeid. Skal reduseres med ytterligere 0,6 mill. kr i 2018.
Økt pris kulturskolen	-0,1	Betalingssatsene øker med 5 % utover generell prisvekst på 2,5 %.
Voksenopplæring	-0,1	Generell reduksjon.
Tilskudd frivilligsentraler	0,73	Omlegging av tidligere statlig tilskudd til kommunene.
Bemanning og drift Sarpsborg scene	1,5	Drift av Sarpsborg scene som kulturhus etter rehabilitering har til nå i hovedsak vært finansiert med enhetens fondsmidler og gjennom intern omprioritering. Dette innarbeides nå i ordinær driftsramme.
Olavsfestivalen	-0,9	Midler avsatt til produksjoner tas ut.
Fritidsklubbene	-0,3	Redusert bemanning.
Reduksjon i overføring kirken	-0,5	Generell reduksjon i driftsramme.
Overføringer til byselskapet isarpsborg AS	-1,25	Ekstra tilskudd for jubileumsåret utgjorde 1,75 mill. kr. Videreført i 2017 er 0,5 mill. kr. Totalt 3,4 mill. kr i 2017.
Redusert kapasitet arealplanlegging	-1,1	Kapasitetsreduksjon innenfor overordnet arealplanlegging.
Reduserte gebyrinntekter reguleringsplaner	1,0	Gebyrinntekter på reguleringsplaner ligger betydelig lavere enn forutsatt i budsjettet for 2016. Nivået er nedjustert for 2017.
Plan- og utredningsmidler	0,2	Midler avsatt til å gjennomføre større planprosesser.
Tiltaksplan Isesjø og andre vannforekomster	0,5	Konkretisering av tiltak blir lagt fram i egen sak i 2017.
Regionale utviklingsmidler - næring	-0,5	Midler til oppfølging av regional utviklingsavtale utgår. Det er avsatt midler til næringsutvikling på formannskapetets tilleggsbevilgningskonto.
Sarpsborg næringsforening	0,5	Nytt tilskudd til næringsforeningen er videreført i hele perioden.
Styrking næringsarbeid	0,1	Midler til ulike aktiviteter i samarbeid med lokalt næringsliv.
Økt kapasitet forvaltningsoppgaver vann og avløp	2,2	3 nye årsverk dekkes av kommunale gebyrer på vann og avløp. Ressursen vil medføre økt kapasitet til forvaltningsoppgaver som pålegg om separering og tilkobling til kommunalt vann- og avløpsnett.

Tallene i tabellen viser endring i mill. kr i forhold til vedtatt budsjett for 2016.

Fordeling driftsrammer (tall i mill. kr)						
	R - 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19	Bud 20
Kommuneområde samfunn						
Enhet plan og samfunnsutvikling	14,74	14,70	18,98	17,70	17,70	17,70
Enhet kultur	48,15	47,63	48,56	47,98	48,88	48,88
Kirken	23,78	24,05	24,15	24,15	24,15	24,15
Enhet byggesak, landbruk og kart	12,96	14,72	17,32	16,92	16,92	16,92
Kommunesjef samfunn med stab	3,27	8,23	8,56	8,66	8,76	8,76
Sum kommuneområde samfunn	102,90	109,32	117,59	115,43	116,43	116,43

Investering

Enhet kultur

Tilpasninger idrettsbygg/-anlegg

Det er stadig behov for oppgradering av idrettsbygg og -anlegg. Eksempler på dette er tilpasninger av tribuner og tilrettelegging for lagring av materiell og utstyr. Det avsettes årlig 1 mill. kr.

Idrettshall på Sandbakken

Forprosjektet ble vedtatt av bystyret i juni 2016. Planen er at det i løpet av 2016 skal legges ut anbud, hvor det bes om tilbud på planløsning og pris. Det bes om tilbud på enkelhall og opsjonspriser på en mindre hall og ekstra garderober. Det tas sikte på byggestart i løpet av 1. halvår 2017 og ferdigstillelse til skolestart 2018.

Mulighetsstudie for interkommunale idrettsanlegg

Østfold fylkeskommune har tatt initiativ til en mulighetsstudie knyttet til planlagte utbygginger ved Kalnes og Fredrik II videregående skoler. Det forventes en sluttrapport fra arbeidet innen utgangen av 2016. Tema, som omhandler et samarbeid om investering og drift av idrettsanlegg, er satt opp som egen sak i utvalg for kultur og oppvekst.

Sarpsborg scene, helhetlig plan

Sarpsborg scene har i løpet av de siste årene blitt betydelig oppgradert med blant annet nytt teleskopamfi, noe som gjør at teatersalen kan dekke flere bruksområder. Kommunen har høsten 2016 søkt om tilskudd fra Østfold fylkeskommune til Sarpsborg scene som et regionalt kulturbygg, etter at bystyret våren 2016 vedtok en helhetlig plan for huset, i to

faser. Fase 1 (perioden 2016-2017)

inneholder blant annet:

- Akustiske tiltak
- Publikumstoalletter
- Heisløsning i bakgården
- Heisløsning for rullestolbrukere opp i amfiets øvre del
- Utvidelser av det tekniske anlegget

Fase 2 blir behandlet i egen

saksordførersak i utvalg for kultur og oppvekst våren 2017. Bystyret har angitt en investeringsramme for årene 2015-2020 på totalt 43,1 mill. kr. For årene 2017-2020 gjenstår 27 mill. kr som innarbeides i kommunens handlingsplan og budsjett.

Regionalt tilskudd kan innvilges med 1/3 av godkjente kostnader, men begrenset opp til 10 mill. kr.

Nye biblioteklokaler

Mulighetsstudie er igangsatt. Funnene i studien vil danne grunnlag for videre fremdrift, prosjektering og iverksetting.

Lokaler for kulturskole

Vedtak i sak om fremtidige lokaler for kulturskole vil danne grunnlag for kostnadsberegninger og videre fremdrift.

Utbedring av kirketak

I 2015 ble det etter gjentatte lekkasjeutfordringer startet et arbeid med å tette taket ved Sarpsborg kirke. Hensikten var å gjennomføre en midlertidig løsning frem til 2017, hvor det er tenkt å fullføre ett større arbeid. Prosjektet er forutsatt finansiert med 0,5 mill. kr av kirkens egne midler og 0,85 mill. kr med en tilleggsbevilgning fra kommunen. Det avsettes 5 mill. kr i 2017

for å fullføre utbedringen av taket. Hvis det er rom for det vil midlene også kunne benyttes til oppgradering av tak på andre kirker.

Enhet plan og samfunnsutvikling

Planmidler Vingulmorkveien

Det er tidligere bevilget 4,2 mill. kr derav 3 mill. i forskutterte bypakkemidler. Det er avsatt 1 mill. kr i 2017.

Kommunedelplan ny bru over Glomma

Det er igangsatt et planarbeid sammen med Jernbaneverket om felles

kommunedelplan for vei og jernbane over Sarpsfossen.

Planmidler forbindelse fv. 109 og Greåkerveien

Det er tidligere bevilget 3,4 mill. kr derav 3 mill. kr. i forskutterte bypakkemidler. Grunnforholdene i området er utfordrende. Det kan bli behov for mer omfattende undersøkelser enn antatt. Dersom det blir nødvendig å øke investeringsrammen vil dette bli fremmet som egen sak.

Investeringer (tall i mill. kr)					
	Tidl. bevilget	Bud 17	Bud 18	Bud 19	Bud 20
Kommuneområde samfunn					
Enhet plan og samfunnsutvikling					
Planmidler Vingulmorkveien- Torsbekk	4,20	1,00			
Reguleringsplan veiløsning Grålum	0,50	2,50	1,20		
Hovedsykkelplanen (regulering)		2,50	2,50		
Sum enhet plan og samfunnsutvikling	4,70	6,00	3,70	0,00	0,00
Enhet kultur					
Sarpsborg scene- helhetlig plan fase 1	9,10	6,00			
Sarpsborg scene- helhetlig plan fase 2			1,00	10,00	10,00
Tilpasninger idrettsbygg	0,50	0,50	0,50	0,50	0,50
Sandbakken idrettsarena	2,00	30,00	35,00		
Kirkelig fellesråd					
Maskiner og utstyr		0,25	0,25	0,25	0,25
Utbedring av kirketak		5,00			
Digitalisering av kartverk på kirkegårdene			0,50	0,50	0,50
Sum enhet kultur	11,60	41,75	37,25	11,25	11,25
Enhet byggesak, landbruk og kart					
Utstyr kart og oppmåling		0,25	0,25	0,25	0,25
Sum enhet byggesak, landbruk og kart	0,00	0,25	0,25	0,25	0,25
Sum kommuneområde samfunn	16,30	48,00	21,20	11,50	11,50

KOMMUNEOMRÅDE ORGANISASJON

TJENESTER OG OPPGAVER

Enhet/tjeneste	Oppgaver
Kommunesjef organisasjon med stab	Overordnet ansvar for internkontroll, prosjektstyring og innovasjon. Varslingssaker og ledelse av kommunens varslingsutvalg. Ledelse av lønns- og tarifforhandlinger på kommunenivå.
Enhet HR	Drift, rådgivning, strategi og utvikling innenfor følgende fagområder: <ul style="list-style-type: none">- Lønn og tariff- Lov og avtaleverk innenfor personalforvaltning- Fraværsadministrasjon (registrering og refusjoner)- Arbeidstidsordninger, turnus- Rådgivning på pensjonsområdet- Omstilling, personalsaker- HMS, inkluderende arbeidsliv, attføring- Opplæring og kompetanseutvikling- Rekruttering og tilsetninger- Lærlingeordningen- Rapporterings- og styringssystem
Enhet kommunikasjon og service	Drift, rådgivning, strategi og utvikling innenfor følgende fagområder: <ul style="list-style-type: none">- Informasjon, kommunikasjon- IKT- Servicetorg- Sentralarkiv, dokumenthåndtering- Sekretariat og støttefunksjon for ordfører og politiske utvalg- Salgs-, skjenke- og serveringsbevillinger- Kommunestyre- og stortingsvalg
Enhet økonomi	Har sammen med Enhet plan og samfunnsutvikling et overordnet ansvar for utvikling og implementering av kommunens plan- og styringssystem. Koordinerer kommunens plan- og budsjettarbeid. Ivaretar støttefunksjoner overfor kommuneområder og enheter innenfor økonomi og innkjøp. Avlegger regnskap. Forestå kommunens finansforvaltning.
Enhet kemner	Avlegge regnskap for skatt og påse at skatter og krav som blir utlignet/fastsatt innkreves og at tiltak mot skatte- og avgiftsunndragelse iverksettes. Herunder sikring av riktig fakturering og innfordring av kommunale krav.

VIKTIGE UTVIKLINGSTREKK

Viktige utviklingstrekk			
Enhet/tjeneste	Resultat		
	2013	2014	2015
Enhet kommunikasjons og service			
Antall IT-brukere ²⁵	Ca 10 000	11 452	12 621
Antall besøk på nettsiden www.sarpsborg.com	1 072 068	1 138 159	1 176 921
Antall telefonhenvendelser til Team service	82 489	77 339	74 379
Journalførte inngående dokumenter	15 205	18 146	19 514
Enhet HR			
Antall ansatte	3 911	4 091	3 895
Antall årsverk	3 110	3 232	3 092
Antall arbeidsavtaler/tilsettingssaker	1 570	1 980	1300
Enhet økonomi			
Antall fakturaer	59 706	62 047	65 785
Andel e-fakturaer	37 %	47 %	62 %
Enhet kemner			
Innfordret eiendomsskatt og kommunale eiendomsgebyrer i forhold til fakturert beløp	98,1 %	96,4 %	99,94 %
Total skatteinngang (mill. kr)	5 067	5 111	5 413
Totalt innbetalt skatt fra personer (mill. kr)	3 543	3 541	3 825
Totalt innbetalt skatt fra selskaper (mill. kr)	387	509	363
Totalt innbetalt arbeidsgiveravgift (mill. kr)	1 092	1 113	1 200

²⁵ Inneholder alle aktive databrukere blant ansatte (faste og vikarer), politikere, skoleelever og eksterne brukere

TJENESTEMÅL

Tjenestemål		
Enhet/tjeneste	Resultat 2015	Ambisjon 2017
Enhet kommunikasjon og service		
Mål: God service overfor innbyggerne		
Resultat på Forbrukerrådets kåring av Norges beste bykommune på dialog og service overfor innbyggerne		Topp 10
Enhet kemner		
Mål: Høy innfordringsgrad		
Kommunale eiendomsgebyrer innbetalt innen 2 år fra forfall	99,97 %	100 %

STRATEGISKE PROSESSER

Strategisk prosess	De viktigste resultatene i 2017	De viktigste resultatene 2018-2020
Vedtatte styringsdokumenter		
Kommunedelplan kommunikasjon	Revidert strategi for betalt kommunikasjon, løsning for elektroniske signaturer, økt digitalisering, bedre og sikrere nettverk, fokus på klart språk.	Økt digital kompetanse, strategisk videreutvikling av internett og intranett, økt selvbetjening for innbyggere og næringsliv, digitalisering av arkiver
Vi i Sarpsborg	Resultater fra den nye medarbeiderundersøkelsen brukes som grunnlag for prosesser i enhetene knyttet til ledelse, medarbeiderskap og kompetanse.	Lederutviklingsprogrammet og oppfølging av medarbeiderundersøkelse skal fokusere på ledelse, medarbeiderskap og kompetanse og verdisetting i Vi i Sarpsborg.
Handlingsprogram for heltid	Tiltak vedtatt i handlingsprogram for heltid gjennomføres og evalueres. Det fokuseres på kompetanse og organisasjonskultur for å sikre felles forståelse og plattform for endringsarbeid.	Tiltak vedtatt i handlingsprogram for heltid gjennomføres og evalueres.
Kompetansestrategi	Administrasjonsutvalget involveres i prioritering, utvikling og gjennomføring av tiltak i strategien.	Tiltak for å rekruttere og beholde kompetanse i Sarpsborg kommune gjennomføres og evalueres.
Styringsdokumenter som skal utarbeides		
Revidert innkjøpsreglement	Innkjøpsreglementet skal vedtas i bystyret i mars 2017. Arbeid med å utarbeide relevante rutiner og prosedyrer starter opp. Anskaffelsesprosessene digitaliseres og det legges til rette for innovative anskaffelser.	Det arbeides med slutføring av egnede rutiner for kontraktoppfølging, digitalisering av anskaffelsesprosessene, samt innføring av rutiner som legger til rette for innovative anskaffelser.

Prosjekter/Enkelt saker		
Forbedret intranett med fokus på dokumenthåndtering og gjenfinning	Videreutvikling av Sarpedia: Økt bruk og bedre brukeropplevelse. Integrasjoner med flere fagsystemer, viktig nøkkelinformasjon gjøres tilgjengelig via Sarpedia.	Sarpedia videreutvikles.
Forbedret brukerservice for kommunens IKT-brukere	Brukerne skal oppleve bedre kvalitet . Servicenivåavtaler for alle IKT-tjenester etableres og forankres.	Økt grad av IKT selvbetjeningstjenester.
Økt digitalisering	Strategier for digitale arbeidsprosesser og arkivløsninger etableres.	Strategier for økt digitalisering gjennomføres.
Stortings- og sametingsvalget	Vellykket gjennomføring av stortings- og sametingsvalget.	
Redusere fraværet, jf IA-arbeidet	Tiltak knyttet til økt fokus på inkludering og økt pensjonsalder gjennomføres og evalueres.	Overordnet evaluering av resultater for IA-handlingsplan perioden gjennomføres.
Økt fokus på etikk, varsling og ytringsfrihet	Etikk, varsling og ytringsfrihet skal på agendaen i alle enhetene i kommunen. Årlig evaluering og vurdering sammen med tillitsvalgte.	Etikk og ytringsfrihet skal være på agendaen i alle enhetene i kommunen. Årlig evaluering og vurdering sammen med tillitsvalgte.

PRIORITERINGER OG ØKONOMISKE RAMMER

Drift

Kommunesjef organisasjon med stab

Kommuneområde organisasjon har overordnet ansvar for kommunens internkontroll, prosjektstyring og satsing på innovasjon. Det gjøres ytterligere grep i 2017 for å kunne øke innsatsen innenfor innovasjonsarbeidet. Det tas sikte på å frigjøre midler innenfor kommuneområdets samlede ramme kombinert med søknader om eksterne midler. Fra 2019 er det lagt inn en styrking av driftsrammen for å ivareta dette.

Enhet kommunikasjon og service

Det er fokus på å opprettholde driften på dagens nivå. Nedbemanningen som ble gjennomført i 2016 har først og fremst hatt negativ innvirkning på mulighetene for enkelte utviklingsaktiviteter. Det vil likevel være et kontinuerlig fokus på økt digitalisering og mer effektive arbeidsprosesser – noe som vil forenkle hverdagen for innbyggerne.

Grunnleggende IKT-ferdigheter blant ansatte skal forbedres. Det er lagt inn en styrking av driftsrammen til dette fra 2019, men det arbeides for å komme i gang allerede fra 2017 gjennom omdisponering innenfor eksisterende ramme.

Enhet HR

Sykefravær utgjør en stor kostnad for Sarpsborg kommune. Det er derfor viktig med tett oppfølging av enheter og team for å stimulere til forebyggende arbeid og nærværsfokus.

Driftseffektive turnuser er viktig, spesielt innenfor helse og sosial. Enhet HR må bidra til å øke kommunens kompetanse innen turnus og arbeidstidsplanlegging.

Lærlingordningen er et viktig bidrag for å sikre gode utdannings- og oppvekstmuligheter for kommunens ungdommer og samtidig kunne rekruttere

nødvendig fagutdannet arbeidskraft framover. Det er inngått intensjonsavtale om økt antall lærlingeplasser, og det gjøres grep innenfor eksisterende ramme for å frigjøre midler til å kunne øke antallet lærlinger. Fra 2019 er det lagt inn en styrking av driftsrammen for ytterligere å kunne forsterke satsningen på lærlinger og fagutdanning.

Det er økt fokus på behovet for ulike typer praksisplasser i kommunen. Driftsrammen er styrket for å ha en koordinatorfunksjon for praksisplasser i kommunen. Dette skal sikre god oppfølging av enkeltkandidater og målrettet arbeid med ordningen på tvers av enheter.

Nedbemanningen som ble gjennomført i 2016 har først og fremst hatt negativ innvirkning på mulighetene for enkelte utviklingsaktiviteter, men har også gjort det utfordrende å opprettholde alle støttefunksjoner som er viktig for effektiv drift av andre deler av kommunen. Det er framover viktig med tett dialog med ledere for å sikre at opplæring og rådgivning gis i tråd med organisasjonens behov og utfordringer.

Enhet økonomi

Enheten vil prioritere å opprettholde nivå og kvalitet på støttetjenestene overfor kommuneområdene. Reduksjon i driftsrammen de senere årene har blitt gjennomført ved en kombinasjon av redusert bemanning og reduksjon i generelle driftsposter. Det arbeides med å

legge til rette for mobile løsninger som skal bidra til mer effektive prosesser.

Det skal i 2017 implementeres system for digitale anskaffelsesprosesser.

Ny lov om offentlige anskaffelser ble vedtatt i august 2016. Kommunens reglement og prosedyrer på området må revideres. Det er behov for å øke kapasiteten innenfor innkjøp og det er derfor lagt inn en styrking av driftsrammen tilsvarende ett årsverk. Det stilles stadig større krav til hva det offentlige skal hensynta i anskaffelsesarbeidet. Et nytt årsverk vil bidra til effektivitet og kvalitet i dette arbeidet.

Kemner

Etter nedbemanning som følge av prosjekt Kommune for 2020 må fokuset være på å opprettholde god nok kvalitet og leveranser på oppgaveområdene, samt sikre enheten mot den økte sårbarheten nedbemanningen medfører.

Skattekriminalitet er et satsningsområde og vil i årene fremover kreve mer. Dette har sin årsak i kompleksitet og utbredelse.

Det er satsing på økt digitalisering av oppgaver og tjenester innenfor innfordringsområdet. Dessuten er det et trekk ved utviklingen at tyngre og mer komplekse saker øker.

Viktigste driftsendringer	2017	Kommentarer
Økt frikjøp for politikere	1,5	Vedtatt i forbindelse med sak om ny utvalgsstruktur.
Forbedret sikkerhet på nettverk	0,8	Drift av ny sikkerhetsløsning IKT.
Omstillingsutgifter	-2,5	Omstilling og nedbemanning etter prosjekt 2020 er fullført.
Koordinering av praksisplasser	0,7	Enhet HR styrkes med ett årsverk for å koordinere arbeidet med praksisplasser i kommunen
Innkjøp	0,4	Enhet økonomi styrkes med ett årsverk på innkjøp fra 2. halvår 2017, med helårseffekt fra 2018.
Digitalisering av byggesaksarkiv og audiovisuelt utstyr	1,0	Tiltakene har tidligere vært finansiert gjennom investeringsbudsjettet.
Redusert ressurs trepartssamarbeid	-0,2	Tiltaket ble bevilget kun i 2016 i tilknytning til «Sammen og en bedre kommune».

Tallene i tabellen viser endring i mill. kr i forhold til vedtatt budsjett 2016.

Fordeling driftsrammer (tall i mill. kr)						
	R - 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19	Bud 20
Kommuneområde organisasjon						
Enhet HR	51,12	49,63	49,55	49,55	50,55	50,55
Enhet kommunikasjon og service	58,69	58,36	64,17	66,42	69,07	67,17
Enhet økonomi	17,35	17,68	18,98	19,38	19,38	19,38
Enhet kemner	10,67	11,30	11,53	11,53	11,53	11,53
Kommunesjef organisasjon med stab	1,39	4,80	5,70	5,70	6,50	6,50
Sum kommuneområde organisasjon	139,23	141,77	149,93	152,58	157,03	155,13

Investering

Enhet kommunikasjon og service

Det vil fortsatt være fokus på å investere i IKT-løsninger som effektiviserer driften. Dette gjelder blant annet raskere og sikrere nettverksforbindelser, samt bedre lagringsløsninger og sikring av data. Arbeidet med å effektivisere arbeidsprosessene fortsetter. Dette gjelder spesielt innenfor IKT og gjennom økt digitalisering. Et overordnet prosjekt skal

samordne digitaliseringsarbeidet i kommunen – herunder også et elektronisk personalarkiv.

Enhet økonomi

Det vil være fokus på å investere i nye felles fagsystemer for å effektivisere driften. Dette gjelder nye moduler i Visma innenfor lønn/personal og økonomi.

Investeringer (tall i mill. kr)

	Tidl. bevilget	Bud 17	Bud 18	Bud 19	Bud 20
Kommuneområde organisasjon					
Enhet kommunikasjon og service					
Kommunedelplan kommunikasjon		1,70	0,90	0,30	0,30
Kommunedelplan kommunikasjon- skilt og profilering	0,10	0,10	0,10	0,10	0,10
Digitale møteplasser innbyggermedvirkning			0,20		
Fiberlinjer og tilhørende utstyr		1,00	1,00	1,00	
Fiberlinje og tilhørende utstyr Hafslundsøy	0,25	1,50			
Fiberlinje Sandbakken -Skjeberg	0,10	0,60			
Sikkerhetsløsning IKT		1,90			
Sentrale IKT-løsninger		1,00	1,00	1,00	1,00
Lisenser fellessystemer		0,50	0,50	1,20	0,80
Videreutvikling Sarpsborg.com		0,40	0,40	0,40	0,40
Videreutvikling sak og arkivsystem		0,60	0,40	0,10	0,10
Videreutvikle intranett og søkeløsning		0,40	0,40	0,40	0,40
Fjernarkiv	0,80	0,80			
Elektroniske arkiver		2,00	3,00	3,00	1,00
Sum enhet kommunikasjon og service	1,25	12,50	7,90	7,50	4,10
Enhet økonomi					
Oppgradering og nye moduler i felles fagsystemer		0,50	0,50	0,50	0,50
Sum enhet økonomi		0,50	0,50	0,50	0,50
Sum kommuneområde organisasjon	1,25	13,00	8,40	8,00	4,60

KOMMUNEOMRÅDE TEKNISK

TJENESTER OG OPPGAVER

Enhet/tjeneste	Oppgaver
Kommunesjef teknisk med stab	Ansvar for helhetlig planlegging, strategi og saksutredning for politisk ledelse. Støtte for enhetene i prosjekter, satsingsområder og politisk vedtatte føringer. Kommunesjef er beredskapsansvarlig, rollen som beredskapskoordinator ligger i stab.
Enhet Eiendom	<p>Enhet eiendom ivaretar eierskap til kommunens bebygde og ubebygde eiendommer. Enheten skal sørge for at kommunens eiendommer bidrar til en effektiv tjenesteproduksjon for brukerne av kommunal eiendom.</p> <p>Enheten utreder, planlegger og gjennomfører kommunens byggeprosjekter og store rehabiliteringsprosjekter for bygg for nærmere 0,5 mrd. kr i handlingsplanperioden. Enheten har ansvar for investeringsprosjekter innen vei, vann og avløp som i perioden er nærmere 0,6 mrd. kr.</p> <p>Enheten har fokus på kommunens samfunnsansvar som eiendomsbesitter og eiendomsutvikler. Det skal satses på bærekraftige løsninger ved nyinvesteringer og tiltak mot sosial dumping i bygge- og anleggskontrakter.</p> <p>Enheten utreder, planlegger og gjennomfører drift og vedlikehold av bygningsmassen med fokus på god verdiforvaltning i et langsiktig perspektiv.</p> <p>Enheten ivaretar det strategiske eierskapet til kommunens bebygde og ubebygde eiendommer. Grunneiendommer brukes aktivt for å oppnå politiske mål. Kjøp, salg og utvikling av kommunale eiendommer, samt inn- og utleie av eiendommer gjennomføres på markedsmessige betingelser.</p>
Enhet kommunalteknikk	<p>Enhet kommunalteknikk er i all hovedsak en tjenesteyterorganisasjon med driftsoppgaver. Enheten har drift- og vedlikeholdsansvar for veisystemer, parkering, idrettsanlegg, grøntområder, ledningssystemer vann og avløp, behandlingsanlegg vann og avløp, avfall, verksted, vaskeri og transportplanlegging.</p> <p>Enheten har også ansvar for saksbehandling og veiledning innen rørleggerarbeider, hjemme-kompostering, skilting, parkering mv.</p>
Enhet brann og feiervesen	<p>Enheten har ansvar for kommunens brann- og feiervesen.</p> <p>Team beredskap skal redde liv, verdier og miljø gjennom å opprettholde en slagkraftig beredskap, som kan håndtere et bredt spekter av hendelser. Teamet skal gjennom informasjonsvirksomhet bidra til informasjons- og motivasjonstiltak i brannforebyggende arbeid og opptreden i tilfelle av brann og andre akutte ulykker, samt gjennomføre risikokartlegging og utarbeide planverk for akutte hendelser som kan oppstå i kommunen.</p> <p>Forebyggende avdeling gjennomfører informasjons- og motivasjonstiltak om fare for brann, farer ved brann, brannverntiltak og opptreden i tilfelle av brann og andre akutte ulykker. Forebyggende avdeling gjennomfører tilsyn, kartlegging og på bakgrunn av dette fastsettes satsingsområder og tiltak. Det gjennomføres brannforebyggende tilsyn med særskilte brannobjekter. Det utøves annen saksbehandling som bistand i byggesaksbehandling, forvaltning av lovverket for brannfarlig og eksplosiv vare gjennom tillatelser, register og tilsyn.</p> <p>Enheten skal være forberedt på å håndtere store og langvarige hendelser i samarbeid med andre beredskapsaktører i regionen.</p>

VIKTIGE UTVIKLINGSTREKK

Viktige utviklingstrekk			
Enhet/tjeneste	Resultat		
	2013	2014	2015
Enhet Eiendom			
Eide bygg/lokaler i 1000 m ² (ekskl. boliger)	258	270	272
Leide bygg/lokaler i 1000 m ²	24	23	18
Energiforbruk i kWh/m ²	163	161	158
Utgifter til vedlikehold per m ²	102	101	96
Enhet kommunalteknikk			
Drikkevann levert (mill. m ³)	9,23	8,73	8,64
Renset avløpsvann (mill. m ³)	6,49	7,23	7,39
Nye spillvannsledninger inkl. rehabilitering (km)	10,9	7,88	9,46
Enhet brann og feiervesen			
Utrykninger årlig	584	628	591
Personer får informasjon/deltar på øvelser	1765	4123	7086
Tilsyn særskilte brannobjekter	304	328	350
Feiinger	14 198	13 504	14 000
Tilsyn fyringsanlegg i bolig	4 299	4 107	4 500

TJENESTEMÅL

Tjenestemål		
Enhet/tjeneste	Resultat 2015	Ambisjon 2017
Enhet Eiendom		
Mål: God økonomistyring for investeringer		
Samlet avvik mellom budsjett og regnskap for avsluttede investeringsprosjekter	0,5 %	0 %
Enhet kommunalteknikk		
Mål: Hygienisk trygt, godt og nok vann		
Antall alvorlige avvik fra drikkevannsforskriften	0	0
Antall timer avbrudd per innbyggere per år	0,13 t/innb.	<1 time
Mål: Gode avløpssystemer		
Antall tilbakeslag (kloakk i kjeller)	4 stk	<10
Mål: Fungerende innsamlingsordning for husholdningsavfall		
Antall klager / antall tømminger	0,09 %	< 0,1 %
Enhet brann- og feiervesen		
Mål: Godt brann- og ulykkesforebyggende arbeid		
Målrettet informasjonsarbeid om forebyggende brannsikkerhet (antall personer)	7086	4500

God økonomistyring for prosjekter
Kommuneområdet avsluttet 6 store prosjekter i 2015 (over 10 mill. kr) med en samlet investeringssum på kr 325 mill. kr. Resultatet viser et samlet merforbruk på kr 1,5 mill, kr noe som utgjør 0,5%.

Godt brann- og forebyggende arbeid
Brannvesenet har i 2015 gjennomført målrettet informasjonsarbeid mot 7086 personer. Dette er høyere enn normalt, noe som skyldes opplæring av alle ansatte ved nytt sykehus på Kalnes.

Strategiske prosesser

Strategisk prosess	De viktigste resultatene i 2017	De viktigste resultatene 2018-2020
Vedtatte styringsdokumenter		
VVA- plan	Mål, strategier og tiltak i VVA-planen iverksettes og legger føringer for fremtidige utbygginger og rehabiliteringer. Interkommunalt samarbeid med nabokommuner på områdene vei, transport, vann og avløp vurderes fortløpende.	Tiltaksplanen gjennomføres og innarbeides som en del av den årlige budsjettrulleringen. Strategisk samarbeid med nabokommuner vurderes fortløpende.
Avfallsplan	Avfallsplanen skal revideres i 2017 og vil ta for seg viktige avklaringer rundt avfallshåndteringen i kommunen, herunder gjenvinning av husholdningsavfall. Det vil i tillegg bli vurdert endringer i åpningstider og priser for Gatedalen miljøanlegg.	Gode og effektive avfallsløsninger.
Styringsdokumenter som skal utarbeides		
Strategi for drift og vedlikehold av uteområder i Sarpsborg kommune	Arbeid med strategi for drift og vedlikehold av uteområder i Sarpsborg kommune slutføres og legges fram til politisk behandling.	Forutsigbar drift og vedlikehold av kommunens utearealer innenfor vedtatte rammer.
Strategi for universell utforming	Strategi for universell utforming av bygg og uteområder ferdigstilles i 2017. Prioriterte tiltak iverksettes.	Helhetlig plan med tiltaksdel er utarbeidet og prioritering gjennomføres i samarbeid med Rådet for mennesker med nedsatt funksjonsevne.
Vedlikeholdsplan eiendom	Vedlikeholdsplan for kommunens eiendomsmasse bidrar til verdibevarende vedlikehold og redusert vedlikeholdsetterslep.	En vedlikeholdsplan i tråd med vedtatt eiendomsstrategi bidrar til verdibevarende vedlikehold og redusert vedlikeholdsetterslep.
Strategi for eiendomsforvaltning	Strategi for kommunens eiendomsforvaltning legges fram til politisk behandling 1.kvartal 2017. Strategien skal sikre en god forvaltning og utvikling av kommunens eiendomsmasse.	Strategien skal bidra til at alle deler av kommunens forvaltning og utvikling av eiendom blir mer helhetlig og profesjonell.
Ny brannordning og revidering av samarbeidsavtale ved store hendelser	Forslag til ny brannordning vil bli lagt fram for Bystyret i løpet av våren 2017. Brannordningen er en dokumentasjon på at brannlovgivningens krav til	Ny brannordning og samarbeidsavtale vil legge føringer for brannvesenets arbeid de neste årene.

	organisering, utrustning og bemanning er oppfylt. Som følge av utvidet nytt politidistrikt må bistands/samarbeidsavtale revideres (Østfold, Romerike, Follo).	
Trygg hjemme	Målrettet satsing mot brann i hjemmet. Fokus er på risikoutsatte grupper, som for eksempel hjemmeboende eldre. Prosjektet vil vurdere innovative løsninger for blant annet varsling og slukking. Dette krever utstrakt samarbeid med andre kommuneområder og etater.	Implementere arbeidet og tiltakene blant øvrige enheter og etater.
Prosjekter/enkelt saker		
Utredning av tiltak angående flomsituasjonen i Stasjonsbyen	Rapport om overvannsproblematikk og ansvarsforhold i Stasjonsbyen utarbeides. Samarbeide med andre aktører om gjennomføring av tiltak.	Forbedringstiltak utarbeides og gjennomføres gradvis
Utredning av bygging av interkommunalt sentralsorteringsanlegg for avfall	EU-kommisjonens plan for sirkulær økonomi stiller bl.a. krav om utsortering av matavfall og 70 % gjenvinning av husholdningsavfall. Sammen med nabokommuner utredes muligheten for bygging av nytt sentralsorteringsanlegg for økt sortering av avfall.	Prosjektet vurderes, eventuell gjennomføring starter opp.
Tilstandsvurdering av kommunale bygg	Alle kommunale formålsbygg gjennomgås og det utarbeides tilstandsrapporter som viser etterslep på vedlikehold og eventuelle avvik.	Vedlikeholdsplaner utarbeides årlig på bakgrunn av tilstandsrapport. Kobling av tilstandskartlegging mot planer i andre kommuneområder.
Utvikle moderne renholdsplaner og renholdsoppfølging	Alternative løsninger og ressursbehov for innføring av moderne renholdsplaner starter opp.	Det besluttes om system innføres. Evt. valgt renholdssystem innføres.
Utvikle selvbyggertomter til privatpersoner i et antall av 20 – 30 tomter pr. år i et 10-års perspektiv	Felt B3 for konsentret småhusbebyggelse på Kløvningsten opparbeides og legges ut for salg. Bolig og næringsfelt (B4 og N4-6) på Kløvningsten. Regulering av Yvenåsen under utarbeidelse. Regulering av Navestad Berg (Piplund/Delås) under utarbeidelse. Områderegulering Maugesten pågår.	Prosjektene, opparbeide og selge bolig- og næringsfelt (B4, N4-6) på Kløvningsten. Prosjektering og opparbeidelse av Yvenåsen. Prosjektering og opparbeidelse av Navestad Berg. Mulig salg innen 2020. Det vurderes om Sarpsborg kommune skal anskaffe ytterligere arealer for å utvikle selvbyggertomter mot slutten av perioden.
Bidra aktivt til fortettingsprosesser	Det skal jobbes aktivt for å få flyttet Kalabanen til Kalnes. Dette for å få til fortetting gjennom nye boligtomter på Kalabanen. Det skal utredes hvilke	Kommunen skal benytte egne tomter i sentrum som et verktøy for å bidra til fortetting. De deler av boligfelt som ikke egner

	<p>sentrumseiendommer som kan utvikles til bolig og næring i tett samarbeid med parkeringsutredningen og sentrumsplanarbeidet.</p> <p>Kommunen skal ta styring med fortetting og utbyggingsområder som eier, deleier eller gjennom utbyggingsavtaler med klausuler om fremdrift i private områder. I 2017 vil arbeidet med utvikling kvartal 261 (p-plass ved siden av rådhuset) i samarbeid med eier av resten av kvartalet startes opp.</p>	<p>seg til selvbyggertomter til byggmestere/entreprenører selges til entreprenører.</p>
Ivaretagelse av miljøet og valg av bærekraftige løsninger	<p>Miljøvennlige og bærekraftige alternativer vurderes fortløpende i kommuneområdet.</p> <p>Ingen kommunale bygg skal ha oljefyring som primærvarmekilde.</p> <p>Utvikling av energi- og automasjonsavdeling for bedre energistyring av kommunale bygg.</p> <p>Bruke egne tomter til å bidra til kommunens mål om fortetting i sentrum.</p> <p>Bruk av mikrofiber og maskiner i renholdet i bygg– reduserer bruk av kjemi.</p> <p>Vaskeriet sertifiseres som Miljøfyrtårnsbedrift.</p> <p>Hyppigere gatefeiing for å redusere svevestøv.</p>	<p>Vurdere muligheten for å produsere drivstoffgass fra avløpsrenseanlegget.</p> <p>Bærekraftige løsninger prioriteres.</p>
Strategi for klimavennlig bilbruk i kommunens virksomheter	<p>Større omstilling av kommunal kjøretøysflåte starter.</p>	<p>Omstilling av kjøretøysflåten til mer klimavennlige biler fortsetter og alternativer til fossilt drivstoff vurderes fortløpende.</p>
Smart City	<p>Teknisk bidrar aktivt i kommunens Smart City program.</p>	<p>Teknisk bidrar aktivt i kommunens Smart City program.</p>
Bedre informasjonsflyt mellom brukerne av eiendommene og eier/forvalter	<p>Full utrulling av elektronisk meldingssystem. Informasjon og opplæring om brannsikkerhet og elsikkerhet til alle enhetsledere.</p>	<p>Foreta brukerundersøkelser.</p>
Kartlegging og dokumentasjon av risikoobjekter	<p>Kartlegge og dokumentere risikoobjekter i forhold til særskilte brannobjekt i kommunen.</p>	<p>Feiing og tilsyn foretas med prioritet etter risikovurderinger.</p>
Brannforebyggende prosjekt - «Rød tråd»	<p>Prosjekt med forebyggende tiltak rettes mot ulike alderstrinn, fra barnehage til ungdomsskole.</p>	<p>Prosjektet utvikles til å omfatte videregående skole og studenter.</p>
Brannvern i landbruket	<p>Arbeidet med befaring, kartlegging og</p>	

	opplæring på gårdsbruk fortsetter med hensikt å utarbeide innsatsplaner og utøve informasjon vedrørende brannvern i landbruket. Det samarbeides tett med Østfold bondelag.	
Brannøvelser på sykehjem	Brannvernopplæring på sykehjem er et viktig forebyggende tiltak som innebærer øvelse og teoretisk opplæring av samtlige ansatte på sykehjem i Sarpsborg kommune.	Brannvernopplæring på sykehjem videreføres.
Befolkningsvarsling ved store hendelser	Det skal jobbes med befolkningsvarsling (sms og talemeldinger) ved kriser i samsvar med nasjonale satsninger.	Befolkningsvarsling implementeres og brukes.
Beredskapsplaner for skoler og barnehager	Det skal jobbes tett sammen med kommuneområde oppvekst for å lage felles beredskapsplaner på skoler og barnehager.	Fortløpende revidering og implementering, herunder øvelser.
Nødnett	Det skal foretas en kartlegging av behov for bruk av nødnett for kriseledelsen, samt system for sikkerhetsklarerte dokumenter (mottak, sending og lagring).	Det vurderes om systemet skal tas i bruk.
Fokus på dokumenthåndtering og arkivering	Holdningsskapende arbeid via systematisk opplæring og oppfølging av dokumenthåndtering og arkiveringsrutinene i kommuneområdet.	Holdningsskapende arbeid via systematisk opplæring og oppfølging av dokumenthåndtering og arkiveringsrutinene i kommuneområdet.

PRIORITERINGER OG ØKONOMISKE RAMMER

Drift

Kommuneområde teknisk vil ha fokus på å ta i bruk nye teknologiske løsninger for å løse dagens og morgendagens behov og miljøutfordringer. Det vil bli en ytterligere satsning på miljøvennlige tiltak utover i perioden.

Fremtidsrettede miljøprosjekter vil ha stort fokus, blant annet ved aktiv deltakelse i kommunens Smart City-program.

Kommuneområdet har ansvar for kommunens overordnede beredskap og vil prioritere risikoanalyse av kommunale bygg i 2017.

Innenfor selvkostområdene er tjenesteproduksjonen dekket av kommunale gebyrer. Disse beregnes i samsvar med retningslinjene for beregning av selvkost for kommunale betalingstjenester. Områdene vann, avløp, husholdningsrenovasjon, feiertjenester og slamtømming (VARFS) er omfattet av selvkostregelverk. Selvkost er

definert som den totale kostnadsøkning kommunen påføres ved å produsere disse tjenestene.

Det er lagt opp en liten økning av veivedlikehold i 2017, og en ytterligere økning fra 2018.

Enhet Eiendom

Enhet eiendom har ansvar for bygge- og anleggsprosjekter i kommunen og tilstreber tilstrekkelig kvalitet, kvalifisert kostnadsvurdering, fremdrift og kapitalflyt på alle nybygg og rehabiliteringer.

For å forhindre useriøse aktører, sosial dumping og svart arbeid på kommunale oppdrag, vil enheten fremover ha særlig fokus på oppfølging av bystyrets vedtak om å følge hovedtrekkene i den såkalte Skiensmodellen.

Enhet eiendom vil også ha fokus på helhetlig eiendomsforvaltning. Eiendomsstrategien som et overordnet styringsdokument for eiendomsforvaltningen legges frem for bystyret i mars 2017.

Arbeidet med å kartlegge tilstand og vedlikeholdsbehov på alle kommunale formålsbygg slutføres i 2017. Midler til vedlikehold av kommunale bygg styrkes med 2,5 mill. kr fra 2016 til 2017. Styrkingen vil bidra til mer effektiv drift av byggene i framtiden og dermed innsparinger over tid.

Det vil være fokus på optimalisering av drift av bygg, gjennom etablering av en energi- og automasjonsavdeling. Hensikten er mer effektiv energistyring i kommunens bygg. Det legges vekt på å rekruttere og beholde medarbeidere for å ivareta stadig mer komplekse prosjekter og bygg.

Enhet kommunalteknikk

Det jobbes kontinuerlig med å produsere godt drikkevann til alle kommunens abonnenter.

Enheten har spesielt fokus på lekkasjesøk på ledningsnett. Ved hjelp av lytteutstyr søkes det i forskjellige utvalgte geografiske områder i kommunen etter lekkasjer slik at man kan få

tettet store lekkasjer og etter hvert de mindre lekkasjene. Dette reduserer vannforbruket og gir mindre skader på omgivelsene.

Investeringene som gjøres på avløpsnettet vil sikre at det kommer mindre regnvann inn i avløpsnettet og dermed til avløpsrensaneanlegget.

Enhet brann- og feiervesen

Det er viktig å ha fokus på å integrere styringsdokumenter for brannvesenet med andre kommunale styringsdokumenter.

Det foregår et arbeid nasjonalt som omhandler ny organisering av brannvesenet, herunder større og mer robuste brannvesen. Dette vil gi føringer enhetens arbeid framover.

Det er en ny forebyggende forskrift hvor fokus endres fra tilsyn og feiing av alle objekter til tilsyn basert på risikovurderinger. Kartlegging og dokumentasjon av brannobjekter vil derfor ha stort fokus i 2017.

Viktigste driftsendringer	2017	Kommentarer
Økt veivedlikehold	0,5	Økt fokus på veivedlikehold.
Økt vintervedlikehold og feiing	1,6	Hyppigere snøbrøyting også av sykkelfelt, samt tidligere gatefeiing om våren.
Reduksjon vedlikehold og drift veilys	-2,0	Utskiftning av anlegg iht forskriftskrav ferdig.
Styrking vedlikehold av bygg	2,5	Styrking av vedlikeholdsbudsjettet for å ta igjen etterslep.
Reduserte energikostnader	-3,0	Reduserte energikostnader i bygg.
ENØK- tiltak	1,0	Etablering av energi- og automasjonsavdeling.
Redusert stilling stab	-1,0	Reduksjon i stabsfunksjon.
Endring innleie og utleie	0,6	Hovedsakelig bortfall av leieinntekter ved helsehuset.
Forvaltning, drift og vedlikehold bygg	4,0	Nye arealer spesielt innen skoler, barnehager, spesial pedagogikk.

Tallene i tabellen viser endring i mill. kr i forhold til vedtatt budsjett 2016.

Fordeling driftsrammer (tall i mill. kr)

	R - 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19	Bud 20
Kommuneområde teknisk						
Enhet eiendom	177,17	185,73	190,18	194,87	197,07	197,77
Enhet kommunalteknikk	11,52	-16,32	-19,48	-28,50	-30,87	-36,22
Enhet brann		33,56	34,62	34,62	34,62	34,62
Kommunesjef teknisk med stab	2,52	5,60	4,75	4,75	4,75	4,75
Sum kommuneområde teknisk	191,22	208,57	210,07	205,74	205,57	200,92

Investering

Bygge- og anleggsprosjekter

Ivaretagelse av forskriftskrav og energiøkonomisering har fokus. Utvikling av SD-anlegg (sentral driftsstyring) vil derfor fortsatt være prioritert.

Utskifting av tekniske anlegg på kommunale bygg fortsetter (ventilasjon, varmepumper, heiser m.v.) Taket på Sarpsborg rådhus legges om i 2017.

Ny gang- og sykkelbro over Glomma mellom Opsund og Hafslundsøy skal ferdigstilles 2017.

Investeringer i vei, vann og avløp prioriteres som angitt i budsjett 2017-2020 etter målene i VVA-planen. Av store prosjekter kan nevnes tiltak på ledningsnett i spredt bebyggelse, Nipa-prosjektet som består av 5 delstrekk hvor målet er å øke sikkerheten på vannforsyningen øst for Glomma samt legge konsentrert spillvann i egen ledning. I tillegg gjennomføres ulike separeringsprosjekter hvor Klavestadhaugen er det største i perioden.

Rehabilitering av renseanlegget på Alvim fortsetter i 2017 med oppgradering av det gamle slambehandlingsanlegget.

Eiendomsutvikling

I tillegg til midler til strategisk oppkjøp og utvikling av eiendom er det innarbeidet regulering og opparbeidelse av bolig- og næringstomter på flere steder i kommunen.

Arbeidet med å få flyttet Kalabanen til Kalnes anses som et viktig fortettingstiltak i Sarpsborg.

Bolig- og næringsområder på Kløvningsten vil bli videreutviklet i 2017. Det jobbes med regulering til bolig på Yvenåsen og Navestad/Berg (tidligere benevnt som Piplund/Delås).

Næringsareal på Kampenesmosen ligger ute for salg.

Det pågår regulering av et næringsområde på Tune senter, som del av Smart City satsningsområde på Grålum.

Det vil bli satt i gang en større områderegulering av Maugesten, for utvikling til et nytt boligområde.

Alle eiendomsutviklingsprosjektene vil i tillegg til å bidra til samfunnsutviklingen i Sarpsborg, gi fremtidige salgsinntekter. Det er innarbeidet en inntekt fra salg av kommunal eiendom i handlingsplanperioden på ca. 130 mill. kr.

Investeringer (tall i mill. kr)

	Tidl. bevilget	Bud 17	Bud 18	Bud 19	Bud 20
Kommuneområde teknisk					
Enhet eiendom					
Nytt nødstrømsaggregat Sarpsborg rådhus	0,60	0,90			
Hafslund skole varmpumpe	2,20	0,90			
Fyrrom Kurland skole	1,00	1,00			
Varmpumpe Torsbekkdalen		0,50			
Tune adm bygg 2 ventilasjon				3,00	
Tune adm bygg oppgradere fyrrom		1,00			
Borgen skole SD anlegg		0,35			
Ullerøy skole, SD-anlegg og ventilasjon			0,80		
ENØK styrings- og varslingsanlegg				2,00	2,00
Kurland skole, SD-anlegg		1,00			
Varteig skole, SD-anlegg		0,90			
Hafslund skoler, SD-anlegg		1,50			
Ventilasjon Sandbakken		2,00			
Jelsnes skole, SD-anlegg		0,30			
Sarpsborg rådhus, SD-anlegg og ventilasjon		3,00	3,00	9,00	
Rehabilitering og sikring av bygg			2,00	2,00	2,00
Heiser		1,50	1,50	1,50	1,50
Forskriftskrav (Brann, legionella m.m)		1,00	1,00	1,00	1,00
Universell utforming kom. bygg		1,00	1,00	1,00	1,00
Rehabilitering Sarpsborghallen- svømmehall		0,50	5,00		
Rehabilitering av tak Sarpsborg rådhus		6,00			
Ventilasjons anlegg Borgen skole		0,75			
Regulering og opparbeidelse Tune senter II			10,00	10,00	
Regulering boligfelt Maugsten	0,50	0,50			
Regulering/utvikling Yvenåsen	4,00		7,00	10,00	
Strategisk oppkjøp og utvikling av eiendom		25,00	5,00	5,00	5,00
Sum enhet eiendom	8,30	49,60	36,30	44,50	12,50
Enhet kommunalteknikk					
Park					
Opprustning parker og plasser		1,00	1,50	1,50	1,50
Lekeplass kvartal 88		0,50			
Vann					
Uforutsette prosjekter vann		1,00	1,00	1,00	1,00
Vannledningsnett					
Vannledning Furuholmen - Varteigveien	0,10	2,00			
Vannledning Bøkrisset - Brenneveien	0,20	2,00			
Vannledning Varteigveien - Kinndalveien	0,20	1,50			
Vannledning Baterød- Elvestad (Nipa)	2,00	40,50	3,00		
Vannledning Elvestad-Brysemyr (Nipa)		9,00			
Vannledning Elvestad-Kampenenes (Nipa)			3,70		

	Tidl. bevilget	Bud 17	Bud 18	Bud 19	Bud 20
Vannledning Sikkeldsveien - Lindemarkveien		1,50			
Vannledning Elvestad- Isefoss (Nipa)	1,00		11,00		
Vannledning Klavestadhaugen (separering)	2,00	13,00	9,00		
Vannledning Klavestadhaugen-Sandbakken (separering)			0,50	10,00	14,00
Sanering Olsokveien1	1,00	4,00			
Separering Ringgt/Krusesgt/Tordensgt/Dovregata		2,50	1,10		
Separering Albert Moskausv/Sarpsborgvn			2,70		
Separering Lundgårds vei				1,80	
Ringledning Elvestad- Hugeveien (Rundkjøring RV111)		7,50	5,00		
Separering Brusevoldbekken (sone 404)			1,00	7,50	
Separering Kalabekken			8,50	6,50	
Separering Hafslundskogen				1,00	6,50
Avløpstiltak Guslund/Hauge/Bede			0,50	2,00	
Separering nedslagsfelt Brevikbekken (Tunevannet)			5,00	10,00	10,00
Vannledning Tunejordet vest		5,00			
Vannledning Maugestensveien- Finnestad 1.e			1,80		
Vannledning Maugestensveien- Finnestad 2.e			2,20		
Vannledning rv.109	0,40				37,50
Vannledning Pellygata		10,00			
Spredt bebyggelse vann Solli/Vister anl. 6,12,13,16				4,00	
Vannledning Høk - Døle		3,00			
Vannledning separering Sandesundsveien- Valkyriegata/Holbergsgate		2,30			
Vannledning separering St.Mariesgate,Sverdruppsgate-Volldgata		2,50			
Vannledning separering Rosenkrantzgate		1,00			
Tekniske installasjoner vann					
Oppgradere trykkforsterkere Hasleåsen		1,00			
Oppgradere trykkforsterkere Hevingen			1,00		
Pumpestasjon Elvestad (Nipa)		2,00	7,00		
Oppgradere trykkforsterkere Nygårdsveien		1,00			
Oppgradere trykkforsterkere Bassengveien				2,00	
Utrede høydebasseng Stikkaåsen			0,50		
Utrede høydebasseng søndere Skjeberg			0,50		
Sammenkobling reservevann Gaupefaret høydebasseng			1,50		
Nytt vannverk Isesjø/kapasitetsøkning Baterød		0,50			
Avløp					
Uforutsette prosjekter avløp		1,00	1,00	1,00	1,00
Avløpsnett					
Avløpsledning Hannestad- Brevikbekken (fv.109)	0,80				6,20
Avløpsledning Bryggeriet- Elvestad (Nipa)	2,00	33,60			
Avløpsledning Bryggeriet-Elvestad e.2 (Nipa)	2,00		3,40		
Avløpsledning Elvestad- Isefoss (Nipa)	1,00		11,00		
Avløpsledning Tunejordet Vest	1,00	16,00			

	Tidl. bevilget	Bud 17	Bud 18	Bud 19	Bud 20
Sanering Olsokveien	1,00	4,00			
Separering Ringgt/Krusesgt/Tordensgt/Dovregata		2,50	1,10		
Separering Albert Moskausv/Sarpsborgvn			2,70		
Separering Lundgårdsvei				1,80	
Avløpsledning Klavestadhaugen (separering)	2,00	15,00	9,00		
Avløpsledning Klavestadhaugen-Sandbakken (separering)			0,50	10,00	14,00
Avløpsledning Elvestad-Brusemyr (Nipa)		9,00			
Avløpsledning Elvestad-Kampenenes (Nipa)			3,70		
Separering Brusevoldbekken			1,00	7,50	
Separering Kalabekken			8,50	6,50	
Separering Hafslundskogen				1,00	6,50
Avløpstiltak Guslund/Hauge/Bede			0,50	2,00	
Separering nedslagsfelt Brevikbekken (Tunevannet)			5,00	10,00	10,00
Separeringsledning Dovresgt-Torsbekkdalen		1,00			
Påkoblingsledning Hasle til sjøledning Elvestad (Nipa)			0,50	0,50	
Avløpsledning rv.109	0,40				37,50
Avløpsledning Pellygata		10,00			
Separering Sandesundsveien- Valkyriegata/Holbergsgate			2,30		
Separering St.Mariesgate,Sverdruppsgate-Volldgata		2,50			
Separering Rosenkrantzgate		1,00			
Tekniske installasjoner avløp					
Pumpestasjon Elvestad (Nipa)	0,50	3,50	3,00		
Oppgradering Slambygg 1 (Alvim renseanlegg)		10,00	10,00		
Oppgradering avløppumpestasjoner		3,00	3,00		
Avløp spredt bebyggelse					
Lundeveien-Moene	0,20	1,80			
Bøkrysset - Brenneveien	0,20	3,40			
Furuholmen - Varteigveien	0,10	3,80			
Varteigveien - Kinndalsveien	0,20	2,40			
Bråtenåsen- Bergbykroken		1,80			
Sikkelandsveien - Lindemarkveien		2,30			
Iseveien - Kampenes		1,40			
Maugestensveien- Finnestad 1.e			2,70		
Maugestensveien- Finnestad 2.e			3,50		
Spredt bebyggelse Solli/Vister anl. 6,12,13,16				8,00	
Avfallsbehandling					
Nedgravde løsninger for avfall		2,00	1,00	1,00	1,00
Innsamling av hageavfall (beholdere)		0,50	0,50		
Samferdsel					
Opsund bru gang og sykkelvei	23,00	20,00	1,00		
Gang, sykkel og kollektiv sentrum - inkl. Pellygata	3,00	3,00	7,00		
Boligsoneparkering plasser og automater	2,00	1,00	1,00		
Universell utforming av bysentrum	4,80	1,10	1,50	1,00	1,00

	Tidl. bevilget	Bud 17	Bud 18	Bud 19	Bud 20
Gang og sykkelveier inkl. gatelys (Sykkelbyen Nedre Glomma)	2,50	0,50	0,50		
Oppgradering av kommunale veier		1,20	9,80	10,00	10,00
Oppgradering Sandesundsveien- Valkyriegata/Holbergsgate			1,20		
Oppgradering St.Mariesgate,Sverdruppsgate-Volldgata		1,50			
Oppgradering Rosenkrantzgate		3,20			
Oppgradering Opstadveien			2,80		
Oppgradering Ågårdsveien		2,00			
Oppgradering Olsokveien		5,00			
Oppgradering Ringgt/Krusesgt./Tordensgt/Dovregata		3,60			
Oppgradering Albert Moskausv.			2,70		
Oppgradering Lundegårdsvei				1,80	
Universell utforming av bussholdeplasser		0,90	0,90	0,90	0,90
Gatelys tiltak og dataprogram			4,10	4,10	0,90
Veidel av hovedplan vann og avløp		4,00	4,00	4,00	4,00
Sanntidsinformasjon på holdeplasser		1,00			
Sykkelparkering Sarpsborg sentrum		1,20			
Trafikksikkerhetstiltak (trygge skoleveier/fartsbegrensende tiltak)		5,00	5,00	5,00	5,00
Verksted og transport					
Biler og maskiner, vann og avløp		2,60	1,10	1,30	1,40
Biler og beredskap brann					5,50
Biler og maskiner vei/grønt		3,50	1,40	0,40	2,80
Traktor Sarpsborg stadion				0,70	
Biler maskiner og annet teknisk utstyr verksted/transport/vaskeri		5,00	5,00	5,00	5,00
Feiebil				2,20	
Biler og maskiner renovasjon		3,50	3,60	3,00	4,00
Sum enhet kommunalteknikk	53,60	314,60	194,50	136,00	187,20
Sum kommuneområde teknisk	61,90	364,20	230,80	180,50	199,70

RÅDMANN

PRIORITERINGER OG ØKONOMISKE RAMMER

Drift

Formannskapetets tilleggsbevilgningskonto er styrket med 1 mill. kr, fra 2 mill. kr til 3 mill. kr. Hensikten er å gi rom for støtte til ulike typer prosjekter innen næringsutvikling eller byutvikling i tiden etter byjubileet. Det er viktig at kommunen har mulighet til å støtte opp om gode initiativ for å gjøre Sarpsborg til et bedre sted å bo, jobbe og besøke. Eventuelt kan det settes en eller flere frister for denne type søknader i løpet av året slik at

formannskapet kan vurdere dem opp mot hverandre.

Rådmannskapetlet omfatter også en del felleskostnader som ikke hører naturlig hjemme under kommuneområdene, eksempelvis kontingent til KS og andre sammenslutninger kommunen er medlem av.

Viktigste driftsendringer	2017	Kommentarer
Formannskapetets tilleggsbevilgningskonto	1,0	Styrkingen skal gi rom for støtte til by- og næringsutviklingsprosjekter

Fordeling driftsrammer (tall i mill. kr)						
	R - 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19	Bud 20
Rådmann	7,86	8,35	8,54	8,54	8,54	8,54
Sum rådmann	7,86	8,35	8,54	8,54	8,54	8,54

AVGIFTER, GEBYRER OG EGENBETALINGER 2017

Fra 1.5.2016 utgjør grunnbeløpet i folketrygden (G) kr 92 576. Neste regulering vil skje fra 1.5.2017. Enkelte av betalingssettsene er fastsatt i forhold til grunnbeløpet i Folketrygden. Beløpsgrensene reguleres i samsvar med endringer i G (en gang i året).

Kommuneområde velferd

- a) Egenandeler for praktisk bistand inkl. tilrettelegging av måltider og opplæringstjenester hjemlet i Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. av 24.06.11:

Beløpsgrenser	Abb. grense i t/mnd.	Abb.pris pr. mnd i 2016	Timepris i 2016	Abb.pris pr. mnd i 2017	Timepris i 2017
Inntekt < 2G	3	190	63	195 ²⁶	65
Inntekt 2G-3G	10	1 514	163	1 552	167
Inntekt 3G-4G	15	3 358	249	3 442	255
Inntekt > 4G	15	4 799	337	4 919	345

Tabellen er utarbeidet i forhold til grunnbeløpet i folketrygden (G). Beløpsgrensene reguleres i samsvar med G (en gang i året).

- b) Korttidsopphold i henhold til forskrift p.t. (kr 150 i 2016) kr 155 per døgn.

- c) Trygghets- og smykkealarmer per mnd.:

	2016	2017
Inntekt < 2G	170	174
Inntekt > 2G	231	237

Betalingen gjelder trygghets- og smykkealarmer for hjemmeboende og beboere i bofellesskap.

- d) Priser på mat:

Betaling for mat (stk. pris inkl. transport)	2016	2017
Frokost	30	31
Middag	96	98
Grøt	41	42
Kveldsmat	30	31
Tjenester til beboere i bofellesskap og bosenter (priser per måned)		
Frokost	735	753
Middag	2 670	2 737
Kveldsmat	735	753

- e) Vederlag for opphold i institusjoner m.v. følger gjeldende forskrifter.

²⁶ Reguleres iht. maksimalbeløpet i forskrift

- f) Takster/egenandeler for legetjenester er i forhold til sentrale signaler/føringer.
- g) Egenandel vaksinekontor (2016: kr 205): kr 210
- h) Gebyr for transport til aktivitetssenter:
Alle brukergrupper – tur/retur (2016: kr 64): kr 66 per dag.
- i) Godtgjøring av avlastere og støttekontakter oppjusteres med 2,7 %.
- j) Godtgjøring for omsorgslønn justeres til kr 118 per time.
- k) Husleiene i kommunalt disponerte boliger reguleres i samsvar med konsumprisindeksen.

Særlige bestemmelser om regulering gjelder for boligene som i tråd med bystyrets vedtak 25.09.14 fikk avvirket inntektsbasert husleie.

- l) Betaling av strøm i bofellesskapene reguleres i samsvar med konsumprisindeksen.
- m) Økonomisk sosialhjelp økes med 2,5 %.

Kommuneområde oppvekst

a) Barnehager

Betalingene følger maksprisbestemmelsene som er statlig regulert. Betalingen gjelder per måned og innkreves 11 ganger i året.

	2016 (pris per mnd.)	2017 (pris per mnd.)
Bruttoinntekt over kr 500 500 (makspris)	2 655	2 730
Foreldre med brutto person- og kapitalinntekt under kr 500 500 kan søke kommunen om redusert betaling. Fastsetting av oppholdsbetaling skjer etter fremlagt dokumentasjon av inntekter.	Maks 6 % av familiens inntekt for første barn	Maks 6 % av familiens inntekt for første barn
Foreldre med brutto person- og kapitalinntekt under kr 417 000, gjelder barn som er 3,4 og 5 år, kan søke kommunen om gratis kjernetid. Fra 1. august justeres beløpet opp til 428 000. Fastsetting av oppholdsbetaling skjer etter fremlagt dokumentasjon av inntekter.	Kr 0 for inntil 20 timer (gratis kjernetid)	Kr 0 for inntil 20 timer (gratis kjernetid)
Betaling for kost	215	220
Gebyr for forsinket henting (per påbegynt halvtime)	260	270
Kjøp av enkeltdager (per dag)	215	220
Betaling for deltidsplasser	I forhold til plassens størrelse	I forhold til plassens størrelse
Søskenmoderasjon for barn nr. 2	30 %	30 %
Søskenmoderasjon for barn nr. 3 ->	50 %	50 %

Søskenmoderasjonsordningen og oppholdsbetaling for familier med lav betalingsevne gjelder også for privat barnehageplass i Sarpsborg kommune. Fastsetting av oppholdsbetaling for familier med lav betalingsevne skjer etter fremlagt dokumentasjon av inntekter.

b) Skolefritidsordningen (SFO)

Betalingen gjelder per måned og innkreves 11 ganger i året for alle deltakere i ordningen fra 1. – 4. trinn.

	2016 (pris per mnd.)	2017 (pris per mnd.)
Bruttoinntekt over 3G	2 540	2 605
Foreldre med brutto årsinntekt under 3G og som ikke mottar støtte til barnetilsyn, kan søke kommunen om redusert betaling med 40 % reduksjon. Fastsetting av oppholdsbetaling for familier med lav betalingsevne skjer etter fremlagt dokumentasjon av inntekter. Inntektsgrensene, som er knyttet opp til grunnbeløpet i Folketrygden, justeres ved oppstart av nytt skoleår.	1 524	1 563
Foreldre med brutto årsinntekt under 2G og som ikke mottar støtte til barnetilsyn, kan søke kommunen om redusert betaling med 60 % reduksjon.	1 016	1 042
Betaling for kost	Inkl. i prisen	Inkl. i prisen
Betaling for deltidsplasser	I forhold til plassens størrelse	I forhold til plassens størrelse
Bruk av bare morgentilbudet (mat er ikke inkl. Innteksregulert som ovenfor)	1 065	1 090
Ettermiddagstilbud	2 130	2 185
Kjøp av enkeltdager	215	220
Kjøp av enkeltdager i skolens ferier ^{*27}	275	280
Gebyr for forsinket henting (per påbegynt halvtime)	260	265
Søskenmoderasjon for barn nr. 2	30 %	30 %
Søskenmoderasjon for barn nr. 3	50 %	50 %

c) Annet

	2016 (pris per mnd.)	2017 (pris per mnd.)
Språkgruppe for minoritetsspråklige førskolebarn (8 timer/uke)	270	275

²⁷ Krever økt bemanning i SFO.

Kommuneområde samfunn

a) Idrettsanlegg

Med voksen menes alle senior-, old boys- og bedriftslag. Junior og yngre lag regnes som barn.

Sted, tider etc.	2016	2016	2017	2017
Alle satser per time	Voksen	Barn	Voksen	Barn
SPARTA AMFI OG UNGDOMSHALLEN				
Mandag - søndag Gratis for Sarpsborgs grunnskoler, maks 100 personer	950	105	975	108
Arrangement/kamp	950	275	975	280
SARPSBORG STADION OG OPSUNDBANEN				
Kunstisbanen				
Mandag - søndag Gratis for Sarpsborgs grunnskoler	950	105	975	108
Arrangement/kamp	950	275	975	280
Naturgress- og grusbaner				
Leie av bane	185	105	190	108
Leie av bane til arrangement/kamp	545	275	560	280
Kunstgress Sarpsborg stadion				
Leie av bane (Gratis for Sarpsborgs grunnskoler)	950	445	975	460
Kalnes friidrettsstadion				
Leie til trening (lør-, søndager og utenom skoleåret uten garderobes)	185	105	190	108
Leie til arrangement	545	275	560	280
FLERBRUKSHALLER				
Sarpsborghallen, Skjeberghallen, Tindlundhallen, Grålumhallen, Kalneshallen				
En håndballbane til trening	290	105	295	108
En håndballbane til arrangement/kamp	545	275	560	280
Idretts hall Sandesundsveien skole	145	50	150	50
Idretts hall Sandesundsveien - arrangement	275	140	280	145
SVØMMEHALLER *				
Sarpsborghallen, enkeltbesøk Honnør, studenter og vernepliktige betaler samme sats som barn	50	25	50	25
Sarpsborghallen, klippekort – 6 klipp	250	125	250	125
Sarpsborghallen, klippekort – 12 klipp	450	-	450	-
Sarpsborghallen, foreninger/idrettslag - hele hallen	290	105	295	108
Sarpsborghallen, foreninger/idrettslag - 2 baner	155	60	160	60
Sarpsborghallen arrangement	545	275	560	280
Bassengene ved Tindlund, Kurland, Lande og Sandbakken - foreninger/idrettslag	155	60	160	60

Betalingssetser for enkeltbesøk og klippekort i Sarpsborghallen er ikke prisjustert, da dette ansees uhensiktsmessig med tanke på veksel og trykte klippekort.

Sted, tider etc.	2016	2016	2017	2017
Alle satser per time	Voksen	Barn	Voksen	Barn
GYMNASTIKKSALER				
Gjelder ved gymsalene ved grunnskolene og 1/3-hallen på Kalnes	80	0	80	0

Følgende særskilte bestemmelser gjelder:

- Når det er avsatt tider til publikumsgåing i Sparta Amfi, Ungdomshallen og kunstisbanen på Sarpsborg stadion er dette gratis.
- Aktivitetsdager i høst-, vinter- og sommerferie på kunngjorte tidspunkter er barn og ungdoms bruk av ishallene og bandybanen gratis.
- Leietakere fra andre kommuner og kommersielle aktører betaler 100 % høyere satser.

b) Arenaleie

Arenaleie betales ved anleggene Sparta Amfi og Sarpsborg Stadion.

- 1) For serie-, sluttspill-, cup- og kvalifiseringskamper i fotball- og ishockey gjelder følgende betalingssetninger for hjemmelaget:

Sarpsborg stadion	2016	2017
Eliteserien menn	56 100	57 500
1 divisjon menn	44900	46 000
Eliteserien kvinner og 1. divisjon senior kvinner, samt 2. divisjon og lavere for kvinner og menn	3 400	3 500
Sparta amfi		
Eliteserien menn	24 600	31 500*
Eliteserien kvinner og 1. divisjon senior kvinner, 1. divisjon senior kvinner, samt 2. divisjon og lavere for kvinner og menn	3 400	3 500

(*) Bystyret vedtok i møte 17.03.16 å anskaffe nye vant i Sparta Amfi. Finansieringen av investeringen ble vedtatt slik:
«Utgifter til renter og avdrag og tilsvarende inntekter fra økt kampavgift innarbeides i budsjett 2017 og HÅ 2017-2020.

Ved spesielle arrangement som landskamp, konserter etc fastsetter rådmannen arenaleien.

- 2) Leietakere fra andre kommuner og kommersielle aktører betaler 100 % høyere satser.
- 3) Stilles det krav om ekstra tiltak, ut over det som finnes på anlegget, må arrangøren dekke utgiftene til dette i tillegg til arenaleien. Eventuelt materiell og utstyr som leietaker bringer inn på anlegget er leietakers eget ansvar.

c) Sarpsborg scene og Kulås amfi

Sarpsborg scene	2016	2017
Utleie av teatersalen med vestibyle og garderober for aktører og publikum (*)		
Kommersielle og utenbys leietakere:		
Teatersalen (forestilling inkl. husets lyd og lys)	13 500	13 500
Tillegg per ekstraprestilling samme dag	8 000	8 000
Leie av scene med garderober ukedag (prøver)	3 500	3 500
Leie av scene med garderobe helg (prøver)	8 000	8 000
Lokale amatører/frivillige:		
Teatersalen (forestilling, inkl. husets lyd og lys)	8 000	8 000
Tillegg per ekstraprestilling samme dag	4 500	4 500
Leie av scene med garderober ukedag (prøver)	1 700	1 700
Leie av scene med garderobe helg (prøver)	4 500	4 500

(*) Prisene for Sarpsborg scene er ikke prisjustert fordi tilsvarende lokaler i nærliggende områder har betalingssatser på tilsvarende eller lavere nivå.

All leie gjelder for inntil 8 timer, dersom ikke annet er avtalt. Alle arrangører forplikter seg til å selge billetter gjennom Sarpsborg scene. For dette betaler kommersielle aktører 10 % av netto billettinntekt (dvs. ekskl. mva. og billettavgift). Tilsvarende betaler lokale aktører 5 %.

Sarpsborg scene	2016	2017
Utleie av Galleri St. Marie og Folkets Bar (*)		
Kommersielle og utenbys leietakere:		
Konferansesalen, inntil 4 timer	1 380	1 410
Konferansesalen, mer enn 4 timer inntil en dag	2 240	2 300
Konferansesalen, pr dag ved leie mer enn 3 dager på rad	1 800	1 850
Lokale amatører/ frivillige:		
Konferansesalen, inntil 4 timer	850	870
Konferansesalen, mer enn 4 timer inntil en dag	1 380	1 410
Konferansesalen, pr dag ved leie mer enn 3 dager på rad	1 100	1 130
Annen utleie/tjenester		
Kommersielle og utenbys leietakere:		
Leie av flygel	3 000	Avtales
Eventuelt ekstraordinært renhold pr time	900	920
Teknisk kjentmann inntil 8 timer	2 000	Avtales (**)
Lydtenester inntil 8 timer	3 250	Avtales (**)

(*) Både Galleri St. Marie og Folkets Bar leies ut uten lydanlegg. Eventuell bruk av lydanlegg avtales særskilt. Ved utleie til kunstutstillinger som ikke er i regi av Sarpsborg kunstforening, avtales leieprisene i hvert enkelt tilfelle. Prinsippene om kommersielle og lokale amatører/frivillige legges til grunn. *Merk: Definisjon av utleiekategoriene: kommersielle, amatører, frivillige etc, framkommer i utleiereglementet for Sarpsborg scene og Kulås Amfi.*

(**) Kostnad for innleie av teknisk personell bestemmes av den til enhver tid gjeldende markedspris..

Sarpsborg scene	2016	2017
Lokale amatører/frivillige:		
Leie av flygel	2 000	Avtales
Eventuelt ekstraordinært renhold pr time	570	580
Teknisk kjentmann inntil 8 timer	1 500	Avtales
Lydtenester inntil 8 timer	2 500	Avtales
Mobil scene, Kulås Amfi og Scenebygget		
Utleie av den mobile scenen (Gjelder også for andre arenaer enn Kulås)		
Kommersielle og utenbys leietakere (*)		
Dag 1	15 000	20 000
Dag 2	10 000	15 000
Dag 3 og videre	7 500	10 000
Ekstra transportkostnader vil tilkomme dersom scenen benyttes utenfor Sarpsborg kommune		
Lokale amatører/frivillige		
Dag 1	5 000	5 125
Dag 2	4 000	4 100
Dag 3 og videre	3 000	3 080
Utleie av amfiet:		
Kommersielle og utenbys leietakere		
Dag 1	10 000	10 250
Dag 2	8 000	8 200
Dag 3 og videre	3 000	3 080
Lokale amatører/frivillige		
Dag 1	4 000	4 100
Dag 2	2 500	2 560
Dag 3 og videre	1 500	1 540
Utleie av scenebygget:		
Kommersielle og utenbys leietakere **		
Dag 1	30 000	30 750
Dag 2	20 000	20 500
Dag 3 og videre	10 000	10 250
Lokale amatører/frivillige*		
Dag 1	10 000	10 250
Dag 2	6 500	6 660
Dag 3 og videre	4 000	4 100

*) Prisene for utleie av mobil scene er økt for at de skal være tilpasset markedet samt hensynta drifts- og vedlikeholdskostnader.

**) Strømforbruk kommer i tillegg.

d) Kulturskolen:

Elevavgift per skoleår	2016	2017
Familieinntekt større enn 4G (i 2016: 3G)	3 550	3 820
Familieinntekt mindre enn 4G (i 2016: 3G)	2 130	2 292
Søskenmoderasjon for det yngste barnet (betalingssats)	60 %	60%
Flerinstrumentmoderasjon (betalingssats)	60 %	60%
Instrumentavgift (for de som ønsker å leie instrument)	450	500
For instrumenter som lånes uten undervisningsplass (leie per år)	1 000	1 000
Kostymeavgift for dans	220	220
Materialkostnader billedkunst	220	220
Kulturskoletilbud med fordypning*	6 760	7 275

*Kulturskoletilbud gis til elevene minimum 1. gang per uke i skoleåret.

Elevene som deltar på kulturskoletilbud med fordypning har et høyere timetall i sin kjerneaktivitet. I tillegg til det, får disse elever teori/ gehørslære og interpretasjon (innstudering av verker med pianist). Betalingssatsene er økt med 5 % utover den generelle prisveksten på 2,5 prosent.

e) Bibliotek:

Avgifter, betaling for erstatning av media og purreavgifter innkreves etter selvkostprinsippet.

f) Kirken:

Tekst	2016	2017
Utenbys begravelse/kremasjon	4 715	4 960
Leie av kirkebygg ved begravelse/bisettelse	870	920
Leie av kirkebygg ved begravelse/ bisettelse – for innbyggere fra andre kommuner	1 460	1 540
Urneforsendelse	510	540
Urnedsettelse – utenbys	800	840
Gravfesteavgift – kistegrav	215	230
Gravfesteavgift – urnegrav	175	190
Fjerning av gravminne inkl. mva.	480	510
Bolting av gravminne inkl. mva.	685	720
Oppretting av gravminne inkl. mva.	685	720
Andre tjenester, pris pr. time inkl. mva. + materialer	460	490
Gravlegging på navnet minnelund inkl. mva.	Ny	5 000

Satsene er prisjustert med 5 % og deretter avrundet oppover til nærmeste 10 kr.

Øvrige satser som gjelder kirkelig sektor for eksempel utleie av kirkebygg, fastsettes av Kirkelig fellesråd. Det er inngått egne avtaler om pris på kremasjon med kommunene Askim, Moss og Fredrikstad.

NY - Reserverer plass til navneskilt nr. 2 ved siden av det 1., betaler det dobbelte, gjelder navnet minnelund

g) Reguleringsplaner:

Beregningstidspunkt

Gebyret beregnes etter de satser som gjelder på det tidspunkt som fullstendig planforslag er registrert mottatt.

Betalingstidspunkt

Gebyret for reguleringsplaner og konsekvensutredninger må være betalt før saken legges ut til offentlig ettersyn første gang. Mindre endringer i reguleringsplaner faktureres når vedtak fattes.

Gebysatser ved detaljregulering

For reguleringsplaner fastsettes gebyret etter arealets størrelse og etter følgende satser:

	2016	2017
Regulert areal mindre enn 5 daa	115 000	118 000
Regulert areal mellom 5 daa og 10 daa	144 000	148 000
For hvert påbegynt 5 daa over 10 daa betales et tilleggsgebyr på	20 500	21 000

Mindre endringer i reguleringsplan

For mindre og små endringer i reguleringsplan betales et behandlingsgebyr på kr 30 000.

Forlengelse av planvedtak

Søknadsbehandling om forlengelse av planvedtak: kr 30 000.

Utbyggingsavtaler

Behandlingsgebyr for godkjent utbyggingsavtale: kr 11 000.

Konsekvensutredninger

For planer som faller inn under forskrift om konsekvensutredning skal det betales et tilleggsgebyr som tilsvarer 50 % av satsene for selve reguleringsplanen.

Maksimumsgebyr

Gebyr for en enkelt plan skal ikke overstige kr 700.000.

Gebyr for eventuell konsekvensutredning kommer i tillegg. Maksimumsgebyret for planbehandling med konsekvensutredning er kr 950 000.

Tilleggsgebyr

Kommunen kan kreve tilleggsgebyr pr time dersom forslagsstiller fremmer endringsforslag underveis.

Tilbaketrekking av sak

Ved skriftlig tilbaketrekking av en sak før den legges ut til offentlig ettersyn, skal det betales 50 prosent av fullt gebyr. Det samme gjelder når en sak må anses uaktuell som følge av manglende oppfølging av saken fra forslagsstiller.

- h) Gebyr for behandling av delingssaker etter plan og bygningsloven økes med gjennomsnittlig 3 %.

- i) Gebyr for behandling av byggesaker etter plan og bygningsloven økes i gjennomsnitt med 3 %.
Maksimumsgebyret for hvert enkelt tiltak settes til kr 670 000 (2016: kr 650 000).

For tiltak som krever dispensasjon ilegges i tillegg følgende gebyr:

- For dispensasjon fra arealplanformål eller byggeforbud etter plan og bygningsloven økes gebyret til kr 15 500 (2016: kr 15 000).
- For dispensasjon fra bestemmelser i arealplaner eller bestemmelser i plan- og bygningsloven med forskrifter fastsettes gebyret til kr 7 700 (2016: kr 7 500).

- j) Gebyr etter matrikkeloven (oppmålingsgebyr) økes i gjennomsnitt med 3 %.

- k) Gebyr etter lov om eierseksjonering:
Gebyret fastsettes lik 5 ganger rettsgebyret - med befarung.
Gebyret fastsettes lik 3 ganger rettsgebyret - uten befarung.

- l) Gebyr for behandling av delingssaker etter jordloven § 12 fastsettes av staten for 2017: kr 2 000.

- m) Gebyr for behandling av konsesjon fastsettes etter konsesjonsloven §§ 2 og 3 for 2017: kr 5 000.

- n) Fellingsavgifter fastsettes av miljøverndepartementet:
Fellingsavgift for voksen elg fastsettes til kr 510.
Fellingsavgift for elgkalv fastsettes til kr 300.

- o) Saksbehandling, kontroll og tilsyn etter forurensningsregelverket som ikke fastsettes av staten økes gjennomsnittlig med 3 %.

Kommuneområde organisasjon

Startlån (prisene er uendret fra 2016):
Termingebyret for Startlån er kr 35.
Etableringsgebyret for Startlån er kr 1 500.

Kommuneområde teknisk

Tjenester som ikke er merverdiavgiftspliktige:

- a) Leiepris ved bruk av veiareal samt fortau til byggearbeid:

Tidsperiode/uke	2016	2017
0- 2 Pris per m ² /uke	0	0
3-29 Pris per m ² /uke	14,5	15
30-52 Pris per m ² /uke	16,5	17
53--> Pris per m ² /uke	18,5	19

Minimum leiepris fra og med 3. uke økes fra kr 1 300 til kr 1 340.

b) Torgleie:

Leieperiode	2016	2017
Pr. dag	245	250
Pr. uke	780	800
Pr. mnd.	1 600	1 640
Pr. ½ år	2 600	2 700
Pr. år	5 100	5 250

Torghandlere som benytter torget hele eller halve året til sin virksomhet har gratis leie etter søknad. Kommune fører tilsyn med praktiseringen.

c) Gravearbeid og arbeidstillatelse i gater, veier og plasser:

Kostnadstype/ Veiklasse	Minimums- beløp kr		Tillegg i kr per m ²							
			1– 20 m ²		21 – 50 m ²		51 – 500m ²		Over 500m ²	
	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Kontrollgebyr	2 300	2 358			51	52	25	26		
Verdiforringelse samlevei	330	340	37	38	30	31	22	23	20	21
Verdiforringelse boligvei	330	340	40	41	22	23	18	19	14	14
Verdiforringelse G/S-vei og fortau	330	340	22	23	18	19	13	13	12	12

d) Utarbeidelse av skilt og sperreplaner:

	Liten		Mellomstor		Stor		Omfattende	
	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Skilt og sperreplaner	410	420	680	700	1 380	1 420		Etter avtale

Tjenester som er merverdiavgiftspliktige:

e) Vann og avløp (inkl. mva.):

Avgiftstype	2016	2017
Fastgebyr for vann per boenhet	752	752
Variabelt gebyr for vann per m ³	10,30	10,30
Fastgebyr avløp per boenhet	984	1 028
Variabelt gebyr for avløp per m ³	14,98	15,65
Oppmøtegebyr ved manglende avlesning av vannmåler	1 510	1 510
Tilknytningsgebyr for vann og avløp fastsettes til:		
Per gebyrpliktig eiendom, vann	756	756
Per gebyrpliktig eiendom, avløp	756	756
Vannmålergebyr per år	300	300
Slamtømmegebyr for 0-3 m ³ tank	1 820	1 820
Tilleggsgebyr for tank over 3 m ³ (per m ³)	496	496

f) Renovasjonsgebyr

Pris for husholdning (inkl. mva.) – selvkost:

Avgiftstype	2016	2017
Fastgebyr, husholdningsrenovasjon	1 100	1 100
Variabelt gebyr kr per liter	6,46	6,46
Fastgebyr for nedgravde løsninger kr per boenhet	1 750	1 750
Fradrag for hjemmekompostering etter avtale	212	212
Renovasjonsgebyr fritidsbolig	860	860
Henteordning for hageavfall oppstartspris	320	320
Henteordning for hageavfall per sesong	510	510

Perioden for innhenting av renovasjon fritidsbolig i 2015 er 19. mars til 9. oktober.

Pris for næringskunder inkl. mva. (utenfor selvkostområdet):

Avfallstype	2016	2017
Fastgebyr, per bedrift	780	800
Variabelt gebyr, restavfall per liter	8,00	8,20
Variabelt gebyr, papir per liter	1,80	1,90
Variabelt gebyr for nedgravde løsninger kr per levering (liten skuff 60 liter)	5,00	5,20
Variabelt gebyr for nedgravde løsninger kr per levering (stor skuff 100 liter)	8,00	8,20
Variabelt gebyr for nedgravde løsninger kr per tømning.	2 500	2 565

Pris for både husholdning (selvkost) og næringskunder (utenfor selvkostområde) inkl. mva.:

Avfallstype	2016	2017
Gebyr for bytting av avfallsbeholder	135	135
Gebyr for bytting av container	677	695
Ekstrahenting liten beholder	215	215
Ekstrahenting stor beholder	305	305
Ekstrahenting container	810	830
Ekstra sekk	20	20

Hentetillegg: Abonnenter som ønsker å få hentet beholderne ut over 3 meter fra veien betaler ekstra avgift etter følgende satser:

Volum	Avstand (pris per avstand)									
	< 10 m		< 20 m		< 30 m		< 40 m		< 50 m	
	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Beholder m 2 hjul (130l.-370l.)	210	210	210	210	590	590	750	750	870	870
Beholder med 4 hjul (660l. – 750l.)	480	480	480	480	1 770	1 770	2 230	2 230	2 640	2 640

Bevegelseshemmede kan etter søknad få innvilget økt henteavstand uten merkostnad. Legeattest skal vedlegges søknad og behandles av velferd.

g) Levering av grovavfall til Gatedalen miljøanlegg per kg inkl. mva.:

Avgiftstype	Avgift 2016 inkl. sluttbehandlings - avgift	Avgift 2017
Sortert avfall til gjenvinning (papp, papir, metaller, plastemballasje, sortert EE-avfall, hageavfall fra husholdninger, farlig avfall fra husholdninger)	0	0
Trevirke (ikke impregnert)	0,85	0,90
Hageavfall, næring	0,85	0,90
Farlig avfall fra næring (unntatt impregnert trevirke og eternitt som går som annet avfall)	14,20	14,60
PCB vinduer (maks pris per kg)	1,66	1,70
Usortert avfall (etter avtale med kommunen)	3,30	3,40
Annet avfall	2,18	2,25
Restavfall levert med personbil uten henger (Pickup, varebil og andre betaler etter vekt)	50	50

- Rådmannen gis fullmakt til å tillate gratis levering av rester fra ikke-kommersielle loppemarkeder og bruktbuikker (jf. sak 141/12 i Plan- og økonomiutvalget).
- Rådmannen gis fullmakt til å inngå avtale om levering av avfall på kreditt med firmaer uten restanser på skatter og avgifter, og som jevnlig leverer mye avfall til Gatedalen miljøanlegg.
- Rådmannen gis fullmakt til å kunne avtale pris med innsamlere av næringsavfall.
- Rådmannen gis fullmakt til å avtale levering av usortert avfall.

h) Brann:

Feiegebyr fastsettes til kr 485 per pipeløp inkl. mva.

Gebyr ved manglende klargjøring for feiing av pipeløp ved 2. oppmøte: kr 1 550 inkl. mva.

i) Parkering (inkl. mva.):

Avgiftsbelagte langtidsparkeringsplasser Tid: Mandag – fredag kl. 08.⁰⁰ – 16.⁰⁰, lørdag kl. 08.⁰⁰ – 14.⁰⁰	2016	2017
Parkeringsavgift korttidsleie per time	21	22
Parkeringsavgift langtidsleie per dag	67	69
Parkeringsleie (per plass) per ½ år	3 000	3100
Parkeringsleie (per plass) per år	5 800	6 000

Avgiftsbelagte korttidsparkeringsplasser med progressive avgifter. Tid: Mandag – fredag kl. 08.⁰⁰ – 16.⁰⁰, lørdag kl. 08.⁰⁰ – 14.⁰⁰	2016	2017
Parkeringsavgift første time	22	23
Parkeringsavgift andre time	24	25
Parkeringsleie tredje time	26	31
Parkeringsleie fjerde time og påfølgende	28	36

Gebyr for bruk av avgiftsbelagte parkeringsplasser i forbindelse med byggearbeider med mer inkl. mva.	2016	2017
Per dag	145	150
Per uke	510	520
Per mnd.	1 550	1 600
Per år	6 350	6 500

j) Leie av sandkasser og strøsand (inkl. mva.):

Tjeneste	2016	2017
Leie av strøsandkasse	790	800
Avtale om påfyll – inntil 3 ganger påfyllinger/sesong	1 080	1 100
Ekstra påfyll utover 3 påfyllinger	700	720

k) Vaskeritjenesten

Vaskeritjenesten	2016	2017
Vask av tøy til hjemmeboende (per mnd)	250	260

I) Utleiepriser for kommunale bygg per gang (ikke mva-pliktig på utleie)

Utleiepriser for kommunale bygg (gjelder per gang).		2016	2017
Fritznerbakken aktivitetssenter	Hver del	235	240
	Alle deler	800	825
	Alle deler helg	1 400	1 450
Lande bo senter	Hver del	235	240
	Alle deler	800	825
	Alle dager helg	1 400	1 450
Vestvold: Hele bygget	Ukedag	800	825
	Helg	1 400	1 450
Varteig rådhus	Kjøkken	155	160
	Grupperom	155	160
	Peisestue	380	390
	Kommunestyresal	635	655
	Hele huset	990	1 015
Ullerøy leirskole	Dag/døgn	1 740	1 800
	Helg	3 480	3 600
	Uke	5 220	5 400
Møterom Oskar Torp i Skjeberg rådhus	Dag (over 8 timer)	800	825
	0-4 timer		240
	4-8 timer		500

Andre betalingssatser

Betalingssatser som ikke er særskilt fastsatt økes med 2,5 %.

VEDLEGG

Budsjettskjema 1A (tall i mill. kr)						
	R -15	Bud 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19	Bud 20
Skatt på inntekt og formue	-1101,8	-1 156,0	-1 217,6	-1 223,7	-1 229,8	-1 236,0
Ordinært rammetilskudd	-1505,6	-1 555,0	-1 622,6	-1 630,7	-1 638,9	-1 647,1
Skatt på eiendom	-176,6	-188,0	-188,5	-206,0	-207,0	-209,0
Andre generelle statstilskudd:						
Andre direkte eller indirekte skatter	-8,4					
Flyktningetilskudd	-46,8	-72,2	-74,0	-74,0	-74,0	-74,0
Kompensasjonstilskudd - skole, pleie og omsorg, kirken	-12,9	-13,2	-12,5	-12,3	-12,0	-12,0
Sum frie disponible inntekter	-2852,2	-2 984,5	-3 115,2	-3 146,7	-3 161,7	-3 178,1
Renteinntekter	-36,44	-34,9	-30,5	-27,2	-27,0	-26,2
Aksjeutbytte	-19,35	-9,6	-1,0	-6,0	-6,0	-6,0
Gevinst finansielle instrumenter	-4,29					
Renteutgifter, provisjoner og andre finansutgifter	138,49	149,7	136,5	134,7	129,5	126,6
Tap finansielle instrumenter	0,47					
Avdrag på lån	158,11	159,1	156,7	162,8	169,2	172,7
Netto finansinntekter/-utgifter	237,00	264,3	261,7	264,3	265,7	267,1
Dekning av tidligere års regnskapsmessig merforbruk						
Til ubundne avsetninger	0,5	101,9	19,0	19,0	19,0	19,0
Til rentebufferfond			6,0	9,0	12,0	15,0
Til bundne avsetninger	0,0					
Bruk av tidligere års regnskapsmessig mindreforbruk	-0,5	-75,3				
Bruk av ubundne avsetninger	-2,1					
Bruk av bundne avsetninger						
Netto avsetninger	-2,03	26,5	25,0	28,0	31,0	34,0
Overført til investeringsbudsjettet		0,3		12,3	17,0	26,3
Til fordeling drift	-2617,2	-2 693,3	-2 828,5	-2 842,1	-2 848,0	-2 850,7
Fordelt drift	2 541,9	2 693,3	2 828,5	2 842,1	2 848,0	2 850,7
Merforbruk/mindreforbruk	-75,3	0,0	0,00	0,00	0,00	0,00

Avsetninger til fond i drift (tall i mill. kr)					
	Bud 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19	Bud 20
Ubundne avsetninger					
Avsetning til disposisjonsfond	7,6	25,0	28,0	31,0	34,0
Ubundne avsetninger	7,6	25,0	28,0	31,0	34,0

Noter:

Note 1 – skatteanslaget:

Budsjetterte skatteinntekter bygger på anslag i statsbudsjettet 2017. For årene 2018-2020 er det lagt inn en årlig realvekst i skatteinntektene på 0,5 % i forhold til anslag i KS sin prognosemodell frie inntekter. Modellen bygger på anslaget for skatt og rammetilskudd i statsbudsjettet 2017.

Note 2 – andre fiskale inntekter:

Inntekten fra salg av konsesjonskraft er basert på kjent kraftmengde og estimert pris.

Note 3 – generelle statstilskudd:

Anslaget er gjort ut fra de signaler som fremkommer i statsbudsjettet og annet materiale, informasjon fra departementene og kommunens egne vurderinger.

Note 4 – angivelse av forventet utbytte fra kommunale selskaper mv.:

Utbytte fra Østfold Energi AS er satt til 0 i 2017 og 5 mill. kr i resten av planperioden. Utbytte fra Skjebergkilen marina er satt til 1 mill. kr i hele perioden.

Note 5 – avsetninger til fond:

Det vises til tabell under budsjettskjema 1A og 1B.

Note 6 – bruk av fond:

Det vises til tabell under budsjettskjema 1A, 1B og 2A.

Budsjettskjema 1B - Fordeling driftsrammer (tall i mill. kr)

	Bud 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19	Bud 20
Kommuneområde velferd					
Enhet bolig og omsorg	28,43	32,57	31,77	31,77	30,97
Enhet helse	55,46	59,96	59,96	59,96	59,96
Enhet forebyggende tjenester	56,87	60,36	60,36	60,36	60,36
Enhet kompetansesenter rus og psykisk helse	55,80	60,49	60,49	60,49	60,49
Enhet kjøkken og kantine	11,00	11,26	11,26	11,26	11,26
NAV sosial	173,11	177,54	177,54	177,54	177,54
Omsorgstjenester	630,39	670,57	674,62	677,62	677,62
Boveiledning	259,94	263,95	263,95	266,35	285,95
Enhet barnevern	103,05	107,72	107,72	107,72	107,72
Kommunesjef velferd	-22,61	-11,68	-1,61	-3,01	-12,56
Sum kommuneområde velferd	1 351,46	1 432,74	1 446,06	1 450,06	1 459,31
Kommuneområde oppvekst					
Enhet kompetanse og kvalitet oppvekst	45,93	57,23	57,83	57,83	57,83
Enhet PPT	13,72	13,94	13,84	13,84	13,84
Barnehager	72,89	78,56	82,31	82,31	82,31
Skoler (inkl. enhet Norsksenteret og spes.ped. tiltak)	532,06	542,84	544,24	543,44	543,44
Kommunesjef oppvekst	272,39	273,76	272,26	269,66	269,66
Sum kommuneområde oppvekst	936,99	966,33	970,48	967,08	967,08
Kommuneområde samfunn					
Enhet plan og samfunnsutvikling	14,70	18,98	17,70	17,70	17,70
Enhet Kultur	47,63	48,56	47,98	48,88	48,88
Kirken	24,05	24,15	24,15	24,15	24,15
Enhet byggesak, landbruk og kart	14,72	17,32	16,92	16,92	16,92
Kommunesjef samfunn	8,23	8,56	8,66	8,76	8,76
Sum kommuneområde samfunn	109,32	117,59	115,43	116,43	116,43
Kommuneområde organisasjon					
Enhet HR	49,63	49,55	49,55	50,55	50,55
Enhet kommunikasjon og service	58,36	64,17	66,42	69,07	67,17
Enhet økonomi	17,68	18,98	19,38	19,38	19,38
Enhet kemner	11,30	11,53	11,53	11,53	11,53
Kommunesjef organisasjon	4,80	5,70	5,70	6,50	6,50
Sum kommuneområde HR	141,77	149,93	152,58	157,03	155,13
Kommuneområde teknisk					
Enhet eiendom	185,73	190,18	194,87	197,07	197,77
Enhet kommunalteknikk	-16,32	-19,48	-28,50	-30,87	-36,22
Enhet brann	33,56	34,62	34,62	34,62	34,62
Kommunesjef teknisk	5,60	4,75	4,75	4,75	4,75
Sum kommuneområde teknisk	208,57	210,07	205,74	205,57	200,92

	Bud 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19	Bud 20
Rådmann	8,35	8,54	8,54	8,54	8,54
Sum rådmann	8,35	8,54	8,54	8,54	8,54
Reserverte tilleggsbevilgninger	1,08	3,00	3,00	3,00	3,00
Tap på fordringer	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Overføringer fra staten:					
Ressurskrevende tjenester	-64,00	-60,00	-60,00	-60,00	-60,00
Konsesjonskraft inntekter	-1,20	-0,70	-0,70	-0,70	-0,70
Andre regnskapstekniske poster					
Sum fordelt til drift	2 693,3	2 828,49	2 842,1	2 848,0	2 850,7

Bruk av fond i drift (tall i mill. kr)					
	Bud 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19	Bud 20
Bruk av ubundne avsetninger					
Olavs hall		-0,90	-0,90		
Midler avsatt til administrasjon av flyktninger		-0,62			
Bruk av ubundne avsetninger	0,00	-1,52	-0,90	0,00	0,00
Bruk av bundne avsetninger					
Smart City Sarpsborg BY - sak 78/15		-0,25	-0,25		
Regionale utviklingsmidler					
Avløp			-1,00	-1,00	-1,00
Vannforsyning		-2,00	-3,00	-2,00	-0,70
Renovasjon		-1,60	-1,60	-1,30	-0,90
Bruk av bundne avsetninger	0,00	-3,85	-5,85	-4,30	-2,60
Til bundne avsetninger					
Feiing		0,15	0,15	0,15	0,15
Avløp		2,00			
Til bundne avsetninger	0,00	2,15	0,15	0,15	0,15

Budsjettskjema 2A (tall i mill. kr)						
	R - 2015	Bud 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19	Bud 20
Investeringer i anleggsmidler	651,96	611,87	506,60	363,90	339,20	421,30
Utlån og forskutteringer	159,31	175,51	160,00	160,00	160,00	160,00
Kjøp av aksjer og andeler	8,19	10,20	11,20	12,30	13,60	14,90
Avdrag på lån	499,58	190,61	60,00	60,00	60,00	60,00
Dekning av tidligere års udekket		0,00				
Avsetninger		4,64			3,40	11,40
Årets finansieringsbehov	1 319,03	992,83	737,80	596,20	576,20	667,60
Bruk av lånemidler	-1 000,78	-779,35	-494,97	-465,70	-378,08	-467,70
Inntekter fra salg av anleggsmidler	-82,52	-46,00	-24,10	-15,10	-40,10	-50,10
Tilskudd til investeringer	-41,15	-6,78	-88,80	-	-23,52	
Kompensasjon for merverdiavgift	-88,20	-52,05	-35,00	-30,00	-33,00	-43,50
Mottatte avdrag på utlån og refusjoner	-72,03	-73,84	-78,70	-72,10	-66,50	-61,50
Andre inntekter	-1,95	0,00				
Sum ekstern finansiering	-1 286,64	-958,02	-721,57	-582,90	-541,20	-622,80
Overført fra driftsregnskapet		-0,30		-12,30	-17,00	-26,30
Bruk av tidligere års udisponert						
Bruk av avsetninger	-32,40	-34,52	-16,23	-1,00	-18,00	-18,50
Sum finansiering	-1 319,03	-992,83	-737,80	-596,20	-576,20	-667,60
Udekket/udisponert	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Bruk av fond investeringer (tall i mill. kr)				
	Bud 17	Bud 18	Bud 19	Bud 20
Avsetninger til ubundne investeringsfond				
Avsetning mindreforbruk			3,4	11,4
Avsetninger			3,40	11,40
Bruk av ubundne investeringsfond				
Egenkapitalinnskudd KLP	-11,20			
Sarpsborg scene	-3,00		-5,00	
Finansiering av investeringer			-10,00	-15,00
Bruk av ubundne avsetninger				
Sarpsborg scene (tidligere avsatt kulturhus)	-1,50	-1,00	-3,00	-3,50
Miljøtiltak - oljefyring	-0,53			
Bruk av avsetninger	-16,23	-1,00	-18,00	-18,50

Budsjettskjema 2B - investeringer (tall i mill. kr)

	Tidl. bevilget	Bud 17	Bud 18	Bud 19	Bud 20
Kommuneområde velferd					
Enhet bolig og omsorg					
Boligsosiale formål		10,00	10,00	10,00	10,00
12 boliger Bodalsjordet	7,00	20,00	3,00		
Sum enhet bolig og omsorg	7,00	30,00	13,00	10,00	10,00
Kompetansesenter rus og psykisk helse					
Bofellesskap psykiatriboliger				5,00	30,00
Sum kompetansesenter rus og psykisk helse	0,00	0,00	0,00	5,00	30,00
Boveiledning					
Utbedring Holtenga bofellesskap		3,20			
12 boliger i bofellesskap Værn	4,00		42,00	9,00	
Utbygging Lunstikka bofellesskap	1,50	5,50			
Sum boveiledning	5,50	8,70	42,00	9,00	0,00
Kommuneområde oppvekst					
Skoler					
Handlingsprogram IKT skoler og barnehager 2017-2020		6,00	6,00	6,00	6,00
Nytt adm. IKT system skole og barnehager		1,00			
Kapasitetstiltak skole		2,00	2,00	2,00	2,00
Forprosjekt nye lokaler Norsksenter				0,20	
Utredning og utbedring av arbeidsplasser ved skolene	0,50		6,00	7,00	7,00
Utbedre arbeidsplasser Hafslundsøy barneskole		6,00	8,50		
Forprosjekt skole vest		1,50			
Ny skole vest				100,00	150,00
Omgjøre Alvimhaugen barnehage til skolelokaler		0,20	6,00		
Sum skoler	0,50	16,70	28,50	115,20	165,00
Barnehager					
Barnehage sentrum	56,00	6,00			
Barnehage Søndre Skjeberg	2,00	20,00			
Forprosjekt ny barnehage Alvim					0,50
Sum barnehager	58,00	26,00	0,00	0,00	0,50
Kommuneområde samfunn					
Enhet plan og samfunnsutvikling					
Planmidler Vingulmorkveien- Torsbekk	4,20	1,00			
Reguleringsplan veiløsning Grålum	0,50	2,50	1,20		
Hovedsykkelpåsen (regulering)		2,50	2,50		
Sum enhet plan og samfunnsutvikling	4,70	6,00	3,70	0,00	0,00

	Tidl. bevilget	Bud 17	Bud 18	Bud 19	Bud 20
Enhet kultur					
Sarpsborg scene- fase 1	9,10	6,00			
Sarpsborg scene fase 2			1,00	10,00	10,00
Tilpasninger idrettsbygg	0,50	0,50	0,50	0,50	0,50
Sandbakken idrettsarena	2,00	30,00	35,00		
Kirkelig fellesråd					
Maskiner og utstyr		0,25	0,25	0,25	0,25
Utbedring av kirketak		5,00			
Digitalisering av kartverk på kirkegårdene			0,50	0,50	0,50
Sum enhet kultur	11,60	41,75	37,25	11,25	11,25
Enhet byggesak, landbruk og kart					
Utstyr kart og oppmåling		0,25	0,25	0,25	0,25
Sum enhet byggesak, landbruk og kart	0,00	0,25	0,25	0,25	0,25
Kommuneområde organisasjon					
Enhet kommunikasjon og service					
Kommunedelplan kommunikasjon		1,70	0,90	0,30	0,30
Kommunedelplan kommunikasjon- skilt og profilering	0,10	0,10	0,10	0,10	0,10
Digitale møteplasser innbyggermedvirkning			0,20		
Fiberlinjer og tilhørende utstyr		1,00	1,00	1,00	
Fiberlinje og tilhørende utstyr Hafslundsøy	0,25	1,50			
Fiberlinje Sandbakken -Skjeberg	0,10	0,60			
Sikkerhetsløsning IKT		1,90			
Sentrale IKT-løsninger		1,00	1,00	1,00	1,00
Lisenser fellessystemer		0,50	0,50	1,20	0,80
Videreutvikling Sarpsborg.com		0,40	0,40	0,40	0,40
Videreutvikling sak og arkivsystem		0,60	0,40	0,10	0,10
Videreutvikle intranett og søkeløsning		0,40	0,40	0,40	0,40
Fjernarkiv	0,80	0,80			
Elektroniske arkiver		2,00	3,00	3,00	1,00
Sum enhet kommunikasjon og service	1,25	12,50	7,90	7,50	4,10
Enhet økonomi					
Oppgradering og nye moduler i felles fagsystemer		0,50	0,50	0,50	0,50
Sum enhet økonomi		0,50	0,50	0,50	0,50
Kommuneområde teknisk					
Enhet eiendom					
Nytt nødstrømsaggregat Sarpsborg rådhus	0,60	0,90			
Hafslund skole varmepumpe	2,20	0,90			
Fyrrom Kurland skole	1,00	1,00			
Varmepumpe Torsbekkdalen		0,50			
Tune adm bygg 2 ventilasjon				3,00	

	Tidl. bevilget	Bud 17	Bud 18	Bud 19	Bud 20
Tune adm bygg oppgradere fyrrrom		1,00			
Borgen skole SD anlegg		0,35			
Ullerøy skole, SD-anlegg og ventilasjon			0,80		
ENØK styrings- og varslingsanlegg				2,00	2,00
Kurland skole, SD-anlegg		1,00			
Varteig skole, SD-anlegg		0,90			
Hafslund skoler, SD-anlegg		1,50			
Ventilasjon Sandbakken		2,00			
Jelsnes skole, SD-anlegg		0,30			
Sarpsborg rådhus, SD-anlegg og ventilasjon		3,00	3,00	9,00	
Rehabilitering og sikring av bygg			2,00	2,00	2,00
Heiser		1,50	1,50	1,50	1,50
Forskriftskrav (Brann, legionella m.m)		1,00	1,00	1,00	1,00
Universell utforming kom. bygg		1,00	1,00	1,00	1,00
Rehabiliterer Sarpsborghallen- svømmehall		0,50	5,00		
Rehabilitering av tak Sarpsborg rådhus		6,00			
Ventilasjons anlegg Borgen skole		0,75			
Regulering og opparbeidelse Tune senter II			10,00	10,00	
Regulering boligfelt Maugsten	0,50	0,50			
Regulering/utvikling Yvenåsen	4,00		7,00	10,00	
Strategisk oppkjøp og utvikling av eiendom		25,00	5,00	5,00	5,00
Sum enhet eiendom	8,30	49,60	36,30	44,50	12,50
Enhet kommunalteknikk					
Park					
Opprustning parker og plasser		1,00	1,50	1,50	1,50
Lekeplass kvartal 88		0,50			
Vann					
Uforutsette prosjekter vann		1,00	1,00	1,00	1,00
Vannledningsnett					
Vannledning Furuholmen - Varteigveien	0,10	2,00			
Vannledning Bøkrysset - Brenneveien	0,20	2,00			
Vannledning Varteigveien - Kinndalveien	0,20	1,50			
Vannledning Baterød- Elvestad (Nipa)	2,00	40,50	3,00		
Vannledning Elvestad-Brysemyr (Nipa)		9,00			
Vannledning Elvestad-Kampen (Nipa)			3,70		
Vannledning Sikkeldsveien - Lindemarkveien		1,50			
Vannledning Elvestad- Isefoss (Nipa)	1,00		11,00		
Vannledning Klavestadhaugen (separering)	2,00	13,00	9,00		
Vannledning Klavestadhaugen-Sandbakken (separering)			0,50	10,00	14,00
Sanering Olsokveien	1,00	4,00			
Separering Ringgt/Krusesgt/Tordensgt/Dovregata		2,50	1,10		
Separering Albert Moskausv/Sarpsborgvn			2,70		
Separering Lundgårds vei				1,80	

	Tidl. bevilget	Bud 17	Bud 18	Bud 19	Bud 20
Ringledning Elvestad- Hugeveien (Rundkjøring RV111)		7,50	5,00		
Separering Brusevoldbekken (sone 404)			1,00	7,50	
Separering Kalabekken			8,50	6,50	
Separering Hafslundskogen				1,00	6,50
Avløpstiltak Guslund/Hauge/Bede			0,50	2,00	
Separering nedslagsfelt Brevikbekken (Tunevannet)			5,00	10,00	10,00
Vannledning Tunejordet vest		5,00			
Vannledning Maugestensveien- Finnestad 1.e			1,80		
Vannledning Maugestensveien- Finnestad 2.e			2,20		
Vannledning rv.109	0,40				37,50
Vannledning Pellygata		10,00			
Spredt bebyggelse vann Solli/Vister anl. 6,12,13,16				4,00	
Vannledning Høk - Døle		3,00			
Vannledning separering Sandesundsveien- Valkyriegata/Holbergsgate		2,30			
Vannledning separering St.Mariesgate,Sverdruppsgate-Volldgata		2,50			
Vannledning separering Rosenkrantzgate		1,00			
Tekniske installasjoner vann					
Oppgradere trykkforsterkere Hasleåsen		1,00			
Oppgradere trykkforsterkere Hevingen			1,00		
Pumpestasjon Elvestad (Nipa)		2,00	7,00		
Oppgradere trykkforsterkere Nygårdsveien		1,00			
Oppgradere trykkforsterkere Bassengveien				2,00	
Utrede høydebasseng Stikkaåsen			0,50		
Utrede høydebasseng søndre Skjeberg			0,50		
Sammenkobling reservevann Gaupefaret høydebasseng			1,50		
Nytt vannverk Isesjø/kapasitetsøkning Baterød		0,50			
Avløp					
Uforutsette prosjekter avløp		1,00	1,00	1,00	1,00
Avløpsnett					
Avløpsledning Hannestad- Brevikbekken (fv.109)	0,80				6,20
Avløpsledning Bryggeriet- Elvestad (Nipa)	2,00	33,60			
Avløpsledning Bryggeriet-Elvestad e.2 (Nipa)	2,00		3,40		
Avløpsledning Elvestad- Isefoss (Nipa)	1,00		11,00		
Avløpsledning Tunejordet Vest	1,00	16,00			
Sanering Olsokveien	1,00	4,00			
Separering Ringgt/Krusesgt/Tordensgt/Dovregata		2,50	1,10		
Separering Albert Moskausv/Sarpsborgvn			2,70		
Separering Lundgårdsvei				1,80	
Avløpsledning Klavestadhaugen (separering)	2,00	15,00	9,00		
Avløpsledning Klavestadhaugen-Sandbakken (separering)			0,50	10,00	14,00
Avløpsledning Elvestad-Brusemyr (Nipa)		9,00			
Avløpsledning Elvestad-Kampen (Nipa)			3,70		

	Tidl. bevilget	Bud 17	Bud 18	Bud 19	Bud 20
Separering Brusevoldbekken			1,00	7,50	
Separering Kalabekken			8,50	6,50	
Separering Hafslundskogen				1,00	6,50
Avløpstiltak Guslund/Hauge/Bede			0,50	2,00	
Separering nedslagsfelt Brevikbekken (Tunevannet)			5,00	10,00	10,00
Separeringsledning Dovresgt-Torsbekkdalen		1,00			
Påkoblingsledning Hasle til sjøledning Elvestad (Nipa)			0,50	0,50	
Avløpsledning rv.109	0,40				37,50
Avløpsledning Pellygata		10,00			
Separering Sandesundsveien- Valkyriegata/Holbergsgate			2,30		
Separering St.Mariesgate,Sverdruppsgate-Volldgata		2,50			
Separering Rosenkrantzgate		1,00			
Tekniske installasjoner avløp					
Pumpestasjon Elvestad (Nipa)	0,50	3,50	3,00		
Oppgradering Slambygg 1 (Alvim renseanlegg)		10,00	10,00		
Oppgradering avløpspumpestasjoner		3,00	3,00		
Avløp spredt bebyggelse					
Lundeveien-Moene	0,20	1,80			
Bøkrysset - Brenneveien	0,20	3,40			
Furuholmen - Varteigveien	0,10	3,80			
Varteigveien - Kinndalsveien	0,20	2,40			
Bråtenåsen- Bergbykroken		1,80			
Sikkelandsveien - Lindemarkveien		2,30			
Iseveien - Kampenes		1,40			
Maugestensveien- Finnestad 1.e			2,70		
Maugestensveien- Finnestad 2.e			3,50		
Spredt bebyggelse Solli/Vister anl. 6,12,13,16				8,00	
Avfallsbehandling					
Nedgravde løsninger for avfall		2,00	1,00	1,00	1,00
Innsamling av hageavfall (beholdere)		0,50	0,50		
Samferdsel					
Opsund bru gang og sykkelvei	23,00	20,00	1,00		
Gang, sykkel og kollektiv sentrum - inkl. Pellygata	3,00	3,00	7,00		
Boligsoneparkering plasser og automater	2,00	1,00	1,00		
Universell utforming av bysentrum	4,80	1,10	1,50	1,00	1,00
Gang og sykkelveier inkl. gatelys (Sykkelbyen Nedre Glomma)	2,50	0,50	0,50		
Oppgradering av kommunale veier		1,20	9,80	10,00	10,00
Oppgradering Sandesundsveien- Valkyriegata/Holbergsgate			1,20		
Oppgradering St.Mariesgate,Sverdruppsgate-Volldgata		1,50			
Oppgradering Rosenkrantzgate		3,20			
Oppgradering Opstadveien			2,80		
Oppgradering Ågårdsveien		2,00			

	Tidl. bevilget	Bud 17	Bud 18	Bud 19	Bud 20
Oppgradering Olsokveien		5,00			
Oppgradering Ringgt/Krusesgt./Tordensgt/Dovregata		3,60			
Oppgradering Albert Moskausv.			2,70		
Oppgradering Lundegårdsvei				1,80	
Universell utforming av bussholdeplasser		0,90	0,90	0,90	0,90
Gatelys tiltak og dataprogram			4,10	4,10	0,90
Veidel av hovedplan vann og avløp		4,00	4,00	4,00	4,00
Sanntidsinformasjon på holdeplasser		1,00			
Sykkelparkering Sarpsborg sentrum		1,20			
Trafikksikkerhetstiltak (trygge skoleveier/fartsbegrensende tiltak)		5,00	5,00	5,00	5,00
Verksted og transport					
Biler og maskiner, vann og avløp		2,60	1,10	1,30	1,40
Biler og beredskap brann					5,50
Biler og maskiner vei/grønt		3,50	1,40	0,40	2,80
Traktor Sarpsborg stadion				0,70	
Biler maskiner og annet teknisk utstyr verksted/transport/vaskeri		5,00	5,00	5,00	5,00
Feiebil				2,20	
Biler og maskiner renovasjon		3,50	3,60	3,00	4,00
Sum enhet kommunalteknikk	53,60	314,60	194,50	136,00	187,20
Sum investeringer	150,45	506,60	363,90	339,20	421,30

Investeringer - salg (tall i mill. kr)					
	Tidl. bevilget	Bud 17	Bud 18	Bud 19	Bud 20
Kommuneområde teknisk					
Enhet eiendom					
Salgsinntekter Kløvningsten	-27,00	-9,00			
Salgsinntekter Yvenåsen				-5,00	-20,00
Salgsinntekter Tune senter II				-20,00	-20,00
Salg av kommunal eiendom		-15,00	-15,00	-15,00	-10,00
Enhet kommunalteknikk					
Salg av biler og maskiner		-0,10	-0,10	-0,10	-0,10
Sum salgsinntekter	-27,00	-24,10	-15,10	-40,10	-50,10

Tilskuddsordninger - investeringer (tall i mill. kr)

	Tidl. bevilget	Bud 17	Bud 18	Bud 19	Bud 20
Investeringstilskudd:					
Bodalsjordet				-7,00	
Modulbaserte boliger				-2,40	
Kjøp, rehabilitering og oppgradering av helsehuset		-88,80			
Bofellesskap på Værn				-16,52	
Sarpsborg scene (tilskudd regionalt kulturhus)		-1,50		-2,00	-1,50
ENOVA tilskudd		-2,00			
Statlige spillemidler:					
Ny hall Sandesundsveien skole		-1,80			
Kunstisbanen		-5,00			
Basseng Sarpsborghallen				-2,10	
Idrettshall Sandbakken (uten opsjon)			-12,10		
Belønningsmidler:					
Parallelløppdrag Grønli st. og evt. Sarpsborg st.		-0,40			
Opsund bru		-7,00			
Smart City		-1,00			
Sum tilskuddsordninger	0,00	-107,50	-12,10	-30,02	-1,50

Kommunale gebyrer 2016-2019 (tall i mill. kr)

Vann	2016	2017	2018	2019	2020
Driftskostnader	36,75	38,33	39,24	40,17	41,10
Direkte kostnader	34,20	35,72	36,56	37,42	38,28
Indirekte kostnader	2,55	2,61	2,68	2,75	2,82
Kapitalkostnader	18,94	19,43	24,02	27,61	30,07
Kalkulerte avskrivninger	13,19	13,35	16,12	18,25	19,28
Kalkulerte renter	5,75	6,08	7,90	9,36	10,79
Selvkost	55,69	57,76	63,26	67,78	71,17
Gebyrinntekter	-55,59	-55,76	-60,26	-65,78	-70,47
Avsetning/bruk av fond	-0,10	-2,00	-3,00	-2,00	-0,70
Sum inntekter	-55,69	-57,76	-63,26	-67,78	-71,17
Resultat	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Avløp	2016	2017	2018	2019	2020
Driftskostnader	42,57	45,06	46,14	47,26	48,38
Direkte kostnader	40,08	42,49	43,49	44,53	45,56
Indirekte kostnader	2,49	2,57	2,65	2,73	2,82
Kapitalkostnader	28,55	29,95	34,91	38,56	41,26
Kalkulerte avskrivninger	19,96	21,08	24,16	26,21	27,30
Kalkulerte renter	8,60	8,87	10,75	12,35	13,96
Selvkost	71,12	75,01	81,05	85,82	89,64
Gebyrinntekter	-72,82	-77,01	-80,05	-84,82	-88,64
Avsetning/bruk av fond	1,70	2,00	-1,00	-1,00	-1,00
Sum inntekter	-71,12	-75,01	-81,05	-85,82	-89,64
Resultat	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Renovasjon	2016	2017	2018	2019	2020
Driftskostnader	40,43	41,41	42,34	43,32	44,35
Direkte kostnader	37,28	38,16	38,99	39,86	40,78
Indirekte kostnader	3,15	3,25	3,35	3,46	3,57
Kapitalkostnader	2,21	2,10	2,53	2,61	2,48
Kalkulerte avskrivninger	1,82	1,78	2,14	2,21	2,08
Kalkulerte renter	0,39	0,32	0,39	0,40	0,40
Selvkost	42,64	43,51	44,87	45,93	46,83
Gebyrinntekter	-37,92	-38,30	-39,57	-40,84	-42,04
Andre inntekter	-3,52	-3,61	-3,70	-3,79	-3,89
Avsetning/bruk av fond	-1,20	-1,60	-1,60	-1,30	-0,90
Sum inntekter	-42,64	-43,51	-44,87	-45,93	-46,83
Resultat	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Feiing	2016	2017	2018	2019	2020
Driftskostnader	6,99	7,20	7,42	7,65	7,88
Direkte kostnader	5,60	5,76	5,94	6,12	6,30
Indirekte kostnader	1,39	1,44	1,48	1,53	1,58
Kapitalkostnader	0,24	0,18	0,18	0,17	0,17
Kalkulerte avskrivninger	0,21	0,16	0,16	0,16	0,16
Kalkulerte renter	0,03	0,02	0,02	0,01	0,01
Selvkost	7,23	7,38	7,60	7,82	8,05
Gebyrinntekter	-7,23	-7,53	-7,75	-7,97	-8,20
Avsetning/bruk av fond	0,00	0,15	0,15	0,15	0,15
Sum inntekter	-7,23	-7,38	-7,60	-7,82	-8,05
Resultat	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Gebyrene for en standard bolig med stipulert forbruk på 200 m³ og en boenhet (inkl. mva.)

Beskrivelsen	2014	2015	2016	2017
Vanngebyr, fast	752	752	752	752
Vanngebyr, variabelt	2 060	2 060	2 060	2 060
Avløpsgebyr, fast	815	898	984	1 028
Avløpsgebyr, variabelt	2 481	2 734	2 995	3 130
Renovasjonsgebyr, fast	1 038	1 100	1 100	1 100
Renovasjonsgebyr variabelt (130 liter)	790	840	840	840
Feiegebyr	425	445	465	485
Sum	8 363	8 828	9 196	9 394
Økning fra året før	5,7 %	5,6 %	4,2 %	2,2 %

Økonomisk oversikt - drift (tall i mill. kr)						
	R - 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19	Bud 20
Brukerbetalinger	-119,29	-122,12	-125,83	-126,67	-126,67	-126,67
Andre salgs- og leieinntekter	-326,79	-318,88	-327,89	-335,26	-344,28	-352,13
Overføringer med krav til motytelse	-407,28	-304,03	-312,29	-312,29	-312,29	-312,29
Rammetilskudd	-1 505,95	-1 555,05	-1 622,60	-1 630,70	-1 638,90	-1 647,10
Andre statlige overføringer	-73,51	-97,51	-101,11	-100,91	-100,61	-100,61
Andre overføringer	-4,35	-1,92	-1,97	-1,97	-1,97	-1,97
Skatt på inntekt og formue	-1 101,81	-1 156,00	-1 217,60	-1 223,70	-1 229,80	-1 236,00
Eiendomsskatt	-176,63	-188,00	-188,50	-206,00	-207,00	-209,00
Andre direkte og indirekte skatter	-8,44					
Sum driftsinntekter (B)	-3 724,05	-3 743,51	-3 897,78	-3 937,50	-3 961,52	-3 985,77
Lønnsutgifter	1 877,16	1 928,29	2 011,81	2 018,73	2 024,90	2 037,13
Sosiale utgifter	511,90	550,94	577,75	580,09	581,64	585,75
Kjøp av varer og tj som inngår i tj.prod.	434,11	407,68	424,35	430,96	439,85	441,90
Kjøp av tjenester som erstatter tj.prod.	440,88	451,25	457,90	467,65	463,65	454,10
Overføringer	211,88	182,17	187,85	187,45	187,30	187,30
Avskrivninger	177,29	197,00	197,00	197,00	197,00	197,00
Fordelte utgifter	-39,76	-44,16	-45,26	-45,26	-45,26	-45,26
Sum driftsutgifter (C)	3 613,47	3 673,19	3 811,39	3 836,62	3 849,07	3 857,92
Brutto driftsresultat (D=B-C)	-110,57	-70,32	-86,39	-100,88	-112,45	-127,85
Renteinntekter og utbytte	-57,220	-44,500	-31,500	-33,200	-33,000	-32,200
Gevinst på finansielle instrumenter	-4,291					
Mottatte avdrag på utlån	-1,341	-1,000	-1,000	-1,000	-1,000	-1,000
Sum eksterne finansinntekter (E)	-62,85	-45,50	-32,50	-34,20	-34,00	-33,20
Renteutgifter og låneomkostninger	138,53	149,69	136,50	134,70	129,50	126,60
Tap på finansielle instrumenter	0,47					
Avdrag på lån	158,11	159,10	156,71	162,78	169,20	172,70
Utlån	0,69	0,90	0,90	0,90	0,90	0,90
Sum eksterne finansutgifter (F)	297,81	309,69	294,11	298,38	299,60	300,20
Resultat eksterne finansieringstransaksjoner	234,96	264,19	261,61	264,18	265,60	267,00
Motpost avskrivninger	-177,29	-197,00	-197,00	-197,00	-197,00	-197,00
Netto driftsresultat (I)	-52,91	-3,13	-21,78	-33,70	-43,85	-57,85
Bruk av tidl. års regnsk.m. mindreforbruk	-0,52	-75,32	0	0	0	0
Bruk av disposisjonsfond	-28,66	-15,91	-1,521	-0,9	0	0
Bruk av bundne fond	-29,02	-7,96	-3,85	-5,85	-4,3	-2,6
Sum bruk av avsetninger (J)	-58,19	-99,19	-5,37	-6,75	-4,30	-2,60
Overført til investeringsregnskapet	0,00	0,30	0,00	12,30	17,00	26,30
Dekning av tidl. års regnsk.m. merforbruk	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Avsatt til disposisjonsfond	1,66	101,96	25,00	28,00	31,00	34,00
Avsatt til bundne fond	34,12	0,06	2,15	0,15	0,15	0,15
Sum avsetninger (K)	35,78	102,32	27,15	40,45	48,15	60,45
Regnskapsmessig mer-/mindreforbruk	-75,32	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Økonomisk oversikt - investering (tall i mill. kr)

	R - 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19	Bud 20
Inntekter						
Salg av driftsmidler og fast eiendom	-82,44	-45,60	-24,10	-15,10	-40,10	-50,10
Andre salgsinntekter	-1,95					
Overføringer med krav til motytelse	-11,31	-18,84	-18,70	-12,10	-6,50	-1,50
Kompensasjon for merverdiavgift	-88,20	-52,05	-35,00	-30,00	-33,00	-43,50
Statlige overføringer	-39,90	-6,13	-88,80		-23,52	
Andre overføringer	-1,24	-0,65				
Renteinntekter og utbytte						
Sum inntekter	-225,05	-123,27	-166,60	-57,20	-103,12	-95,10
Utgifter						
Lønnsutgifter	3,05	4,44	2,16	1,40	1,30	0,63
Sosiale utgifter	0,96		0,24			
Kjøp av varer og tj som inngår i tj.produksjon	552,14	521,81	463,95	331,75	304,15	376,42
Kjøp av tjenester som erstatter tj.produksjon	0,19					
Overføringer	92,18	85,61	40,25	30,75	33,75	44,25
Renteutgifter og omkostninger	3,43					
Fordelte utgifter						
Sum utgifter	651,96	611,87	506,60	363,90	339,20	421,30
Finansstransaksjoner						
Avdrag på lån	499,58	190,61	60,00	60,00	60,00	60,00
Utlån	159,31	175,51	160,00	160,00	160,00	160,00
Kjøp av aksjer og andeler	8,19	10,20	11,20	12,30	13,60	14,90
Dekning av tidligere års udekket						
Avsatt til ubundne investeringsfond		4,64			3,40	11,40
Sum finansieringstransaksjoner	667,07	380,97	231,20	232,30	237,00	246,30
Finansieringsbehov	1 093,98	869,57	571,20	539,00	473,08	572,50
Dekket slik:						
Bruk av lån	-1 000,78	-779,35	-494,97	-465,70	-378,08	-467,70
Salg av aksjer og andeler	-0,08	-0,40				
Mottatte avdrag på utlån	-60,72	-55,00	-60,00	-60,00	-60,00	-60,00
Overføringer fra driftsregnskapet		-0,30		-12,30	-17,00	-26,30
Bruk av tidligere års mindreforbruk						
Bruk av disposisjonsfond	-0,21	-0,62	-2,03	-1,00	-3,00	-3,50
Bruk av bundne driftsfond						
Bruk av ubundne investeringsfond	-29,23	-31,85	-14,20		-15,00	-15,00
Bruk av bundne investeringsfond	-2,95	-2,05				
Sum finansiering	-1 093,98	-869,57	-571,20	-539,00	-473,08	-572,50
Udekket/udisponert	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00